

Henrik Ibsens skrifter/bokselskap.no 2012
Henrik Ibsen: *Brand* (1866)

Teksten følger førsteutgaven fra 1866 og er basert på xml-fil mottatt fra Henrik Ibsens skrifter, UiO. Teksten er transkribert diplomatarisk (tegn for tegn), evt. trykkfeil o.l. er ikke rettet. For en rettet versjon med kommentarer og innledning om tilblivelse, bakgrunn etc., [se Henrik Ibsens skrifter](#)

Teksten er lastet ned fra bokselskap.no

Henrik Ibsen
Brand

Et dramatisk Digt

1866

□

[Første Handling](#)

[Anden Handling](#)

[Tredie Handling](#)

[Fjerde Handling](#)

[Femte Handling](#)

De handlende.

Brand.

Hans Moder.

Ejnar, *en Maler*.

Agnes.

Fogden.

Doktoren.

Provsten.

Klokkeren.

Skolemesteren.

Gerd.

En Bonde.

Hans halvvoxne Søn.

En anden Bonde.

En Kvinde.

En anden Kvinde.

En Skriverkarl.

Prester og Embedsmænd.

Almue, Mænd, Kvinder og Børn.

Fristeren i Ødemarken.

De usynliges Kor.

En Røst.

(Handlingen foregaar i vor Tid, dels i dels omkring en Fjordbyggd paa Vestkysten af Norge.)

FØRSTE HANDLING.

(Oppe i Sneen paa Fjeldvidderne. Taagen ligger tæt og tung; det er Regnvejrr og halvmørkt.)

Brand, *(sortklædt, med Stav og Skræppe, kravler sig frem vestover.)*

En Bonde og hans halvvoxne **Søn**, *(som har slaaet Følge med, er noget bagefter.)*

Bonden *(raaber efter Brand).*

Hej, Fremmedkarl, far ej saa fort!

Hvor er du?

Brand.

Her!

Bonden.

Du gaar dig bort!

Nu tykkner Skodden slig, at knappt
en ser saa langt, som Staven rækker –

Sønnen.

Faer, her er Spriker!

Bonden.

Her er Sprækker!

Brand.

Og hvert et Vejspor har vi tabt.

Bonden (*skriger*).

Stands, Mand! Guds bittre –! Her er Bræen
Skral som en Skorpe! Tramp ej Sneen!

Brand (*lyttende*).

Jeg hører Duren af en Foss.

Bonden.

En Bækk har hulet sig indunder;
her er et Dyb, som ingen bunder; –
det sluger baade dig og os!

Brand.

Frem *maa* jeg, som jeg før har sagt.

Bonden.

Det evner ingen Mandemagt.
Kjend; – her er Grunden hul og sprød –
Stands, Mand! Det gjælder Liv og Død!

Brand.

Jeg *maa*; jeg gaar en Stormands Bud.

Bonden.

Hvad heder han?

Brand.

Han heder Gud.

Bonden.

Og hvad er du for noget?

Brand.

Prest.

Bonden.

Kanhænde det; men jeg ved bedst,
at om du saa var Provst og Bisp,
saa ligger du i Dødsens Gisp
før Dagen gryr, hvis du vil frem
paa Bræens undergravne Brem.
(*nærmer sig varsomt og overtalende*)
Hør, Prest; om en er klog og lært,
han kan ej *det*, som er *for* svært.
Vend om; vær ej saa strid og stiv!
En har jo kun det ene Liv; –
gaar *det*, hvad har en saa igjen?
Der er en Mil till næste Grænd,
og Skodden staar saa tykk, at den
kan skjæres med en Tollekniv.

Brand.

Staar Skodden tykk, en lokkes ej
af Blaalysblink paa Vildsporsvej.

Bonden.

Men her er Is-Tjern rundt omkring,
og slige Tjern er stygge Ting.

Brand.

Dem gaar vi over.

Bonden.

Gaa paa Vand?

Du holder mindre end du lover.

Brand.

En har dog vist, – er Troen sand,
saa slipper Karlen tørrskod over.

Bonden.

Ja, før i Tiden; men i vor
han gaar tillbunds med Hud og Haar.

Brand.

Farvel!
(*vil gaa*).

Bonden.

Du sætter Livet till!

Brand.

Hvis Herren for min Død har Brug, –
velkommen Flom og Foss og Slug!

Bonden (*sagte*).

Nej, han er baade gal og vild!

Sønnen (*halvt grædende*).

Faer, lad os vende! Der er Tegn
till værre Styggevejr og Regn!

Brand (*standser og nærmer sig igjen*).

Hør, Bondemand; du sagde før,
at Datter din, som boer ved Fjorden,
har skikket Bud, at snart hun dør;
men ej med saligt Haab hun tør, –
hvis ej hun ser dig, – gaa fra Jorden?

Bonden.

Gud bedre mig saa sandt og visst!

Brand.

Og till idag hun gav dig Frist?

Bonden.

Ja.

Brand.

Ikke længer?

Bonden.

Nej.

Brand.

Saa kom!

Bonden.

Det er ugjærligt Værk. Vend om!

Brand (*ser fast paa ham*).

Hør? Gad du hundred Daler give,
ifald hun kunde saligt dø?

Bonden.

Ja, Prest!

Brand.

To hundred?

Bonden.

Hus og Bø

jeg skulde gjerne fra mig skrive,
ifald hun slukne fik i Fred!

Brand.

Men gad du give *Livet* med?

Bonden.

Hæ? Livet? Kjære, vene –!

Brand.

Naa?

Bonden (*klør sig bag Øret*).

Nej, men der er da Maade paa –!

I Jesu Navn, du faar ej glemme,
at jeg har Barn og Kone hjemme.

Brand.

Han, som du nævnte, havde Moer.

Bonden.

Ja, det var længe før ifjor; –
da hændte der saa mangt et Under;
det gaar ej slig till nuomstunder.

Brand.

Far hjem. Dit Liv er Dødens Vej.

Du ved ej Gud og Gud ej dig.

Bonden.

Hu, du er haard!

Sønnen (*trækker i ham*).

Kom saa afsted!

Bonden.

Ja vel; men *han* skal følge med!

Brand.

Skal jeg?

Bonden.

Ja, blir du borte her

i dette Herrens vonde Vejr,
og rygtes, hvad en ej kan dølge,
at vi gik hjemmefra i Følge,
saa trækkes jeg tillthings en Dag, –
og drukner du i Myr og Tjern,
saa dømmes jeg i Bolt og Jern –

Brand.

Da lider du for Herrens Sag.

Bonden.

Mig rager ikke hans og dine;
jeg har alt mer end nok med mine.
Kom saa!

Brand.

Farvel!

(hult Bulder høres langt borte.)

Sønnen *(skrigende).*

Der gaar en Skred!

Brand *(till Bonden, som har grebet ham i Kraven).*

Slipp Taget!

Bonden.

Nej!

Brand.

Slipp strax!

Sønnen.

Kom med!

Bonden (*brydes med Brand*).

Nej, Fanden nappe mig –!

Brand (*river sig løs og kaster ham i Sneen*).

Ja visst;

det kan du tro han gør tillidst!

(*gaar.*)

Bonden (*sidder og gnider Armen*).

Au, au; den Karl er stiv og stærk.

Sligt kalder han Vorherres Værk!

(*raaber idet han rejser sig*)

Hej, Prest!

Sønnen.

Han gik indover Hejen.

Bonden.

Ja, men jeg skimter ham endnu.

(*raaber igjen*)

Hør, sig mig – kan du mindes, du,

hvor var det vi kom ud af Vejen?

Brand (*inde i Taagen*).

Ej trænges Vejløbs Kors for dig; –

du er alt paa den brede Vej.

Bonden.

Gud give at det var saa vel,

saa sad jeg godt og varmt ikveld.
(han og Sønnen gaar østover igjen.)

Brand *(kommer tillsyne højere oppe og lytter ud mod den Kant, hvor Bonden gik).*

De famler hjem. Du slappe Træl,
sprang i dit Bryst en Viljes Væld,
var ikkun Evnen *det*, som skorted,
jeg skulde Vejens Møje kortet,
paa dødstrætt Rygg, med Foden saaret,
jeg skulde glad og lett dig baaret; –
men Hjælp er gavnløs for en Mand,
som ikke vil, hvad ej han kan.

(gaar længere frem.)

Hm; Livet, Livet; det er svært,
hvor Livet er de Godtfolk kjært!
Hver Skrælling lægger slig en Magt
paa Livet, som om Verdens Frelse,
al Menneskenes Sjælehelse,
var paa hans skrale Skuldre lagt.
De vil nok offre, – Gudbevares!

Men Livet, Livet, – det maa spares.

(smiler, som i en Erindring.)

To Tanker faldt som Gut mig ind
og voldte Lattervrid i Maven,
og skaffed mig et barket Skind,
naar gamle Skolemoer var gnaven.
Jeg tænkte mig en mørkrædd Ugle,
en Fisk med Vandskrækk. Lydt jeg lo;
jeg vilde dem af Mindet smugle,
men de hang i med Tand og Klo. –
Hvad kom det af, det Lattervrid?
Jo, af den dunkelt følte Splid

imellem Tingen, som den er,
og Tingen, som den skulde være, –
imellem det, at maatte bære
og finde Byrden altfor svær. –
Fast hver en Landsmand, syg og frisk,
er slig en Ugle, slig en Fisk.
Han skabtes till et Dybets Yrke,
han skulde leve Livets Mørke, –
og det er *det*, som gjør ham rædd.
Han spræller angst mod Fjærens Bredd,
han skyr sit eget Stjernekammer,
han skriger: Luft og Dagens Flammer!
(standser et Øjeblik, studser og lytter.)
Hvad var det der? Det lød som Sang.
Ja, det er Sang med Latter blandet.
Hør, – nu et Hurra, nu et andet, –
nu tredje – fjerde – femte Gang!
Der rinder Solen. Skodden letter.
Jeg øjner alt de vide Sletter.
Derborte staar det glade Lag
i Morgenskjær paa Højderyggen;
vestover Vidden kastes Skyggen;
de skifter Ord og Nævetag.
Nu skilles de. De andre vender
mod Øst, men to gaar vesterud.
Der skikker de, som sidste Bud,
Farvel med Hatt, med Slør og Hænder.
(Solen bryder alt mere og mere gjennem Taagen. Han staar længe og ser ned paa de kommende.)
Der glitrer Lys om disse tvende.
Det er som Skodden gjorde Vej,

som Lyngen klædte Hæld og Hej
og Himlen lo om ham og hende.
De er visst Syskend. Haand i Haand
de springer over Lyngens Tæppe.
Se; Pigen rører Grunden neppe
og han er ledig som en Vaand.
Der strøg hun fra ham! Der hun veg,
da rapp han vilde hende fange – –
Nu voxer Løbet till en Leg –!
Hør; deres Latter blir till Sange!

***Ejnar og Agnes**, (lett rejseklædte, begge blussende og varme, kommer legende fremover Sletten. Taagen er borte; en klar Sommermorgen ligger over Fjeldet).*

Ejnar.

Agnes, min dejlige Sommerfugl,
dig vil jeg legende fange!
Jeg fletter et Garn med Masker smaa,
og Maskerne er mine Sange!

***Agnes** (dandser baglænds foran og smutter stedse fra ham).*

Er jeg en Sommerfugl, liden og skjær,
saa lad mig af Lyngtoppen drikke;
og er du en Gut, som lyster en Leg,
saa jag mig, men *fang* mig ikke!

Ejnar.

Agnes, min dejlige Sommerfugl,
nu har jeg Maskerne flettet;
dig hjælper visst aldrig din flagrende Flugt, –
snart sidder du fangen i Nettet!

Agnes.

Er jeg en Sommerfugl, ung og blank,
jeg lystig i Legen mig svinger;
men fanger du mig under Nettets Spind,
saa rør ikke ved mine Vinger!

Ejnar.

Nej, jeg skal løfte dig varligt paa Haand
og lukke dig ind i mit Hjerte;
der kan du lege dit hele Liv
den gladeste Leg, du lærte!
(uden at se det har de nærmet sig en bratt Styrtning; de staar nu lige paa Randen.)

Brand *(skriger ned till dem).*

Stands, stands! Der er en Afgrund bag!

Ejnar.

Hvem raaber?

Agnes *(peger opp).*

Se!

Brand.

Berg jer itide!

I staar paa Skavlens hule Tag; –
den hænger udfor Stupets Side!

Ejnar *(slaar Armen om hende og leer opp).*

Det har ej Nød med mig og hende!

Agnes.

Vi har et Liv at lege rundt!

Ejnar.

I Solskin er en Færd os undt,
som først om hundred Aar har Ende.

Brand.

Da først I gaar tillbunds? Ja saa!

Agnes (*svinger Sløret*).

Nej, da gaar Legen mod det blaa.

Ejnar.

Først hundred Aar i Glædestimlen,
med Bryllupslamper tændt hver Natt, –
et Liv, et hundredaars Tagfatt –

Brand.

Og saa –?

Ejnar.

Saa hjem igjen – till Himlen.

Brand.

Naa, det er *den*, I kommer fra?

Ejnar.

Naturligvis; hvor ellers da?

Agnes.

Ja, det vil sige, allersidst
vi kom fra Dalen øst for Fjeldet.

Brand.

Jeg syntes og jeg øjned hist
et Skimt af jer ved Vandløbskjellet.

Ejnar.

Ja, det var *der* vi skiltes nys
fra vore Venner og Veninder
og trykked Haandslag, Favntag, Kyss,
som Segl paa alle dyre Minder.
Kom ned till os! Jeg skal fortælle,
hvor Gud har været mageløs, –
saa vil De fatte Jublens Vælde –!
Fy, staa ej der, som om De frøs!
Se saa! Tin opp! Det kan jeg lide.
Først er jeg Maler, maa De vide,
og det var allerede smukt
at skjænke mine Tanker Flugt,
saa jeg kan kogle Liv i Farver,
som han gjør Sommerfugl af Larver;
men aller prægtigst var dog Gud,
da han mig Agnes gav till Brud!
Jeg kom fra Syd, fra Rejser lange,
med Malerkassen paa min Rygg –

Agnes (*ivrig*).

Saa kongeglad og frisk og trygg –
og kunde vist de tusind Sange!

Ejnar.

Just som jeg gjennem Byggden strøg,

var hun deroppe paa Besøg.
Hun skulde drikke Fjeldets Luft
og Sol og Dugg og Graners Duft.
Mig drev en Gudsmagt opp mod Fjeldet;
det sang i mig: søg Skjønhedsvældet
paa Granemo, langs Skogens Elv,
i Skyflugt under Himlens Hvælv! –
Da malte jeg mit Mesterstykke:
et Rosenbluss paa hendes Kind,
et Øjepar, som lyste Lykke,
et Smil, som sang i Sjælen ind –

Agnes.

Men hvad du malte, saa du neppe, –
drak Livets Skaal i blinde Drag
og stod igjen en Solskinsdag
med Stav i Haand og snøret Skræppe –

Ejnar.

Da strøg den Tanke mig forbi:
du har jo ganske glemt at fri!
Hurra! I Hast blev friet, svaret,
og dermed var det grejdt og klaret.
Vor gamle Doktor blev saa glad,
at selv han ikke vidste hvad.
Saa holdt han Lag tre Døgn tillende,
med Sang og Dans, for mig og hende;
fra Foged, Lensmand, Skriver, Prest,
al voxen Ungdom kom som Gjæst.
Fra Gaarden brød vi opp inatt;

men derfor endtes Gildet ej; –
med Flag paa Stang, med Løv om Hatt,
opp over Li, frem over Hej
af Flokken fulgtes vi paa Vej.

Agnes.

Vor Færd paa Vidden var en Dans,
snart to og to – og snart i Krans.

Ejnar.

Af Sølvstøp drak vi Vinen sød –

Agnes.

I Sommernatten Sangen lød –

Ejnar.

Og Skodden, som faldt tung fra Nord,
strøg lydig væk, hvor frem vi foer.

Brand.

Og nu gaar Vejen –?

Ejnar.

Lige frem,
till Byen.

Agnes.

Der jeg har mit Hjem.

Ejnar.

Men først forbi de sidste Toppe,

saa ned till Fjordens Vik i Vest;
paa Egirs Hest med Dampen oppe
vi rider hjem till Bryllupsfest, –
og saa mod Sydens Land tillsammans,
lig Svaner paa den første Flugt –!

Brand.

Og der –?

Ejnar.

Et Bryllupsliv i Gammen,
som Drømmen stort, som Sagnet smukt; –
thi vid at denne Søndagsmorgen,
skjønt midt paa Vidden, uden Prest,
vort Liv blev lyst i Fred for Sorgen
og viet till en Lykkefest.

Brand.

Af hvem?

Ejnar.

Af al den glade Klynge.
Ved Bægerklang hver Uvejrsky
blev satt i Ban, der turde tyngte
det lette Løvværk om vort Ly.
Af Sproget ud hvert Ord de kyste,
som Varsel bar om Stormslags Drøn;
med Løv i Haaret de os lyste
som Glædens Børn i Kuld og Kjøn.

Brand.

Far vel, I to!

(vil gaa).

Ejnar *(studser og ser nærmere paa ham).*

Nej, stands og vent!

Det tykkes mig, som noget kjendt

i Deres Trækk –

Brand *(koldt).*

Jeg er Dem fremmed.

Ejnar.

Og dog fra Skolen eller Hjemmet

jeg tror saa visst jeg mindes kan –

Brand.

I Skolen; ja, da var vi Venner;

da var jeg Gut; nu er jeg Mand.

Ejnar.

Det skulde aldrig være –?

(skriger med engang).

Brand!

Ja, det er dig! Nu jeg dig kjender!

Brand.

Jeg kjendte dig fra første Stund.

Ejnar.

Vel mødt, vel mødt af Hjertens Grund!

Se paa mig! Ja, du er den gamle,

som altid i dig selv var nok,

hvem Legen aldrig kunde samle
i Kammeraters viltre Flok.

Brand.

Jeg var jo hjemløs mellem jer.
Dig tror jeg dog jeg havde kjær,
skjønt alle I *der* sør i Landet
var af en anden Malm, end jeg,
som fødtes paa et Næs ved Vandet,
i Skyggen af en skogløs Hej.

Ejnar.

Din Hjembyggd, – ja, den er jo her?

Brand.

Igjennem den min Vej nu bær.

Ejnar.

Igjennem den? Saa? Vidre frem?

Brand.

Ja vidt; og fort – forbi mit Hjem.

Ejnar.

Du er jo Prest?

Brand (*smiler*).

Stiftskapellan.

Lig Haren under Holtets Gran
har jeg mit Hus snart her snart hist.

Ejnar.

Og hvor gaar Rejsen nu tillsidst?

Brand (*hurtigt og haardt*).

Spørg ej om det!

Ejnar.

Hvorfor?

Brand (*forandrer Tonen*).

Aa jo!

Det Skib, som venter eder to,

skal ogsaa føre mig herfra.

Ejnar.

Min Brudgomshest? Hurra, Hurra!

Tænk, Agnes, han skal samme Vej!

Brand.

Ja, men jeg skal till Gravøl, jeg.

Agnes.

Till Gravøl?

Ejnar.

Du? Hvem skal begraves?

Brand.

Den Gud, som nys du kaldte *din*.

Agnes (*viger*).

Kom, Ejnar!

Ejnar.

Brand!

Brand.

I Lin og Skrin

hver Jordtræls Gud, hver Døgnværk-Slaves,

skal lægges ned ved højlys Dag.

Der maa en Ende paa den Sag.

Det er paa Tiden I forstaar,

han skrantet har i tusind Aar.

Ejnar.

Brand, du er syg!

Brand.

Nej, sund og frisk,

som Aasens Tall, som Bakkens Brisk;

men det er Tidens syge Slægt,

som trænger till at vorde lægt.

I vil kun lefle, lege, le,

vil tro saa smaat, men ikke se, –

vil læsse hele Vægtens Ve

paa en, som man har sagt jer kom

og tog den store Straffedom.

Han lod for jer sig tornekranse,

og derfor har I Lov at danse; –

ja dans, – men hvor du danser *hen*,

det blir en anden Sag, min Ven!

Ejnar.

Aa, jeg forstaar! Den Sang er ny
og yndet over Byggd og By.
Du hører till det unge Kuld,
som kalder Livet Tant og Muld,
som jage vil med Pø lens Skrækk
Alverden i en Askesækk.

Brand.

Nej, jeg er ingen «Prækehest».
Jeg taler ej som Kirkens Prest;
knappt ved jeg, om jeg er en Kristen;
men visst jeg ved, jeg er en Mand,
og visst jeg ved, jeg øjner Bristen,
der margstjal hele dette Land.

Ejnar (*smiler*).

Da har jeg endnu aldrig hørt,
vort gode Land i Rygte ført
for Overmaal af Livsenslyst.

Brand.

Nej, Jublen sprænger intet Bryst; –
thi var det saa, da var det vel.
Lad gaa at du er Glædens Træl, –
men vær det da fra Kveld till Kveld.
Vær ikke *et* idag, igaar,
og noget andet om et Aar.
Det, som du er, vær fuldt og helt,
og ikke stykkevis og delt.

Bacchanten er en klar Ide,
en Drukkenbolt hans Ak og Ve, –
Silenen er en skjøn Figur,
en Dranker hans Karrikatur.
Gaa blot omkring i dette Land,
og hør dig for hos alle Mand,
og du vil se, enhver har lært
sig till at være lidt af hvert.
Lidt alvorslørt till Brug i Helgen,
lidt trofast efter Fædres Sed,
lidt lysten efter Nattverdsvælgen, –
thi det var samme Fædre med, –
lidt varm om Hjertet, er der Gilde
og Sangen runger for det lille
men klippefaste Klippefolk,
der aldrig tog mod Stryg og Svolk, –
lidt ødsel naar det gjælder Løfter, –
lidt haarfin naar han ædru drøfter
det Ord, som gaves i et Lag
till Løsning paa en Alvorsdag.
Dog alt, som sagt, kun ganske lidt;
hans Fejl, hans Fortrin, gaar ej vidt;
han er en Brøk i stort og smaat,
en Brøk i ondt, en Brøk i godt; –
men værst det er, – hver Brøkens Del
slaar Brøkens hele Rest ihjæl.

Ejnar.

Det er en lettvindt Ting at haane;
dog vakkrere det var at skaane –

Brand.

Kanhænde det, – men ej saa sundt.

Ejnar.

Nu vel; till Folkets Syndebundt
jeg føjer baade ja og Amen,
men ser dog ej det hænger sammen
med ham, du lægge vil i Skrin, –
den Gud, jeg endnu kalder min.

Brand.

Min glade Ven, du er jo Maler; –
vis mig den Gud, hvorom du taler.
Du har jo malt ham, har jeg hørt,
og Billedet har Godtfolk rørt.
Han er vel gammel, ikke saa?

Ejnar.

Nu ja –?

Brand.

Naturligvis. Og graa?

Tyndhaaret efter Gubbers Vis,
med Skjægg som Sølvtraad eller Js, –
velvilligt stemt, men dog saa streng,
at han kan skræmme Børn i Seng?
Hvorvidt du gav ham Tøfler paa,
se, det lar ved sit Værd jeg staa;
men vist jeg tror det gjorde godt,
om han fik Briller og Kalot.

Ejnar (*vred*).

Hvad skal det till –

Brand.

Det er ej Spott.

Just netopp saadan ser han ud,
vort Lands, vort Folks Familjegud.

Som Katoliken gjør en Rolling
af Frelserhelten, gjør I her
af Herren en affældig Olding,
der er sin Alders Barndom nær.

Som Paven har paa Peters Stol
tillovers snart kun Dobbelddirken,

saa snevrer I fra Pol till Pol

Vorherres Rige ind till Kirken.

I skiller Liv fra Tro og Lære;

for ingen gjælder det at *være*;

jer Stræben er, jer Aand at hæve,

men ikke helt og fuldt at leve.

I trænger till, for slig at slingre,

en Gud, som ser igjennem Fingre; –

som Slægten selv, dens Gud maa graane

og males med Kalot og Maane. –

Men denne Gud er ikke min!

Min er en Storm, hvor din er Vind,

ubøjelig hvor din er døv,

alkjærlig der, hvor din er sløv;

og han er ung, som Herkules, –

ej nogen Gudfaer paa de treds!

Hans Stemme slog med Lyn og Skrækk,
da han som Ild i Tornehækk
for Moses stod paa Horebs Berg,
som Kjæmpen staar for Dverges Dverg.
Han standsed Sol i Gibeons Dal
og gjorde Undre uden Tal,
og skulde gjøre dem endnu,
hvis Slægten ej var slapp som du!

Ejnar (*med et usikkert Smil*).

Og nu skal Slægten skabes om?

Brand.

Det skal den, du, saa sandt og visst
jeg ved, at jeg till Verden kom,
som Læge for dens Sot og Brist!

Ejnar (*ryster paa Hovedet*).

Slukk ikke Lampen, skjønt den oser,
før den har vist dig Vejens Spor;
stryg ikke Sprogets gamle Gloser,
før du har skabt de nye Ord!

Brand.

Ej noget nyt jeg stunder till;
det eviges Rett jeg hævde vil.
Det er ej Dogmer eller Kirke,
som jeg vil løfte med mit Virke;
thi begge saa sin første Dag,
og derfor var det muligt vel
de begge ser sin sidste Kveld.

Alt *skabt* har jo et finis bag;
det fanger Mén af Møll og Orm,
og maa ifølge Lov og Norm
afvejen for en ufødt Form.
Men der er noget till, som staar; –
det er den Aand, som ej blev skabt,
som løstes, da den var fortabt,
i Tidens første friske Vaar,
som slog med frejdig Mandetro
fra Kjød till Aandens Opphav Bro.
Nu er i smaat den høkret ud, –
Takk være Slægtens Syn paa Gud; –
men frem af disse Sjælestumper,
af disse Aandens Torsoklumper,
af disse Hoder, disse Hænder,
et *helt* skal gaa, saa Herren kjender
sin *Mand* igjen, sit største Værk,
sin Ættling, Adam, ung og stærk!

Ejnar (*afbrydende*).

Farvel. Jeg mener det er bedst,
vi skilles her.

Brand.

Gaar I mod Vest,
gaar jeg mod Nord. To Veje bær
till Fjorden, begge lige nær.
Farvel!

Ejnar.

Farvel.

Brand (*vender sig ved Nedgangen*).

Skill Lys fra Dunst.

Husk, – det, at leve, er en Kunst.

Ejnar (*vinker ham fra sig*).

Vend du kun Verden opp og ned;

min gamle Gud jeg holder ved!

Brand.

Godt; mal ham du med Krykkestav; –

jeg gaar og lægger ham i Grav!

(*gaar nedover Stien*).

Ejnar (*gaar i Taushed hen og ser ned efter Brand*).

Agnes (*staar et Øjeblik som aandsfraværende; derpaa farer hun opp, ser sig urolig om og spørger*).

Gik Solen ned?

Ejnar.

Nej, kun en Sky

strøg for; nu lyser den paany.

Agnes.

Her blæser koldt.

Ejnar.

Det var et Pust,

som jog igjennem Skaret just.

Her skal vi ned.

Agnes.

Saa sort mod Sør
stod Berget ej og stængte før.

Ejnar.

Du saa det ej for Sang og Leg,
før han dig skræmte, da han skreg.
Men lad ham gaa sin bratte Trapp;
vi knytter Legen, hvor den glapp.

Agnes.

Nej, ikke nu; – nu er jeg trætt.

Ejnar.

Det er igrunden ogsaa jeg, –
og nedfor er ej Vejen lett,
som borte paa den flade Hej.
Men har vi Højden bagom os,
da skal vi danse just paa Trods, –
ja, tifold mere vildt og fort,
end ellers vi det havde gjort. –
Se, Agnes, se den Stribe blaa,
som Solens Glød nu glitrer paa;
snart kruser den sig, snart den ler,
snart er den Sølv, snart er den Rav;
det er det store, friske Hav,
som du der yderst ude ser!
Og kan du se den mørke Røg,
som længe langsmed Leden strøg?
Og kan du se den sorte Prik,

som nu just rundt om Næset gik?
Se, det er Dampen; – din og min!
Nu staar den Fjorden lige ind!
Iaften staaer den ud fra Fjord,
tillhavs, med dig og mig ombord! –
Der slører Taagen tung og graa. –
Sig, Agnes, fik du Øje paa
hvor smukt sig Hav og Himmel malte?

Agnes (*ser aandsfraværende lige ud og siger*).

Ja visst. Men sig mig om du saa –?

Ejnar.

Hvad?

Agnes (*uden at se paa ham og dæmpet som i en Kirke*).

Hvor han voxte, mens han talte!

(*hun gaar nedover Stien. E j n a r følger.*)

*

(*Vej langs Fjeldvæggen med vildt Dyb udfør till højre. Ovenfor og bag Berget skimtes større Højder med Tinder og Sne.*)

Brand (*kommer oppe paa Stien, gaar nedover, standser midtvejs paa en fremspringende Knart og ser ned i Dybet*).

Ja, jeg kjender mig igjen!

Hvert et Baadnøst, hver en Grænd,

Jordfaldsbakken, Osets Birke

og den gamle brune Kirke,

Elvekantens Olderbuske,

alting kan fra Barn jeg huske.

Men jeg tror, at mere graat

er det nu, og mere smaat;

og paa Berget Skavlen hænger
mere yderligt end da,
har af Dalens snevre Himmel
skaaret bort endnu en Strimmel,
luder, truer, skygger, stænger, –
stjæler mere Sol ifra.
(sætter sig og ser langt udover.)
Fjorden. Var den og den Gang
lige stygg og lige trang?
Det er Bygevejr. Der staar
ind en Raasejlsjagt for Børen.
Sør, indunder Hamrens Skygge,
øjner jeg en Bod, en Brygge,
og der bag en rødmalt Gaard. –
Det er Enkens Gaard paa Øren!
Enkens Gaard. Min Barndoms Hjem.
Minders Minder myldrer frem.
Der, imellem Strandens Stene,
blev min Barnesjæl alene. –
Over mig er Klemslens Vægt,
Tyngslen af at staa i Slægt
med en Aand, som altid peged
jordvendt, udenfor mit eget.
Alt, hvad stort jeg vilde før,
vimrer nu som bag et Slør.
Modet, Magten har mig sveget,
Hug og Sjæl blir slapp og sprød;
her, ved Nærmelsen af Hjemmet,
ser jeg paa mig selv som fremmed, –
vaagner bunden, klippet, tæmnet,
Samson lig i Skjøgens Skjød.

(ser atter ned i Dybet.)

Hvad er der for Færd og Virke?

Ud fra hver en Plads og Grænd
stævner Kvinder, Børn og Mænd.

Snart i Urd og snart i Brækker

taber sig de lange Rækker,

dukker atter opp igjen –

fremme ved den gamle Kirke.

(reiser sig.)

O, jeg kan jer ud og ind,

slappe Sjæle, sløve Sind!

Hele eders Fadervor

har ej *saapass* Viljevinge,

ikke *saapass* Angstens Drøn,

at deraf tillhimmels naaer, –

klangfuldt, som en Røst skal klinge, –

andet end den fjerde Bøn!

Den er Landets Løsen jo,

den er Folkets Feltraab blevet.

Ud af Sammenhængen revet,

ind i alle Hjerter skrevet,

ligger den som stormfordrevet

Vrag af eders hele Tro! –

Væk fra dette klumre Slug!

Der er Grubeluft herinde; –

her kan ingen Fanes Dug

flagre frit for friske Vinde!

(vil gaa; en Sten kastes ovenfra og ruller nedigjennem Lien tæt ved ham.)

Brand *(raaber opp).*

Hej der! Hvem kaster Sten?

Gerd, (*en femtenaars Pige, løber oppe paa Bergkammen med Stene i Forklædet*).

Gerd.

Han skreg!

Jeg traff!

(kaster igjen.)

Brand.

Hør, Barn; stands denne Leg!

Gerd.

Der sidder han foruden Mén

og vipper paa en vindfældt Gren!

(kaster igjen og skriger.)

Der kommer han saa vild som før!

Hjælp! Hu! Han hugger mig med Klør!

Brand.

I Herrens Navn –!

Gerd.

Hys! Hvem er du?

Staa stillt, staa stillt; han flyver nu.

Brand.

Hvem flyver?

Gerd.

Saa du ikke Høgen?

Brand.

Her? Nej.

Gerd.

Den store stygge Fugl
med Kammen fladt paa Panden strøgen,
med Rand om Øjet rød og gul!

Brand.

Hvor gaar din Vej?

Gerd.

Till Kirke.

Brand.

Saa?

Da kan vi to jo Følge slaa.

Gerd.

Vi to? Nej, jeg skal oppad her.

Brand (*peger nedover.*)

Men *der* er Kirken jo!

Gerd (*ser haanligt smilende paa ham og peger ned*).

Den *der*?

Brand.

Ja visst; kom med.

Gerd.

Nej; der er styggt!

Brand.

Styggt? Hvorfor?

Gerd.

Jo, for der er smaat.

Brand.

Hvor har du seet en større byggt?

Gerd.

En større? Aa, det ved jeg godt.

Farvel!

(gaar oppover.)

Brand.

Gaar *der* din Kirkevej?

Den bær jo till den vilde Hej.

Gerd.

Følg med mig, du, saa skal du se
en Kirke byggt af Is og Sne!

Brand.

Af Is og Sne! Nu gaar det opp!
Derinde mellem Tind og Topp
jeg komme kan fra Gut ihug
der findes skal et Dalstrøgs Slug;
Iskirken tror jeg det blev kaldt;
om den blev mange Slags fortalt;
et frossent Tjern er Gulv og Toft,
paa Skavlen ligger Sneen kram

og spænder vidt sig som et Loft
udover søndre Væggens Kam.

Gerd.

Ja, det ser ud som Is og Fjeld,
men *er* nu Kirke lige vel.

Brand.

Gaa aldrig did; et Vindstøds Kast
har tidnok voldt at Bræen brast;
et Skrig, et Rifleskud er nok –

Gerd (*uden at høre paa ham*).

Kom med og se en Rensdyrflok,
som Skreden slog, saa opp den kom
ivaar først med den store Flom.

Brand.

Gaa aldrig did; *der* er ei tryggt!

Gerd (*peger ned*).

Gaa aldrig did, for *der* er styggt!

Brand.

Guds Fred med dig.

Gerd.

Kom heller med!

Deroppe messer Foss og Skred;
der præker Vind paa Jøklens Vold,
saa du blir baade hed og kold.

Og Høgen slipper aldrig ind;
han slaar sig ned paa Svartetind, –
der sidder han, det Styggetøj,
som Hane paa min Kirkefløj.

Brand.

Vild er din Vej og vild din Sjæl, –
en Langelek med sprukken Fjæl.
Af slett blir slett kun, slett og rett, –
men *ondt* til *godt* kan vendes lett.

Gerd.

Der kommer han med Vingesus!
Nu faar jeg se at naa ihus!
Farvel; i Kirken er jeg trygg, –
hu, hvor han kommer arg og stygg!
(skriger.)
Kom ikke nær! Jeg kaster Sten!
Slaar du med Klo, slaar jeg med Gren!
(flygter opover Fjeldet.)

Brand *(efter et Ophold).*

Se, *det* var og en Kirkegjæst.
I Dal, – paa Hej, hvem gjør det bedst?
Hvem vimrer værst og vildest frem,
hvem famler længst fra Fred og Hjem, –
det *Lettsind* som, med Krans af Løv,
lar Legen gaa langs brattest Slug, –
det *Slappsind*, som gaar Vejen sløv,
fordi det saa er Skikk og Brug, –
det *Vildsind*, som har slig en Flugt,

at fast hvad ondt det ser, blir smukt? –
Till Kamp paa tvers, till Kamp paa langs
mod denne Trippelallians!
Jeg ser mit Kald; det glitrer frem,
som Sol igjennem Glugg paaklem!
Jeg ved mit Hverv; de Trolde tre
i Faldet bøder Verdens Ve; –
faar Slægten dem først lagt i Grav,
da viftes Verdenspesten af!
Opp; rust dig, Sjæl! Dit Sverd fra Lænd!
Till Kamp for Himlens Odelsmænd!
(han stiger ned i Byggden.)
(Teppet falder.)

ANDEN HANDLING.

(Nede ved Fjorden med bratte Bergvægge omkring. Den gamle forfaldne Kirke ligger paa en liden Bakke i Nærheden. Et Uvejr trækker opp.)

Almuen, Mænd, Kvinder og Børn er samlet i Klynger dels paa Stranden dels i Bakkerne. **Fogden** (sidder i Midten paa en Sten, en Skriverkarl hjælper ham; der deles Korn og Levnetsmidler ud.) **Ejnar og Agnes** (staar omringet af en Flok længere borte). (Nogle Baade ligger i Fjæren.) **Brand** (kommer frem paa Kirkebakken uden at mærkes af Mængden.)

En Mand *(bryder sig gjennem Trængslen.)*

Af Vejen!

En Kvinde.

Jeg kom først!

Manden *(skubber hende tilside).*

Gaa væk!

(trænger sig frem till Fogden.)

Se her; fyld Gabet i min Sækk!

Fogden.

Giv Tid.

Manden.

Ugjørligt; – jeg maa hjem;

der sidder sultne fire – fem!

Fogden (*spasende*).

Du ved ej Tallet paa en Prik?

Manden.

En drog med Døden, da jeg gik.

Fogden.

Bi lidt. Du staar paa Listen vel?

(blader i sine Papirer.)

Nej; – jo, du staar. Det var dit Held.

(till Skriverkarlen.)

Giv Nummer ni og tyve sit. –

Naa, naa, I Godtfolk, vent dog lidt!

Nils Snemyr?

En Mand.

Ja!

Fogden.

Idag du faar

trekvart kun mod hvad du fik sidst.

I er jo færre nu.

Manden.

Ja visst, –

hun Ragnhild døde rett igaar.

Fogden (*noterer*).

En mindre. Spart er altid spart.

(*till Manden, som fjerner sig.*)

Men far nu ikke hen i Fart

og gift dig anden Gang!

Skriverkarlen (*fniser*).

Hi, hi!

Fogden (*hvasst*).

Hvad ler De af?

Skriverkarlen.

Jeg lo fordi

Herr Fogden er saa morsom.

Fogden.

Ti!

Det Stævne her er ingen Spas;

men bedste Raad mod Graad er Fjas.

Ejnar (*træder ud af Flokken med Agnes*).

Nu har jeg tømt den sidste Lomme,

og Pung og Tegnebog er tomme; –

ombord jeg kommer som en Fant

og sætter Uhr og Stokk i Pant.

Fogden.

Ja, I to kom i rette Stund.

Hvad jeg har samlet, er kun lidt;

det slaar ej till, som hver kan vide,
naar fattig Haand og halvmætt Mund
skal skifte Deles Del af sit
med dem, som intet har at bide.
(faar Øje paa Brand og peger opp.)
En till! Velkommen! Har De hørt
om Hungersnøden, Flommen, Tørken,
saa løs for Pungen, er den snørt.
Vi tar imod af alle Slags.
Vort Forraad er paa Bunden strax; –
fem Fiske smaa i Armods Ørken
gjør intet Maaltid nutilldags.

Brand.

Ti tusind, i en Afguds Navn
delt ud, blev ingen Sjæl till Gavn.

Fogden.

Det var ej Ord jeg bad Dem om.
Ord er kun Sten, er Maven tom.

Ejnar.

Det er umuligt, at du ved
hvor haardt og længe Folket led!
Brand, her er Uaar, Sult og Sot.
Her ligger Lig –

Brand.

Jeg ser det godt.
Paa hvert et Øjes blygraa Ring
det kjendes hvem som holder Thing.

Fogden.

Og endda staar De haard som Flint!

Brand (*træder ned iblandt Mængden og siger med Eftertrykk*).

Hvis Livet her gik slappt og lindt,
gik trægt sin Gang med Hverdagsnød,
da ynked jeg jert Skrig om Brød.
Maa du paa fire krybe hjem,
da kommer Dyret i dig frem.
Gaar Dag for Dag i lummer Ro,
i Skridtgang som et Ligfærdstog,
da ligger det saa nær at tro
sig strøgen ud af Herrens Bog.
Men eder var han mere god;
han dryssed Ræddsel i jert Blod;
med Dødsnøds Svøber han jer slog;
hvad dyrt han gav, han atter tog –

Flere Røster (*afbryder ham truende*).

Han sparker os i al vor Nød!

Fogden.

Han skjælder os, som gav jer Brød!

Brand (*ryster paa Hovedet*).

O, kunde alt mit Hjerteblod
jer læske som en Helsens Flod,
det skulde vælde frem i Flom
till Aarens Seng var tørr og tom.
Men her at hjælpe var en Synd!

Se, Gud vil løfte jer af Dynd; –
et Livsfolk, – om end spredt og svagt, –
af Trængslen suger Marg og Magt;
det sløve Syn faar Falkeflugt,
og skuer vidt og skuer smukt,
den veke Vilje skyder Rygg
og ser bag Striden Sejren trygg;
men avler Nød ej Adelsfærd,
er Flokken ej sin Frelse værd!

En Kvinde.

Der slaar et Uvejr over Fjord,
som om det vaktet ved hans Ord!

En anden.

Han ægger Gud! Min Spaadom mærk!

Brand.

Jer Gud gjør intet Underværk!

Kvinderne.

Se Vejret! Se!

Røster blandt Mængden.

Af Byggden driv

den haarde Sjæl med Sten og Kniv!

(Almuen stimler truende sammen om Brand. Fogden træder imellem. – En Kvinde, forvildet og forreven, kommer ilsomt ned over Bakkerne.)

Kvinden *(skriger frem mod Flokken).*

Hvor faar jeg Hjælp i Jesu Navn!

Fogden.

Hvad trænges? Nævn hvad Nød, hvad Savn –

Kvinden.

Ej Nød, ej Savn det gjælder nu!

Det gjælder Verdens værste Gru!

Fogden.

Hvad er det? Tal!

Kvinden.

Jeg har ej Røst!

Hvor findes Presten? – Hjælp og Trøst!

Fogden.

Her er ej Prest –

Kvinden.

Fortabt, fortabt!

Haard var du, Gud, at jeg blev skabt!

Brand (*nærmer sig*).

Kanhænde dog her findes *en*.

Kvinden (*griber ham om Armen*).

Saa lad ham komme, vær ej sen!

Brand.

Nævn mig din Nød, saa kommer han.

Kvinden.

Tversover Fjorden –

Brand.

Nu?

Kvinden.

Min Mand –

tre sultne smaa, og Huset tømt, – –
sig nej, sig nej, – han er ej dømt!

Brand.

Tal først.

Kvinden.

Min Barm var tørket ud;
os hjalp ej Mennesker, ej Gud;
den yngste tungt med Døden drog;
det skar hans Sjæl; – han Barnet slog –!

Brand.

Han slog –!

Almuen (*i Ræddsel*).

Sit Barn!

Kvinden.

I samme Stund
han saa sin Gjernings Afgrundsbund!
Hans Anger flommed som en Elv;
han lagde Voldshaand paa sig selv –.

Kom, berg hans Sjæl trods Vejr og Sjø!
Han kan ej leve, tør ej dø;
med Liget ligger han i Favn
og skriger paa den ondes Navn!

Brand (*stille*).

Ja, her er Nød.

Ejnar (*bleg*).

Er muligt sligt!

Fogden.

Han hører ej till mit Distrikt.

Brand (*kort, till Almuen*).

Gjør loss en Baad og sætt mig over!

En Mand.

I sligt et Vejr? Det ingen vover!

Fogden.

Rundt Fjorden gaar en Sti –

Kvinden.

Nej, nej, –

nu findes ingen farbar Vej;
jeg foer den, men et Elvebrudd
skar lige bag mig Kloppen ud!

Brand.

Gjør Baaden loss.

En Mand.

Umuligt nu;
Det bryder over Grund og Flu!

En anden.

Se der! Et Kast fra Højden strøg,
saa hele Fjorden staar i Røg!

En tredje.

Er Vejret sligt med Slag og Skrald,
saa lyser Provsten Messefald!

Brand.

En Syndersjæl, sin Domsstund nær,
ej venter efter Vind og Vejr!
(*gaar ned i en Baad og løser Sejlet.*)
I vover Baaden?

Ejeren.

Ja; men bliv!

Brand.

Godt; kom nu *den*, som vover Liv!

En Mand.

Jeg gaar ej med.

En anden.

Og ikke jeg!

Flere.

Det var den lige Dødsens Vej!

Brand.

Jer Gud hjælp ingen over Fjord;
men husk, at *min* er med ombord!

Kvinden (*vrider Hænderne*).

Han ufrelst dør!

Brand (*raaber fra Baaden*).

En Mand er nok
till Hjælp med Øsekar og Fokk!
Kom, en af jer, som nylig gav!
Giv, Mænd, giv indtill Død og Grav!

Flere (*viger tilbage*).

Kræv aldrig sligt!

En enkelt (*truende*).

Af Baaden ud!
Det er for stærkt at friste Gud!

Flere Røster.

Se, Vejret voxer!

Andre.

Linen brast!

Brand (*hugger sig fast med Baadshagen og raaber till den fremmede Kvinde*).

Godt; kom da du; men kom i Hast!

Kvinden (*viger tilbage*)

Jeg! Her, hvor ingen –!

Brand.

Lad dem staa!

Kvinden.

Jeg kan ej!

Brand.

Kan ej?

Kvinden.

Husk de smaa –!

Brand (*ler*).

Dynd er den Grund I bygger paa!

Agnes (*vender sig med blussende Kinder raskt om till Ejnar, lægger Haanden paa hans Arm og siger*).

Har alt du hørt?

Ejnar.

Ja; han er stærk!

Agnes.

Gud signe dig! Du ved dit Værk!

(*raaber till Brand.*)

Se, – her er *en*, som vel er værd

at følge med paa Frelsens Færd!

Brand.

Saa kom!

Ejnar (*bleg*).

Jeg!

Agnes.

Gaa! Jeg har Dig skjænkt!

Højt ser mit Syn, som før var sænkt!

Ejnar.

Før dig jeg traff, jeg skulde skjænkt
mig selv, og villig med ham styrt –

Agnes (*bævende*).

Men nu –!

Ejnar.

Mit Liv er ungt og dyrt; –
jeg *kan* det ej!

Agnes (*viger tilbage*).

Hvad har du sagt!

Ejnar.

Jeg *tør* det ej!

Agnes (*skriger ud*):

Nu blev der lagt,
med Stormslag og med Strømnings Foss,
et Verdenshav imellem os!

(*till Brand*).

Jeg gaar i Baaden!

Brand.

Godt; saa kom!

Kvinderne (*forfærdede, idet hun springer ombord*).

Hjælp, Jesus!

Ejnar (*griber fortvivlet efter hende*).

Agnes!

Hele Mængden (*iler till*).

Stands! Vend om!

Brand.

Hvor ligger Huset?

Kvinden (*peger ud*).

Ende der

paa Næset bag det sorte Skjær!

(*Baaden støder fra Land*).

Ejnar (*skriger efter dem*).

Husk dine Syskend; husk din Moer!

Frels Livet!

Agnes.

Her er *tre* ombord!

(*Baaden sejler. Almuen stimler sammen paa Højderne og ser efter den i stærk Spænding.*)

En Mand.

Han klarer Odden!

En anden.

Nej!

Første.

Jo, se, –

han har den agter alt i Læ!

Anden.

En Kastevind! den har dem fatt!

Fogden.

Se, se, – den stryger med hans Hatt!

En Kvinde.

Saa svart, som Korpens Vinge, slaar
i Vejret vildt hans vaade Haar!

Første Mand.

Alt staar i Kog og Røg.

Ejnar.

Hvad var

det Skrig, som gennem Stormen skar!

En Kvinde.

Det kom fra Fjeldet.

En anden (*peger opp*).

Der staar Gerd

og ler og hujer ad hans Færd!

Første Kvinde.

Hun blæser i et Bukkehorn
og kaster Sten som Koglekorn!

Anden Kvinde.

Nu slang hun Hornet som en Vaand
og tuder i den hule Haand!

En Mand.

Ja, tud og skrig, du stygge Trold, –
den Karl har baade Vagt og Skjold!

En anden.

I værre Vejr, med ham tillrors,
staar tryggt jeg næste Gang tilfjords.

Første Mand (*till Ejnar*)

Hvad var han?

Ejnar.

Prest.

Anden Mand.

Ja, hvad han var, –
det kjendtes vel han var en Karl!
I ham var Mod og Magt og Trods!

Første Mand.

Det var en rigtig Prest for os!

Mange Røster.

Ja, det var rigtig Prest for os!
(*de spreder sig udover Bakkerne.*)

Fogden (*samlers sine Papirer og Bøger*).

Det formløst er i alle Fald
at træde opp i fremmed Kald
og gribe ind og vove Liv
foruden tvingende Motiv. –
Jeg gjør bestandig og min Pligt, –
men altid indom mit Distrikt.
(*gaar.*)

*

(*Udenfor Hytten paa Næset. Det er langt paa Dagen. Fjorden ligger blank og stille.*)
Agnes sidder nede ved Stranden. Lidt efter kommer **Brand** ud af Døren

Brand.

Det var Døden. Af den tvætted
alle Ræddslers Stænk og Skrækk;
nu med stille, store Trækk
ligger han saa lys og lettet.
Kan et svigtende Bedrag
gjøre Natt till slig en Dag?
Af sin vilde Helvedbrøde
saa han ydre Skorpen kun, –
det, som nævnes kan med Mund, –
det, som gribes kan med Hænder, –
som hans Navn med Brandfleck skjænder, –
Volden mod den lille døde.
Men de to, som sad forskræmt,
stirrende med store Øjne,
stillt, som Fugle sammenfløjne,

opp i Skorstenskrogen klemte, –
de, som bare saa og saa, –
skjønnte ikke selv hvorpaa, –
de, hvis Sjæle fik en Plett
ætset ind, som ej de skrubber
af i Tidens Slid og Tvætt
selv som bøjde Sølvhaarsgubber, –
de, hvis Livsens-Elv skal rinde
ud fra dette stygge Minde, –
de, som nu skal gro i Lys
af hans Nattegjernings Gys, –
de, som aldrig ud kan brænde
denne Tankes Aadselbaal, –
dem han mægted ej at kjende
som de to, der har ihænde
just det store Eftermaal. –
Og fra dem gaar kanske ud
Led paa Led till Synd og Brudd.
Hvorfor? Hule Afgrundssvar, –
de var Sønner af sin Faer!
Hvad skal stryges ud i Stillhed?
Hvad skal jævnes ud med Mildhed?
Naar begynder Ansvarsvægten
af ens Arvelod fra Slægten?
Hvilken Thingdag, hvilken Dommer,
naar det store Forhør kommer!
Hvem skal prøve, hvem skal vidne,
hvor enhver er Delinkvent;
hvem tør lægge frem sit skidne
transporterte Dokument?

Tages *da* for godt det Svar:
Gjælden skriver sig fra Faer? –
Svimmeldybe Nattegaade,
ingen mægter dig at raade.
Men paa Afgrundsbredden danser
Sværmen uden Sind og Sanser; –
Sjæle skulde skrige, bæve, –
men ej *en* blandt tusind øjner
hvilket Skyldberg der sig højner
fra det lille Ord: at *leve*.

(Nogle Mænd af Almuen kommer frem bag Huset og nærmer sig till Brand.)

En Mand.

Vi skal nok mødes anden Gang.

Brand.

Han har till eders Hjælp ej Trang.

Manden.

Selv er han løst og hjulpen; men
i Stuen sidder tre igjen.

Brand.

Og saa?

Manden.

Af Smulerne, vi fik,
vi førte med en liden Slikk –

Brand.

Hvis *alt* du gav foruden Livet,

da vid, at du har intet givet.

Manden.

Hvis han, som her nu ligger død,
idag var stedt i Livsensnød
og skreg om Hjælp fra Baadens Hvælv,
jeg skulde vovet Livet selv.

Brand.

Men Sjælens Nød har ingen Vægt?

Manden.

Husk paa, vi er en Slæbets Slægt.

Brand.

Saa vend jert hele fulde Syn
fra Lyset over Aasens Bryn;
skjel ej, som nu, med venstre Øjet
tillhimmels og det højre vendt
mod Muldet, hvor, med Ryggen bøjet,
I har jer selv for Aaget spændt.

Manden.

Jeg havde tænkt, du heller gav
det Raad at ryste Aaget af.

Brand.

Ja, om I kan.

Manden.

Du ejer Magt.

Brand.

Gjør jeg?

Manden.

Alt mangel har os *sagt*

og *vist*, hvor Vejen var, før nu; –

de *pegte*, men du *gik* den, du.

Brand.

Du mener –?

Manden.

Ikke tusind Ord

sig prenter som *en* Gjernings Spor.

Vi søger dig i Byggdens Navn; –

vi ser, en *Mand* er just vort Savn.

Brand (*urolig*)

Hvad vil I mig?

Manden.

Bliv du vor Prest.

Brand.

Jeg? Her!

Manden.

Du har vel hørt og læst,

vor Menighed er presteløs?

Brand.

Ja nu jeg mindes –

Manden.

Før i Tiden

var Byggden stor, nu er den liden.

Da Uaar kom, da Kornet frøs,

da Sot faldt over Folk og Fæ,

da Armod slog hver Mand iknæ,

da Nøden sang hver Sjæl i Døs,

da her blev dyrt paa Sul og Sæd, –

da blev her Prestedyrtid med.

Brand.

Kræv hvad du vil, men aldrig sligt!

Paa mig er lagt en større Pligt.

Jeg trænger Livets stærke Røre,

jeg trænger Verdens aabne Øre.

Hvad skal jeg her? Hvor Fjeldet stænger,

har Mandemælet ingen Magt.

Manden.

Hvor Fjeldet svarer, lyder længer

det Ord, som fuldt og stærkt blir sagt.

Brand.

Hvem lukker sig i Gruben inde,

naar Vangen vinker fri og flakk?

Hvem pløjer Ødemarken brakk,

naar der er odlet Land at finde?

Hvem vil af Kjærner høste Frugt,

naar Ungtrær staar i Modningsaldren?
Hvem sløver sig i Døgnværkskvaldren,
naar han har Syners Lys og Flugt?

Manden (*ryster paa Hovedet*).
Din Daad forstod jeg, – ej dit Ord.

Brand.
Spørg ikke mer! Ombord, ombord!
(*vil gaa.*)

Manden (*træder ivejen for ham*).
Det Kald, som ej du slippe vil,
det Værk, som nu du stunder till, –
det er dig altsaa dyrt?

Brand.
Mit Liv
i et og alt det er!

Manden.
Saa bliv!
(*med Eftertrykk.*)
Hvis alt du gav foruden Livet,
saa husk, at du har intet givet.

Brand.
Et ejes, som du ej kan skjænke;
det er dit eget indre *selv*.
Du tør ej binde, tør ej lænke,
du tør ej stemme Kaldets Elv; –
den vil sin Vej till Havets Hvælv.

Manden.

Blev den i Myr og Tjern begravet, –
den naaer som Dugg tillslutt dog Havet.

Brand (*ser vist paa ham*).

Hvo gav dig slige Ord i Munden?

Manden.

Du gav mig dem i Storværkstunden.
Da Stormen skreg, da Sjøen slog,
da frem trods Storm og Sjø du drog,
da for en raadløs Syndersjæl
du satte Livet paa en Fjæl, –
da strøg det gennem mangt et Sind
snart koldt, snart varmt, som Sol og Vind,
da ringed det som Klokkeklemt – –
(*sænker Stemmen.*)
Imorgen, kanske, er det glemt;
da firer vi det Løftningsflag,
du hejste over os idag.

Brand.

Hvor Kraft ej er, der er ej Kald.
(*haardt.*)
Kan ej du være, hvad du *skal*, –
saa vær alvorligt, hvad du *kan*;
vær helt og holdent Muldels Mand.

Manden (*ser en Stund paa ham og siger*).

Ve dig, som slukkete, da du gik;

Ve os, som *saa* et Øjeblik!
(*han gaar; de øvrige følger stille efter.*)

Brand (*ser længe efter dem*).

En for en med bøjde Nakker
gaar den stille Klynge hjem.
Sindet sturer, Foden sakker,
staver tungt og trætt sig frem;
hver af dem med Tungsinds Lader
gaar som truet af et Ris,
gaar, som Menneskenes Fader
dreven ud af Paradis, –
gaar, som han, med skyldslørt Tinding, –
ser, som han, i Mørkets Gab, –
bær, som han, sin Kundskabs Vinding, –
bær, som han, sin Blindheds Tab.
Mennesket jeg kjækket har villet
skabe nyt og helt og rent; –
der er Værket, – Brødens Billed,
ikke Guds, som det var ment. –
Ud herfra till større Vidder;
her er Rum ej for en Ridder!
(*vil gaa, men standser idet han ser Agnes ved Stranden.*)
Se, hvor lyttende hun sidder,
som om her var Sang i Luften.
Lyttende hun sad i Baaden,
da den skar de rørte Vande, –
lyttende hun holdt i Tuften, –
lyttende hun Havraaksfraaden
rysted af sin klare Pande.
Det ser ud som Hørslen bytted

Plads og hun med Øjet lytted.
(*nærmer sig.*)
Unge Pige, er det Fjordens
krumme Vej, som Synet følger –?

Agnes (*uden at vende sig*).
Hverken Fjordens eller Jordens;
begge sig for Synet dølger.
Men en større Jord jeg skimter;
skarpt mod Luften staar dens Runding;
Have ser jeg, Floders Munding;
Solblink gennem Taagen glimter.
Jeg ser Slaglys, luerøde,
legende om skyslørt Tinde,
ser en umaalt Ørkens Øde.
Store Palmer staar derborte,
svajer i de hvasse Vinde,
kaster bag sig Skygger sorte.
Intet Livstegn er at finde;
det er ligt en Jord, som skabes;
og jeg hører Røster runge
og jeg hører Stemmer tolke:
nu du frelses eller tabes;
gør dit Værk, det ansvarstunge; –
denne Jord skal du befolke!

Brand (*reven med*).
Sig, hvad mer du ser!

Agnes (*lægger Haanden paa Brystet*).
Herinde

kan jeg kjende Kræfter ulme,
kan jeg føle Floder svulme,
kan jeg se en Dugning rinde.
Hjertet, lig en Verden, vider
stort sig ud till alle Sider,
og jeg hører Stemmer tolke:
denne Jord skal du befolke!
Alle Tanker, som skal komme,
hver en Gjerning, som skal gøres,
vaagner, hvisker, aander, røres,
som om Fødsdens Stund var omme;
og jeg aner mer end øjner
ham, som ovenom sig højner,
føler at han skuer ned
fuld af Sorg og Kjærlighed,
lys og mild som Morgenrøden,
og bedrøvet dog till Døden;
og jeg hører Røsten runge:
nu du skabe skal og skabes;
nu du frelses eller tabes; –
gør dit Værk, det ansvarstunge!

Brand.

Indad; indad! Det er Ordet!
Did gaar Vejen. Der er Sporet.
Eget Hjerte, – *det* er Kloden,
nyskabt og for Gudsliv moden;
der skal Viljegribben dødes,
der den nye Adam fødes.
Lad saa Verden gaa sin Gang

under Trældom eller Sang; –
men ifald vi fiendtligt mødes, –
hvis mit Værk den knuse vil, –
da, ved Himlen, slaar jeg till!
Plads paa hele Jordens Hvælv
till at være helt sig selv, –
det er lovlig Rett for Manden,
og jeg kræver ingen anden! –
(tænker stille en Stund og siger)
Være helt sig selv? Men Vægten
af ens Arv og Gjæld fra Slægten?
(standser og ser ud.)
Hvem er hun, som jordvendt kommer
klavrende oppover Bakken,
kroget, ludende med Nakken?
For at puste maa hun staa,
støtter sig for ej at slingre,
griber med de magre Fingre
hvasst i sine dybe Lommer,
som en Skatt hun slæbte paa.
Om den vissne Benrad slænger
Stakken, som en Fjærhams Lægg;
Haanden krummer sig som Tænger;
hun er Ørnen lig, der hænger
spigret paa en Stabbursvægg.
(pludselig angst.)
Hvilket iskoldt Barneminde,
hvilket Gufs fra Hjem og Fjord
drysser Rim om denne Kvinde, –
drysser værre Rim herinde – –?
Naadens Gud! Det er min Moer!

Brands Moder (*kommer oppover, standser halvvejs synlig i Bakken, holder Haanden skyggende over Øjnene og ser sig om*).

Her har de sagt han var.

(*kommer nærmere.*)

Den onde

ta'e Solen, – hun gjør halvt mig blind!

Søn, er det dig?

Brand.

Ja.

Moderen (*gnider Øjnene*).

Hu; det Skin,

det brænder en i Synet ind;

en kan ej skille Prest fra Bonde.

Brand.

Derhjemme saa jeg aldrig Sol

fra Løvet faldt till Gjøgen gol.

Moderen (*ler stille*).

Nej, *der* er godt. Der blir en frossen,

som Istapp-Kallen over Fossen.

En blir saa stærk, at hvadsomhelst

en *tør*, – og tror sig endda frelst.

Brand.

Goddag. Farvel. Min Tid er knapp.

Moderen.

Ja, du har altid været rapp.

Som Gut du stunded bort herfra –

Brand.

At bort jeg foer dig tyktes bedst.

Moderen.

Ja, det var skjelligt nu som da;
det trængtes *vel* at du blev Prest.
(*Betragter ham nærmere.*)
Hm, han er voxet stærk og stor.
Men agt nu bare paa mit Ord, –
vær vaer om Livet!

Brand.

Er det alt?

Moderen.

Ja, Livet? Ja, hvad er der mere?

Brand.

Jeg mener: Raadet, som nu faldt,
er *det* det hele?

Moderen.

Ved du flere,
saa brug dem, som du vil. Men Livet,
berg *det* for mig; jeg har det givet.
(*vred.*)
Det spørges vidt, hvad du har øvet;
og det har gjort mig rædd og skræmt.
Tillfjords idag! Du kunde røvet,
hvad du for *min* Skyld skulde gjemt.
Du er den eneste i Slægten.

Du er min Søn, mit Kjød og Blod.
Du slutter af, som Tagrygg-Lægten,
det Hus jeg tømred Fod for Fod.
Hold fast; staa stærk; bær lange Tider!
Vær vaer om Livet! Aldrig svigt!
At leve er en Arvings Pligt, –
og du blir min – engang – omsider – –

Brand.

Saa? Derfor er det, at du kommer
og søger mig med fyldte Lommer?

Moderen.

Søn, er du gal!
(*viger tilbage.*)

Kom ikke nær!

Bliv staaende! Jeg slaar med Staven!
(*roligere.*)
Hvad mente du med det? – Hør her!
Jeg ældes Aar for Aar; det bær
sent eller tidligt frem mod Graven;
saa faar du alt, hvad jeg har ejet;
det ligger tæppet, maalt og vejjet – –.
Jeg har ej paa mig! – Hjemme ligger
det hele. Det er ikke stort;
men den, som faar det, er ej Tigger – –
Staa der du staar! Kom ej herbort! –
Jeg lover dig, jeg skal ej putte
i Sprækker eller grave ned
en Hvid paa noget ukjendt Sted, –
ej gemme noget under Stene,

i Muren, under Gulvets Fjæl; –
du, Sønnen min, faar Arven hel;
altsammen gaar till dig alene.

Brand.

Paa visse Vilkaar?

Moderen.

Paa det ene,
at ej du skal med Livet rutte.
Hold Ætten oppe, Søn for Søn;
jeg kræver ingen anden Løn.
Og sørg saa for, at intet spildes,
at intet deles eller skilles; –
øg, eller ikke, hvad du faar;
men gjem det, gjem det Aar for Aar!

Brand (*efter et kort Ophold.*)

En Sag faar klares mellem os.
Jeg har fra Gut af vist dig Trods; –
jeg var ej Søn, du var ej Moer,
till du blev graa og jeg blev stor.

Moderen.

Jeg kræver ikke Klapp og Smek.
Vær som du vil; jeg er ej vek.
Vær haard, vær strid, vær istappkold, –
det kløver ej mit Bringeskjold;
gjem blot din Arv, – om død og gold, –
naar kun den er i Slægtens Vold!

Brand. (*gaar et Skridt nærmere*).

Og hvis jeg tvertom fik isinde
at strø den ud for alle Vinde?

Moderen (*tumler tilbage*).

Strø ud hvad gennem Trældoms-Aar
har krøgt min Rygg og blegt mit Haar!

Brand (*nikker langsomt*.)

Strø ud.

Moderen.

Strø ud! Hvis *det* du gjør,
for Vinden ud min Sjæl du strør!

Brand.

Og hvis jeg gjør det lige vel?
Hvis ved din Seng jeg staar en Kveld,
naar Lys er foran Lejet satt,
naar du med Salmebog i Hænder
skal sove Dødens første Natt, –
hvis da jeg gramser, famler, kjender,
hvis frem jeg finder Skatt for Skatt, –
hvis jeg taer Lyset, hvis jeg tænder –?

Moderen (*nærmer sig i Spænding*).

Hvor har du denne Tanke fra?

Brand,

Hvorfra? Skal jeg fortælle?

Moderen.

Ja!

Brand.

Ifra et Barndomseventyr,
som aldrig af mit Minde flyr,
som skjæmmer Sjælen, lig et Ar
ifra et helet Hareskar.
Det var en Høstkveld. Død var Faer,
og du laa syg. Jeg sneg mig ind,
hvor han laa bleg i Voxlysskin.
Jeg stod og stirred fra en Krog,
og saa han holdt en Salmebog;
mig undred mest den dybe Dvale,
og hvi hans Haanded var saa smale;
jeg kjendte Lugt af kuldslaet Lin; –
da hørte jeg paa Gangen Trin; –
ind kom en Kvinde, saa mig ej, –
hun gik till Sengen rakt sin Vej.
Hun gav sig till at gramse, rode;
først flytted hun den dødes Hode,
saa trakk hun frem en Bundt, saa flere, –
hun tællede, hviskede: mere, mere!
Saa grov hun ud af Sengens Puder
en Pakke bunden till med Knuder;
hun rev, hun hugg med ilske Hænder,
hun bed den opp med sine Tænder.
Hun grov paany. Hun hitted flere.
Hun tællede, hviskede: mere, mere!
Hun græd, hun bad, hun jamred, svor;

hun vejred efter Gjemslers Spor, –
og fandt hun, – flux med Jublens Angst
hun skjød, som Falken, paa sin Fangst.
Tillslutt var hver en Lønkrog tømt;
hun gik af Stuen som en dømt;
hun svøbte Fundet i en Pjalt
og stønned stillt: saa *det* var *alt*!

Moderen.

Mit Krav var stort, mit Fund var skralt;
og det var mer end dyrt betalt.

Brand.

Det blev dig dyrere endda;
mit Sønesind det stjal dig fra.

Moderen.

Lad gaa. Det er jo gammel Brug
at købe Gods for Sind og Hug.
Jeg gav fra først en større Pris;
jeg tror, jeg gav mit Livs Forlis.
Jeg noget gav, som nu er slukkt; –
det staaer mig for som Lys og Flugt,
som noget baade dumt og smukt; –
jeg gav, hvad knappt jeg længer ved; –
Folk kaldte det for Kjærlighed. –
Jeg mindes godt, min Strid var svar;
jeg mindes godt det Raad fra Faer:
glem Husmandsgutten; tag den anden;
agt ikke paa hans vissne Kropp;
det er en Karl med Kløgt i Panden;

han øger Ejet dobbelt opp! –
Jeg tog ham, men fik Skam till Takk.
Till dobbelt opp han aldrig rakk.
Men siden har jeg slæbt og slidt,
saa nu der fattes ikkun lidt.

Brand.

Og mindes du, saa nær din Grav,
at Sjælen du paa Kjøbet gav?

Moderen.

At *det* jeg mindes, vistes bedst,
da Sønnen min blev satt till Prest.
Naar Timen kommer, for min Tarv
du sørge skal till Takk for Arv.
Jeg ejer baade fast og løst;
du ejer Ord og Magt og Trøst.

Brand.

Saa klog du er, du saa dog fejl,
da mig du saa i Hjemmets Spejl.
Der gives fler langs Li og Led
med slig Forældrekjærlighed; –
I ser i Barnet en Forvalter
for Husets efterladte Pjalter;
af Evigheden gaar et Skjær
forbi jer Tanke hist og her;
I griber efter den og mener
I Tingen er paa Livet nær,
naar Ætt og Arv I sammengrener, –

at Døden I med Livet ener,
at Evighed som Sum I faar
af sammenlagte Rækker Aar.

Moderen.

Gransk ikke, Søn, din Moders Sind,
men tag din Arv, naar den blir din.

Brand.

Og Gjælden?

Moderen.

Gjælden? Hvilken Gjæld?

Der er ej nogen Gjæld.

Brand.

Nu vel;

men hvis der var, – jeg maatte svare
till hvert et Skyldbrev, alting klare.

Søns Sag det er, at alle Krav
sker Fyldest paa hans Moders Grav;
var Huset tomt, naar jeg det tog, –
jeg arved dog din Skyldnerbog.

Moderen.

Saa byder ingen Lov.

Brand.

Ej den,

som skreven er med Blækk og Pen;
men i hvert ærligt Sønnesind

en anden Lov staar ristet ind, –
og denne Lov skal Fyldest ske.
Forblindede, lær dog at se!
Guds Bo paa Jord har du forringet,
dit Sjælelaan har du forødt,
det Billed, hvori du blev født,
har du med Dyndets Skimmel dækket;
den Aand, som engang var bevinget,
har du i Myldret vingestækket.
Det er din Gjæld. Hvor vil du hen,
naar Herren kræver sit igjen?

Moderen (*sky*).

Hvor jeg vil hen? Hvor hen?

Brand.

Frygt ej;
din Søn taer al din Gjæld paa sig.
Gudsbilledet, som du har plettet,
i mig skal rejses viljetvættet!
Gaa du kun trøstig till de døde.
Gjældbunden sover ej min Moer; –
jeg klarer Gjælden.

Moderen.

Gjæld og Brøde?

Brand.

Din Gjæld. Kun *den*; mærk vel mit Ord.
Din Sjælegjæld din Søn skal klare;
men for din Synd maa selv du svare.

Den *Sum af Menneske*, som blev
forskningret i en Jordtræls Stræv,
kan indtill sidste Rest og Hvid
betales ved en andens Id;
men *at* den ødtes, *det* er Brøden;
for *den* er Anger – eller Døden!

Moderen (*urolig*).

Det er nok bedst jeg kommer hjem
i Skyggen under Bræens Brem;
her skyder giftig Tankegrøde
i dette klumre Solskins Skjær;
en blir af Duften næsten svimmel.

Brand.

Søg Skyggen du; jeg er dig nær.
Og drages du mod Lys og Himmel,
og stunder du imod et Møde,
da skikk mig Bud og jeg skal komme.

Moderen.

Ja, du med dine Straffedomme!

Brand.

Nej, varm som Søn og mild som Prest
jeg værger dig mod Ræddslens Blæst;
med Sang jeg ved dit Lejes Fod
skal svale Svien i dit Blod!

Moderen.

Det lover du med Haand og Mund?

Brand.

Jeg kommer i din Angers Stund.

(nærmere ved hende.)

Men Vilkaar sætter jeg, som du.

Alt, hvad till Jord dig binder nu,

skal du frivilligt kaste af

og skride nøgen mod din Grav.

Moderen *(slaar vildt imod ham).*

Byd Ilden skilles fra sin Hede,

Sne fra sin Frost, Sjø fra sin Væde!

Slaa af!

Brand.

Kast midtfjords Barn af Baaden

og bed at Gud vil signe Daaden.

Moderen.

Kræv anden Bod; kræv Sult og Tørst, –

men ikke det, som tykkes størst!

Brand.

Gaar en det *største* udenom,

al Resten mildner ej hans Dom.

Moderen.

Jeg lægger Sølv i Kirkeblokk!

Brand.

Alt?

Moderen.

Søn, er *meget* ikke nok?

Brand.

For dig er intet Bodsværk, før,
som Hjøb paa Askens Hob, du dør.

Moderen (*vrider Hænderne*).

Mit Liv forspildt, min Sjæl forstødt,
om stakket Tid mit Gods forødt!
Saa hjem og kryste tæt i Favn
alt, hvad af *mit* endnu bær Navn!
Mit Gods, mit Smertens Barn, mit Gods, –
for dig jeg rev mit Bryst tillblods; –
nu hjem og græde som en Moer
ved Vuggen for sit syge Noer. –
Hvi blev min Sjæl da født i Kjød,
naar Kjødets Elsk er Sjælens Død? –
Bliv nær mig, Prest! – jeg ved ej nu
hvad Sind jeg faar i Timens Gru.
Maa alting jeg ilive miste, –
jeg vil dog vente till det sidste.
(*gaar.*)

Brand (*ser efter hende*).

Ja, din Søn skal nær sig holde,
bie paa din Bodsstunds Bud,
varme opp din gamle kolde
Haand, saa fort den rækkes ud.
(*gaar nedover till Agnes.*)

Kvelden blev ej Morgnen lig.
Da stod Sind og Hug till Krig;
fjernt jeg hørte Slagsang klinge,
Vredens Sverd jeg vilde svinge,
knuse Løgnen, dræbe Trolde,
klemme Verden mellem Skjolde.

Agnès (*har vendt sig om og ser lyst opp till ham*).

Morgnen var mod Kvelden bleg.
Da jeg vilde Løgn og Leg,
vilde vinde, vilde skabe,
hvad min Vinding var at tabe.

Brand.

Stærke Drømme, fagre Drømme
kom i Flok som vilde Svaner,
løfted mig paa brede Vinger.
Udad saa jeg mine Baner; –
Slægtens, Tidens, Skyldbetvinger
stævned stor paa Støjens Strømme.
Kirkeprocessioners Pragt,
Hymner, Virak, Silkefaner,
gyldne Skaaler, Sejersange,
Løftnings-Jublen fra de mange
lyste, om mit Livsværk lagt. –
Alt laa lokkende og rigt; –
men det hele var et Digt,
kun et Viddens Glimmersyn,
halvt i Solblink, halvt i Lyn. –
Nu jeg staar, hvor graat det kvælder

længe førend Dagen hælder, –
staar imellem Urd og Sund,
udestængt fra Verdensvrимlen,
med en Strime kun af Himlen, –
men jeg staar paa *Hjemmets* Grund.

Sunget er mit Søndagsdigt;
af maa Vingehesten sadles;
men jeg ser et større Maal,
end en Dyst med Ridderstaal, –
Slidets Dagværk, Yrkets Pligt,
skal till Søndagsgjerning adles.

Agnes.

Og hin Gud, som skulde falde?

Brand.

Han skal falde ligefuldt, –
men i Løndom, dulgt og skjult,
ikke aabenlyst for alle.

Grant jeg ser, at fejl jeg tolked
Frelsens Helsebod for Folket.
Ingen bramfuld Storværkshandling
løfter Slægten till Forvandling;
Vækkelsen af rige Evner
bøder ej dens Sjælerevner.
Det er *Viljen*, som det gjælder!
Viljen frigjør eller fælder,
Viljen, hel, i alt det spredte,
i det tunge som det lette. –

(vender sig indover mod Byggden, hvor Aftenskyggerne begynder at falde.)
Kom da, Mænd, som vandrer sløve

i min Hjembyggds lukte Dale; –
Sjæl mod Sjæl i Tomandstale
vil vort Luttringsværk vi prøve,
Halvhed fælde, Løgner døve,
vække Viljens unge Løve!
Haand om Hakken, som om Sverdet,
enes kan med Mandeværdet;
et er Maalet, – det at blive
Tavler, hvorpaa Gud kan skrive.
(han vil gaa. Ejnar møder ham.)

Ejnar.

Stands og giv mig, hvad du tog!

Brand.

Er det hende? *Der* hun sidder.

Ejnar (*till Agnes*).

Vælg imellem lyse Vidder
og den skumle Sorgens Krog!

Agnes.

Jeg har intet Valg at gjøre.

Ejnar.

Agnes, Agnes, laan mig Øre!
Kom ihug den gamle Lære:
lett at løftes, tungt at bære.

Agnes.

Gaa med Gud, du fagre Frister;

jeg skal bære till det brister.

Ejnar.

Tænk paa alle dine kjære!

Agnes.

Hils till Syskend, hils till Moer;

Brev jeg skikker, faar jeg Ord.

Ejnar.

Ude paa de blanke Vande
skjær de hvide Sejl fra Strand; –
Længsler lig paa drømfylt Pande
høje, perlestænkte Stavne
jager, flygter, for at havne
fjernt ved et forgjettet Land!

Agnes.

Sejl i Vester eller Øster; –
tænk paa mig som en begravet.

Ejnar.

Agnes, følg mig som en Søster!

Agnes (*ryster paa Hovedet*).

Mellem os er Verdenshavet.

Ejnar.

O, saa hjem da till din Moer!

Agnes (*stille*).

Ej fra Lærer, Ven og Broer.

Brand (*kommer et Skridt nærmere*).

Unge Kvinde, vogt dig vel.
Klemte imellem Fjeld og Fjeld,
skygget om af Tagg og Tinde,
stængt i Revnens Halvnatt inde,
skal mit Liv fra nu af rinde
som en stur Oktoberkveld.

Agnes.

Mørket skræmmer ikke længer;
Stjernen gennem Skyen trænger.

Brand.

Husk at jeg er streng i Kravet,
fordrer *intet* eller *alt*;
hvis paa Vejen fra du faldt,
var dit Liv som slængt i Havet.
Ingen Prutningsmon i Nøden,
ingen Eftergivet i Brøden; –
strækker ikke Livet till,
maa du villigt gaa i Døden!

Ejnar.

Flygt fra dette vilde Spil!
Slipp den mørke Lovens Mand;
lev det Liv, du ved, du kan!

Brand.

Vælg; du staar paa Vejens Skille.

(*gaar.*)

Ejnar.

Vælg imellem Storm og Stille!

Valget mellem *gaa* og *bliv*

Valg er mellem Fryd og Sorgen,

Valg imellem Natt og Morgen,

Valg imellem Død og Liv!

Agnes (*rejser sig og siger langsomt*).

Ind i Natten. Gjennem Døden. –

Bagom dæmrer Morgenrøden.

(hun følger efter, hvor Brand gik. Ejnar ser en Stund som fortabt efter hende, bøjer Hovedet og gaar udover mod Fjorden igjen.)

(Teppet falder.)

TREDJE HANDLING.

(Tre Aar senere. En liden Have ved Prestegaarden. Høj Fjeldvægg ovenfor, Stengjærde omkring. Fjorden ligger trang og lukket i Baggrunden. Husdøren gaar ud till Haven. Eftermiddag.)

Brand (*staar paa Trappen udenfor Huset*); **Agnes** (*sidder paa Trinet nedenfor*.)

Agnes.

Min elskte Husbond, atter foer

dit Øje angstfuldt over Fjord –

Brand.

Jeg venter Bud.

Agnes.

Du er urolig!

Brand.

Jeg venter Bud ifra min Moer.
Tre Aar har nu jeg ventet trolig
det Bud, som aldrig blev mig bragt.
Imorges blev for visst mig sagt,
at hendes Time snart er omme.

Agnes (*sagte og kjærligt*).

Brand, *uden* Bud du skulde komme.

Brand. (*ryster paa Hovedet*).

Har hun ej Anger for sin Brøst,
jeg ved ej Ord, jeg har ej Trøst.

Agnes.

Hun er din Moer.

Brand.

Jeg har ej Rett
at dyrke Guder i min Ætt.

Agnes.

Brand, du er haard!

Brand.

Mod dig?

Agnes.

O, nej!

Brand.

Jeg spaade dig en Trængselsvej.

Agnes (*smiler*).

Det slog ej ind; du har ej holdt
dit Ord.

Brand.

Jo, her er hvasst og koldt;
her bleges Skjæret paa din Kind;
det isner i dit veke Sind.
Vort Hus er ingen Trivsel ved;
det ligger midt i Urd og Skred.

Agnes.

Her ligger det desmere trygt.
Saa yderligt har Bræen byggt,
at naar ved Løvsprættid den gaar,
den skrider udenover os,
og Prestehuset urørt staar,
som inde i en Hulfaldsfoss.

Brand.

Og Sol, som aldrig rækker hid.

Agnes.

Den danser jo saa varm og blid
paa Bergets Skulder bent imod –

Brand.

Tre Uger, ja, – ved Sommertid, –
men vinder aldrig till dets Fod.

Agnes. (*ser visst paa ham, rejser sig og siger:*)

Brand, der er *et*, som gjør dig rædd!

Brand.

Nej, *dig*!

Agnes.

Nej, *dig*!

Brand.

Du bær en Gru,
en løndomsfuld.

Agnes.

Brand, ogsaa du!

Brand.

Du svimler som ved Stupets Bredd!
Tal ud! Nævn alt!

Agnes.

Jeg stundom skalv --
(*standser.*)

Brand.

Du skalv? Hvem skalv du for?

Agnes.

For Alf.

Brand.

For Alf!

Agnes.

Du ogsaa!

Brand.

Stundom, ja!

Men nej, han tages os ej fra!

Gud er jo god! Min lille Gut
sig voxer stor og stærk tillslutt.

Hvor er han nu?

Agnes.

Han sover.

Brand (*ser ind gjennem Døren*).

Se;

han drømmer ej om Sot og Ve;
den lille Haand er trind og rund –

Agnes.

Dog bleg.

Brand.

Ja bleg; men det gaar over.

Agnes.

Hvor sødt og kvægende han sover.

Brand.

Gud signe dig; sov nu dig sund!

(*lukker Døren.*)

Med dig og ham blev Lys og Fred
om alt mit Kaldsværk sænket ned;
hver Sorgens Stund, hver Gjerning svær,
blev lett at bære mellem jer;
hos dig mig aldrig Modet sveg,
mig Styrke gav hans Barneleg.
Mit Kald jeg tog som Martyrdom;
men se, hvor alt har vendt sig om,
hvor Held har fulgt mig paa min Færd –

Agnes.

Ja, Brand; men du er Heldet værd.
O, du har kjæmpet, lidt og stridt,
har døjet ondt, har slæbt og slidt, –
jeg ved, at stillt du Blod har grædt –

Brand.

Ja vel; men alt mig tyktes lett;
med dig drog Kjærligheden ind,
som solklar Vaardag, i mit Sind.
Den havde før jeg aldrig kjendt;
ej Faer, ej Moer, den havde tændt;
de dulmed helst den Flyvegnist,
som sprang af Asken her og hist.
Det var som al den Sum af mildt,
jeg havde baaret dulgt og stillt,
blev sparet till en Glorieglød
om ham og dig, min Hustru sød.

Agnes.

Ej os alene; alle dem,

som nu er Lemmer af vort Hjem,
hver Sorgens Søn, hver Nødens Broer,
hvert Barn som græd, hver Moer, som led,
et kvægsomt Sæde finder ved
dit Hjertes fulde, rige Bord.

Brand.

Men gennem dig og ham. I to
slog Mildhedsaandens Himmelbro.
Ej nogen Sjæl kan *alle* favne,
hvis ikke først han elsked *en*;
jeg maatte længte, maatte savne,
saa Hjertet hærded sig till Sten –

Agnes.

Og dog – din Kjærlighed er haard;
den, som du klappe vil, du slaar.

Brand.

Dig, Agnes?

Agnes.

Mig? O nej, du kjære;
lett var hvad mig du bød at bære; –
men mangan Sjæl ifra dig faldt
ved Kravet: *intet* eller *alt*!

Brand.

Hvad Verden kalder Kjærlighed,
jeg ikke vil og ikke ved.

Guds Kjærlighed jeg kjender till,
og den er ikke vek og mild;
den er till Dødens Ræddsel haard,
den byder klappe, saa det slaar.
Hvad svarte Gud i Oljelunden,
da Sønnen laa i Sved og Skrækk
og bad og bad: tag Kalken væk!
Tog han ham Smertens Kalk fra Munden?
Nej, Barn, den maatte ud till Bunden.

Agnes.

O, maalt med slig en Maalestokk,
er dømt al Jordens Sjæleflok.

Brand.

Ej nogen ved, hvem Dommen naaer;
men i en evig Ildskrift staaer:
vær tro till Prøvens sidste Sluttning,
Livskronen vindes ej ved Prutning!
Ej nok i Angstens Sved at bades;
du maa igjennem Martrens Ild.
At ej du *kan*, dig vist forlades, –
men aldrig at du ikke *vil*.

Agnes.

Ja, det skal være, som du siger.
O, løft mig, løft mig, hvor du stiger;
led mig mod dine høje Himle;
stærk er min Hug, men sløvt mit Mod;
tidt Angst mig slaar, mig tykkes svimle,
og trætt og jordtung er min Fod.

Brand.

Se, Agnes, for den hele Hjord
er Kravet: ingen fejjg Akkord!
I alt sit Værk en Mand er dømt,
hvis halvt det øves og paa Skrømt.
Den Lære skal till Lovbud hæves,
ej gjennem Ord, men ved at leves.

Agnes (*kaster sig om hans Hals*).

Jeg gaar, hvor du har Foden satt!

Brand.

For *to* er ingen Klev for bratt.

(**Doktoren** *er kommen nedover Vejen og standser udenfor Havegjærdet.*)

Doktoren.

Hej, øves Leg af kjælnæ Duer
paa disse ørkenbrune Tuer!

Agnes.

Min gamle Doktor, er du her!

O, kom dog indom!

(*løber ned og aabner Havegrinden.*)

Doktoren.

Ej till jer!

Du ved jo godt, at jeg er vred.

At knytte sig till sligt et Sted,

hvor Viddens Vejr og Vintrens Vind

skjær iskoldt gjennem Sjæl og Skind –!

Brand.

Ej gennem Sjælen.

Doktoren.

Ikke? Naa!

Nej-nej, det lader næsten saa.

Det synes, som jer Hastværkspagt

staa lige fuldt og fast ved Magt,

skjønt ellers efter gammel Skikk

en skulde tro, at fort forgik,

hvad skabt blev i et Øjeblik.

Agnes.

Et Solskjærs Kyss, et Klokkeslag,

kan vække for en Sommerdag.

Doktoren.

Farvel. Jeg ventes hos en syg.

Brand.

Min Moer?

Doktoren.

Ja. Skal De samme Vej?

Brand.

Nu ikke.

Doktoren.

Var der kanske?

Brand.

Nej.

Doktoren.

Prest, De er haard. I Sludd og Fyg
jeg sled mig over Vidden frem,
skjønt godt jeg ved, hun er af dem,
der lønner som et Fattiglem.

Brand.

Gud signe Deres Kløgt og Flid.
Lett, om De kan, den tunge Strid.

Doktoren.

Min Vilje signe han; jeg kom
saa fort i Nød det spurgtes om.

Brand.

Dem har hun budsendt; jeg er glemt; –
jeg venter, venter hjerteklemt.

Doktoren.

Kom uden Bud!

Brand.

Før Bud hun sender,
jeg intet Hverv dernede kjender.

Doktoren (*till Agnes*).

Du veke Stakkelt, som blev lagt

i slige haarde Hænders Magt!

Brand.

Jeg *er* ej haard.

Agnes.

Sit Blod han gav,
hvis hendes Sjæl det tvætted af!

Brand.

Som hendes Søn i Arv jeg tog
frivillig hendes Skyldnerbog.

Doktoren.

Klar Deres egen!

Brand.

Manges Mén
for Gud kan klares gennem *en*.

Doktoren.

Ej gennem *en*, der *selv* som Tigger
i Skyld oppover Øret ligger.

Brand.

Rig eller Tigger; – helt jeg *vil*, –
og dette ene strækker till!

Doktoren (*ser stivt paa ham*).

Ja, Mandeviljens quantum satis
staar bogført som din Rigdoms Rad; –

men, Prest, din conto caritatis
er Bogens hvide Jomfrublad!
(*gaar.*)

Brand (*følger ham en Stund med Øjnene*).

Ej noget Ord blev sølet ned
i Løgn som Ordet Kjærlighed; –
det lægger de med Satans List
som Slør udover Viljens Brist;
med *det* de dækker svigfuldt till,
at Livet er et Leflespil.
Er Stien trang og bratt og skred,
den knappes af – i Kjærlighed;
gaar en ad Syndegaden bred,
han har dog Haab – i Kjærlighed;
saa en sit Maal, og dog ej stred,
han sejre kan – i Kjærlighed;
gaar en sig vild, skjønt rett han ved, –
der er et Ly – i Kjærlighed!

Agnes.

Ja, det er falskt, og endda maa
jeg tidt mig spørge: *er det saa?*

Brand.

Et springes over; Viljen først
maa læske Lovens Rettfærdstørst.
Først maa du *ville*, ikke blot
hvad gjørligt er i stort og smaat,
ej blot hvor Daaden i sig bær
en Sum af Møje og Besvær, –

nej, ville maa du stærk og glad
igjennem alle Ræddslers Rad.
Det er ej Martyrskab, i Ve
at dødes paa et Korsets Træ;
først *det* at *ville* Korsets Død,
at *ville* midt i Kjødets Nød,
at *ville* midt i Aandens Angst,
først *dette* er din Frelses Fangst.

Agnes (*klynger sig tæt til ham*).

Naar Kravet skræmmer med sin Gru, –
min stærke Husbond, tal da du!

Brand.

Vandt Viljen Sejr i *slig* en Strid,
da kommer Kjærlighedens Tid,
da daler den som Duen hvid
og bringer Livets Oljebled;
men *her*, mod Slægten slapp og lad,
ens bedste Kjærlighed er Had!
(*i Skrækk.*)
Had! Had! En Verdenskamp at ville
det enkle Ord, det lette, lille!
(*gaar ilsomt ind i Huset.*)

Agnes (*ser gennem den aabne Dør*).

Han knæler hos sin søde Dreng
og vugger Hodet som i Graad;
han knuger sig till Barnets Seng,
som en, der ej ved Hjælp og Raad. –
O, hvilken Sum af Kjærlighed

i denne stærke Mandesjæl!
Alf tør han elske; Barnets Hæl
endnu ej Verdensslangen bed.
(udbryder forfærdet.)
Opp springer han med Hænders Vrid!
Hvad ser han? Han er askevid!

Brand *(ud paa Trappen).*
Kom der ei Bud?

Agnes.
Nej, intet Bud.

Brand *(ser tilbage ind i Huset).*
Det brænder i hans stramme Hud;
hans Tinding hamrer, Pulsens banker –!
O, frygt ej, Agnes!

Agnes.
Gud, hvad Tanker –!

Brand.
Nej, frygt blot ej –
(raaber udover Vejen.)
Der ser jeg Budet!

En Mand *(gjennem Havegrinden).*
Nu faar du komme, Faer!

Brand *(ilsomt).*
Ja strax!
Hvad Hilsning bær du?

Manden.

Ugrej Slags;

hun sad i Sengen, frem hun luded
og sagde: gaa; faa Presten hentet;
mit halve Gods for Sakramentet.

Brand (*viger tillbage*).

Det *halve!* Nej! Sig nej!

Manden (*ryster paa Hovedet*).

Da var

ej Budet ærligt bragt dig, Faer.

Brand.

Det *halve! Halve! Alt* var ment!

Manden.

Kanhænde det; men lydt og rent
blev Ordet sagt. Jeg glemmer sent.

Brand (*griber ham om Armen*).

Paa Herrens Dag, for Dommen stævnt,
du vidne tør, *det* Ord blev nævnt?

Manden.

Ja.

Brand (*fast*).

Gaa og sig, det Svar blev sendt, –
ej kommer Prest, ej Sakrament.

Manden (*ser uvisst paa ham*).

Du har nok ikke skjønt mig da;
det er din *Moer* jeg kommer fra.

Brand.

Jeg kjender ingen tvedelt Rett
for Fremmedfolk og egen Ætt.

Manden.

Haardt Ord er det.

Brand.

Hun ved, det gjaldt
at byde *intet* eller *alt*.

Manden.

Prest!

Brand.

Sig, at mindste Guldkalvstump
er lige fuldt en Afgudsklump.

Manden.

Med Svarets Svøbe skal jeg slaa
saa lett og lindt jeg kan og maa.
For hende gror den Trøst endnu:
Gud er ej fuldt saa haard, som du!
(*gaar.*)

Brand.

Ja, denne Trøst har tidnok blæst

sin Aadselluft till Verdens Pest.

Den Løgntrøsts Grød i Skrækkens Stund

blir kaldt for Mad af Naadens Mund.

Naturligvis! Det *saa* sig bør!

De kjender jo sin Mand fra før; –

fra alt sit Værk de godt jo ved,

at Gubben laer sig prutte med.

(Manden har ude paa Vejen mødt en anden; de kommer begge i Følge tilbage.)

Brand.

Nyt Budskab!

Første Mand.

Ja!

Brand.

Hvad bringer du?

Den anden.

Ni tiende Dele lød det nu.

Brand.

Ej *alt*?

Den anden.

Ej alt.

Brand.

Mit Svar er kjendt; –

ej kommer Prest, ej Sakrament.

Anden Mand.

Haardt har i Ve og Værk hun bødt –

Første.

Prest, kom ihug, hun har dig født!

Brand (*knuger Hænderne*).

Jeg tør ej bruge to Slags Vægt
for Avindsmænd og egen Slægt.

Anden Mand.

Den syges Nød er vild og stor;
kom, eller send et Soningsord.

Brand (*till første Mand*).

Gaa; sig den syge som jeg bød:
rent Bord for Naadens Vin og Brød.
(*Mændene gaar.*)

Agnes (*klynger sig opp till ham*).

Brand, tidt jeg ræddes for din Færd;
du flammer som et Herrens Sverd.

Brand (*med Graad i Stemmen*).

Staar Verden ej mod mig igjen
med sverdtom Slire ved sin Lænd?
Slaar ikke den min Sjæl tillblods
med al sin slappe Sejgheds Trods.

Agnes.

Haardt er det Vilkaar, du har stillt.

Brand.

Byd, om du tør, et mere mildt.

Agnes.

Lægg sligt et Maal paa hvem du vil,
og see om nogen strækker till.

Brand.

Nej, *der* du har till Ræddsel Rett.
Saa vrangt, saa tomt, saa fladt, saa slett
er hele Slægtens Livssyn blevet.
Det regnes højt, faar en det drevet
till, som en lovprist ubekjendt,
at offre sit ved Testament.
Byd Helten stryge ud sit Navn
og nøje sig med Sejrens Gavn;
giv Kejsler, Konge, samme Kaar,
og se hvad stort du øvet faar.
Byd Digteren i Løndom smugle
af Buret sine Skjønhedsfugle,
saa ingen aner, det var *ham*,
der gav dem Røst og Guldfjærs Bram.
Frist frodig eller vintørr Gren;
Hengivelsen er ej hos *en*.
Igjennem alt gaar Jordtræls-Tanken; –
udover Stupet vildt og hvasst
hver klamrer sig till Støvlivsranken, –
og svigter *den*, – i Trevl og Bast
han klorer sig med Negler fast.

Agnes.

Og till en Slægt, som raadløst faldt,
du raaber: *intet* eller *alt*!

Brand.

Hvo Sejr vil fange, faar ej vige;
fra dybest Fald maa højst du stige. –
(*tier lidt; Stemmen slaar over*).
Og dog, naar for den enkle Sjæl
jeg staar og stiller Rejsningskravet,
da er det, som jeg svam i Havet
stormslagen paa en Vragstumps Fjæl.
I Kval og Graad jeg lønligt bed
den Tunge, som jeg tugted med, –
og løfted Armen jeg till Slag,
jeg tørsted mod et Favnetag! –
Gaa, Agnes, se till ham, som sover;
syng ham i lyse Drømme ind;
en Barnesjæl er klar og lind
som Tjern i Sommersolens Skin;
en Moder stryge kan derover
lig Fuglen, der sig spejler smukt
i dybest Dyb paa lydløs Flugt.

Agnes (*bleg*).

Hvad er det, Brand? Hvorhelst du sender
din Tankes Pil, – mod ham den vender!

Brand.

O, *intet*. Vogt ham godt og stillt.

Agnes.

Giv mig et Ord.

Brand.

Et stærkt?

Agnes.

Et mildt.

Brand (*favner hende*).

Den, som er uden Skyld, skal leve.

Agnes (*ser lyst opp paa ham og siger*):

Et ejes, som ej Gud tør kræve!

(*gaar ind i Huset.*)

Brand (*ser stille frem for sig*).

Men hvis han turde? Herren tør,

hvad «Isaachs Ræddsel» turde før.

(*ryster Tankerne af.*)

Nej, nej; mit Offer har jeg bragt.

Mit Livskald har jeg fra mig sagt, –

at runge som en Herrens Torden

og vække sovende paa Jorden.

Løgn! Intet Offer laa deri;

det glapp, da Drømmen var forbi,

da Agnes vakte mig – og fulgte

till samme Gjerning i det dulgte.

(*ser udover Vejen.*)

Hvi nøler dog den syges Bud

om Offervillighed og Bod,

som rykker Brøden opp med Rod,

med dybest Trevl med vildest Skud! –
Se der –! Nej, det er Fogden kun,
velvillig, væver, rask og rund,
med Hænderne i begge Lommer,
lig Klammer om en Parentés.

Fogden (*gjennem Havegrinden*).
Goddag! Kun skjelden vi to ses,
og sagtens jeg i Utid kommer –

Brand (*viser mod Huset*).
Træd indenfor.

Fogden.
Takk; her er godt;
og vandt mit Ærind Indgang blot,
saa mener jeg for sandt og visst,
det alles Baade blev tillsidst.

Brand.
Nævn Deres Ærind.

Fogden.
Deres Moer
er haabløs syg, saavidt jeg tror; –
det gjør mig ondt.

Brand.
Jeg tvivler ej.

Fogden.

Det gjør mig *meget* ondt.

Brand.

Tal ud!

Fogden.

Dog, hun er gammel; – Herregud,
vi skal jo alle samme Vej.
Og da jeg netopp foer forbi,
saa tænkte jeg: det springes i
saa lett som krybes; ydermere
saa blev det mig fortalt af flere,
at hun med Dem, fra De kom hid,
har levet i Familjesplid –

Brand.

Familjesplid?

Fogden.

Der siges jo,
hun holder stærkt og sejt paa sit.
De finder vel, det gaar for vidt.
Man maa ej glemme eget Tarv.
Hun sidder i uskiftet Bo
med hele Deres Fædrearv –

Brand.

Uskiftet Bo; – ja, det er sandt.

Fogden.

Saa kommer Skyldfolk lett paa Kant.

Og da jeg nu med skjellig Grund
formoder De med kjølig Barm
forventer hendes Afgangstund,
saa haaber jeg De uden Harm
vil høre mig, skjønt visstnok Tiden
er ilde valgt.

Brand.

Nu eller siden,
det kommer ud for mig paa et.

Fogden.

Ja, saa till Sagen slett og rett.
Saa saare Deres Moer er død,
og salig lagt i Jordens Skjød, –
hvad snart vel times, – blir De rig –

Brand.

Det tror De?

Fogden.

Tror? Nej, det er sikkert.
Hun ejer Grund i hver en Vik,
saa langt De øjne kan med Kikkert.
Rig blir De, Prest!

Brand.

Trods Skifteretten?

Fogden (*smiler*).

Hvad skal *den* her? *Den* skiller Trætten,

hvor der er fler om Gjæld og Arv;
men her ej trues nogens Tarv.

Brand.

Og dersom dog till Gods og Gjæld
Medarving mødte lige vel
og sagde: *jeg* er rette Manden?

Fogden.

Det maatte være selve Fanden!
Ja, se kun paa mig; – ingen anden
har her et Ord at sige med;
lid tryggt paa mig; jeg ved Besked.
Nu altsaa; De blir Velstandsmand,
rig Mand endogsaa; ikke længer
till denne Afkrogs Kald De trænger;
Dem aabent staar det hele Land.

Brand.

Hør, Foged, er ej, fattet kort,
al Talens Kjærne *den*: rejs bort!?

Fogden.

Omtrent. Till alle Parters Bedste
jeg tror det blev. Hvis De vil fæste
opmærksomt Øje paa de Folk,
for hvem De nu er Ordets Tolk,
saa vil De se, saalidt De passer
blandt os, som Ulv blandt Gjæs og Gasser.
Forstaa mig vel! De ejer Evner
till større Samfunds Gavn og Brug,

men fast till Mén for den, som nævner
sig Odelsmand till Klippens Revner
og Ætting af en Dalbunds Slug.

Brand.

Ens Fædrebyggd for Mandens Fod
er, hvad for Træet er dets Rod; –
er *der* ej till hans Gjerning Trang,
hans Daad er dømt, og endt hans Sang.

Fogden.

Det er al Idrætts første Lov,
at lempes efter Lands Behov.

Brand.

Men Lands Behov ses bedst fra Højden,
ej fra en fjeldklemmt Krog i Byggden.

Fogden.

Det er de store Samfunds Tale,
ej Ord for Folk i fattige Dale.

Brand.

O, I med eders Grænseskjell
imellem Sletteland og Fjeld!
I kræver Rett som Verdensriger,
mens hver en Samfundspligt I sviger;
I mener fejgt, det skal jer fri,
det Nødskrig: vi er Smaafolk, vi!

Fogden.

Alt har sin Tid, hver Tid sit Hverv,
hver Slægt sin egen Dont at passe.
Vor Byggd har ogsaa lagt sin Skjærv
i Verdens store Formaals Kasse;
forstaar sig, det er længe siden;
men Skjærven var ej ganske liden.
Se, nu er Byggden tom og snever;
dens Ry dog end i Sagnet lever;
dens svundne Storheds Dage falder
samtidigt med Kong Beles Alder; –
der meldes endnu mangt et Ord
om Brødreparret Ulf og Thor
og Snese gjæve Mænd, som foer
paa Herjetog till Brettlands Kyst
og plyndred, saa det var en Lyst.
Sydboen skreg, af Ræddsel kold:
Gud fri os for de grummes Vold!
Og disse grumme var, tilltrods
for alle Tivlsmaal, Mænd fra os.
Og som de Karle kunde hævne,
og slaa ihjæl i Brandværks-Stævne!
Ja, Sagnet ved endnu at nævne
en Herrens Helt, som Korset tog; –
dog meldes ej, at ud han drog –

Brand.

Der stammer visst en Sønneflok
fra denne Løftets Mand?

Fogden.

Sandt nok;
men hvoraf ved De –?

Brand.

Aa, fordi
mig tykkes Ætten kjendes i
de Løftets Helte nutilldags,
hvis Korstog er af samme Slags.

Fogden.

Ja, Slægten rækker lige hid.
Men vi var i Kong Beles Tid!
Først slog vi altsaa udenlands,
saa gjæsted vi vor Grandemands
og Frændes Grund med Øxe-Egg;
i Knas vi tramped Akren hans,
sved Kirkespir og Stuevægg
og fletted os en Stordaads-Krans. –
Af alt det Blod, som slig er flydt,
er kanske lidt formeget skrydt;
dog, efter hvad jeg her har sagt,
jeg troer jeg vover, fuldt beskeden,
at pege bagud paa vor Magt
i Storhedstiden, længst forleden,
og paastaa, denne Byggd har lagt
sin Skjærv med baade Ild og Staal
till Verdens Fremgangs store Maal.

Brand.

Dog tykkes mig, som om I svigter

det Ord, at Adelskab forpligter, –
som om, med Hakke, Plog og Harv,
I mulder ned Kong Beles Arv.

Fogden.

Paa ingen Maade. Gaa blot ud
i Sognefolkets Gjestebud,
hvor jeg og Lensmand, Klokker, Dommer,
som Hæderslemmer er at finde,
saa skal De se, naar Punchen kommer,
at dødt ej er Kong Beles Minde.
I Skaaler, Bægerklang og Sang,
i Tale, baade kort og lang,
han ihukommnes, lades leve.
Jeg selv har tidt en dybtfølt Trang
for nummet till om ham at væve
mit Tankespind till blomstret Dug,
og løftet mangen indfødts Hug.
Jeg liker godt lidt Poesi.
Det gjør igunden alle vi
fra denne Byggd; – dog alt med Maade;
i *Livet* bør den aldrig raade, –
kun mellem Klokken syv og ti
om Aftenen, naar Folk er fri,
naar man, af Dagens Gjerning trætt,
kan trænge till en Løftnings-Tvætt.
Den Forskjell er der mellem os
og Dem, at De med Vold og Trods
paa engang pløje vil og slaas.
Saa vidt jeg ser, er Deres Mening:

vort Livs og dets Idees Forening, –
Guds Krig, med Dyrkning af Poteter
i *Enhed* stillet frem tillslutt,
saa inderligt, som af Salpeter
med Kul og Svovel vorder Krudt.

Brand.

Omtrent.

Fogden.

Men sligt er her ugjærligt.

I store Samfund lød det hørligt; –
gaa did med deres høje Krav;
lad os saa pløje Myr og Hav.

Brand.

Pløj allerførst i Havet ned
jer Pral om Fædres Herlighed;
ej Dverg blir mandshøj, skjønt han har
en Goliath till Oldefaer.

Fogden.

Der ligger Væxt i store Minder.

Brand.

Naar *Mindet* sig till *Livet* binder;
men I af Mindets Gravhoug hul
har byggt jer Sløvheds Skalkeskjul.

Fogden.

Mit første blir mit sidste Ord; –

bedst var det, om herfra De foer.
Her vil ej Deres Gjerning grønnes,
her vil ej Deres Livssyn skjønnes.
Den Smule Flugt, som er fornøden, –
den Løftning, som behøves kan
fra Tid till Tid for Slæbets Mand,
skal jeg besørge ufortrøden.
Igennem al min Embedstid
staar vakkre Vidner om min Flid;
ved mig er Folkets Tal fordoblet,
ja øget fast till tre mod en, –
idet jeg har till Stedet koblet
snart hin snart denne Næringsgren.
Mod trodsende Natur i Kamp
er frem vi skredet som med Damp;
her brydes Vej, her bygges Bro –

Brand.

Men ej imellem Liv og Tro.

Fogden.

Imellem Fjord og Viddens Sne.

Brand.

Ej mellem Gjerning og Idé.

Fogden.

Først farbart mellem Grænd og Grænd,
først Fremkomst mellem Mænd og Mænd, –
det var der kun *en* Mening om,
før De som Prest till Byggden kom.

Nu har De blandet alt i et,
vort Grubebluss med Nordlysflammen;
hvem kan i sligt et Tveskjær se,
hvad der er vrangt, hvad der er rett,
hvad der er Bod, hvad der er Ve?
Hvert Forhold har De filtret sammen;
De splittet har i fiendske Lejre
den Flok, som samlet skulde sejre.

Brand.

Her blir jeg dog tilltrods for Dem.
En *vælger* ej sit Virkes Hjem.
Den Mand, som Maalet ved og vil,
fornummet har i Skrift af Ild
det Gudsraab: *her* du hører till!

Fogden.

Saa bliv, men inden egne Grænses;
jeg gjerne ser De Folket renses
for Synd og Last, som gaar isvang;
Gud ved, det trænges mangan Gang!
Men gjør blot ingen Helligdag
af Yrkets sex, – og ton ej Flag,
som om Vorherre var ombord
paa hver en Jagt, der skar vor Fjord.

Brand.

Hvis Deres Raad mig skulde nytte,
jeg maatte Sjæl og Sjælssyn bytte;
men Kaldet er, sig selv at være,

sin egen Sag till Sejr at bære,
og jeg skal bære Sagen frem,
saa det skal lyse om mit Hjem!
Det Folk, jer hele Styrertropp
har dysset ind, skal vækkes opp!
I længe nok i Trangheds Bur
har pint dets Rest af Fjeldnatur;
fra eders Smaaheds Sultekur
hver Mand gaar ud forstemt og stur;
I tappet har hans bedste Blod,
har hulet Margen af hans Mod;
I pukket har i Stumper smaa
hver Sjæl, som malmstøbt skulde staa; –
men endnu kan et Rejsnings-Skrig
i eders Øre tordne: Krig!

Fogden.

Krig?

Brand.

Krig!

Fogden.

Hvis De till Vaaben kalder,
De blir den første Mand, der falder!

Brand.

Med Klarsyn skjønnes skal en Dag,
at største Sejr er Nederlag!

Fogden.

Brand.

Her blir jeg dog. Her er mit Hjem,
og i mit Hjem min Krig skal frem.

Fogden.

Husk, hvad De taber, hvis det glipper; –
og først og fremst, husk, hvad De slipper!

Brand.

Mig selv jeg taber, hvis jeg viger.

Fogden.

Brand, haabløs er en ensom Krieger.

Brand.

Min Flok er stærk; jeg har de *bedste*.

Fogden (*smiler*).

Ja, muligt det, – men jeg de *fleste*.
(*gaar.*)

Brand (*ser efter ham*).

Der gaar en fuldblods Folkets Mand,
rettsindigt tænkende, velvillig,
paa sin Vis virksom, varm og billig, –
og dog en Svøbe for sit Land.
Ej Jordfald, Flom og Vinterblæst,
ej Hungersnød, ej Frost og Pest,
forvolder halvt det Nederlag,
som slig en mellem Aar og Dag.
Af Landeplagen Liv kun røves; –

men han –! Hvor mange Tanker kløves,
hvor mange friske Viljer sløves,
hvor mange stærke Sange døves
af slig forklempt, trangbrystig Sjæl!

Hvor mangt et Smil paa Folkemunde,
hvor mangt et Lyn i Folkebarm,
hvor mangel Løftnings Lyst og Harm, –
der frem till Daad sig voxte kunde, –
slog ikke blodløst han ihjæl!

(pludselig i Angst).

Men Budet! Budet! – Ingen kommer!

Jo, Doktoren!

(iler ham imøde).

Tal, tal! Min Moer –?

Doktoren.

Nu er hun stedet for sin Dommer.

Brand.

Død! – Men i Bod?

Doktoren.

Det knappt jeg tror;
hun hang ved sit paa denne Jord,
till Timen slog, og de blev skillt.

Brand *(ser stille rystet frem for sig).*

Er her en vildsom Sjæl forspildt?

Doktoren.

Kan hænde vel hun dømmes mildt, –

ej efter Lov, men efter Skjøn.

Brand (*sagte*).

Hvad talte hun?

Doktoren.

Hun mumled stillt:

Gud er ej haardhændt, som min Søn!

Brand (*synker i Smerte ned paa Bænken*).

I Brødens Kvalm, paa Dødens Fjæl,
den samme Løgn, som slaar hver Sjæl!
(*skjuler Ansigtet i Hænderne.*)

Doktoren (*gaar nærmere, ser paa ham og ryster paa Hovedet*).

De vil en gennemlevet Tid
i et og alting flytte hid.
De tror endnu hin Lovens Pagt
for Gud og Godtfolk staar ved Magt; –
hver Slægt har dog sin egen Vis;
vor skræmmes ej med Flammeris,
med Ammesnakk om Sjæleran; –
dens første Bud er: vær human!

Brand (*ser opp*).

Human! Ja, dette slappe Ord
er Feltraab for den hele Jord!
Med *det* hver Stymper hyller till,
at ingen Daad han tør og vil;
med *det* hver Skrælling dækker over,
at ej han *alt* for Sejren vover;

i Ly af *det* blir lettvindt brudt
hver Uslings Løfte, fejgt fortrudt; –
I Puslingsjæle gjør tillsidst
af Mennesket en Humanist!
Var Gud human mod Jesus Krist?
Hvis *eders* Gud fik dengang raade,
han under Korset raabte Naade, –
og Soningsværket sagtens blev
et diplomatisk Himmelbrev!
(*skjuler Hovedet og sidder i stum Sorg.*)

Doktoren (*sagte*).

Ras ud, ras ud, du Sjæl i Storm; –
bedst, om du kunde Taarer fange.

Agnes (*er kommen ud paa Trappen; bleg og forfærdet hvisker hun till Doktoren*):
Her ind! Følg med!

Doktoren.

Du gjør mig bange!
Hvad er det, Barn?

Agnes.

En Angstens Orm
har koldt sig om mit Hjerte lagt –!

Doktoren.

Hvad *er* det?

Agnes (*drager ham med sig*).

Kom! – Guds evige Magt!

(de gaar ind i Huset; Brand mærker det ikke.)

Brand *(stille hen for sig).*

Død uden Bod. Død, som hun leved.

Er ikke der Guds Fingerpeg?

Igjennem mig skal vorde hævet

den Skatt, som hun har fra sig skrevet; –

nu tifold ve mig, om jeg sveg!

(rejser sig.)

Med Sønnens Pligt, paa Hjemmets Grund,

uryggelig fra denne Stund

som kaaret Korsmand slaa jeg skal

for Aandens Sejr i Kjødets Fald.

Gud har mig rakkt sin Tunges Staal,

har tændt i mig sin Vredes Baal; –

nu staar jeg i min Viljes Vælde,

nu tør, nu kan jeg knuse Fjelde!

Doktoren *(efterfulgt af Agnes kommer hurtigt ud paa Trappen og raaber):*

Beskikk dit Hus og drag herfra!

Brand.

Om Jorden skalv, jeg blev endda!

Doktoren.

Saa er dit Barn till Døden dømt.

Brand *(forvildet)*

Alf! Barnet! Alf! Hvad Ræddsels Skrømt

er dette her! Mit Barn!

(vil ind i Huset.)

Doktoren (*holder ham tilbage*).

Nej bliv! –

Her er ej Lys, her er ej Sol,
her skjær en Luft, som Pust fra Pol, –
her sænker Skodden klamt sig ned; –
en Vinter till paa dette Sted
vil vissne bort hans spæde Liv.
Rejs, Brand, og Deres Barn er frelst;
men gjør det snart, imorgen helst.

Brand.

Ikveld, idag, i denne Stund!
O, han skal voxe stærk og sund; –
ej Gufs fra Bræ, ej Sno fra Kyst,
skal isne mer hans lille Bryst.
Kom, Agnes, løft ham lindt i Blund!
Paa Flugt, paa Flugt langs alle Sund!
O, Agnes, Agnes, Dødens Garn
sig spinder om vort lille Barn!

Agnes.

Jeg lønligt aned, lønligt skalv, –
og dog jeg saa kun Faren halv.

Brand (*till Doktorcn*).

Men Flugt ham frelser? Saa De lover!

Doktoren.

Det Liv, en Fader vaager over
ved Natt og Dag, er sejerstryggt.
Vær alt for ham, og sundhedssmykket

De snart skal se ham; nær ej Frygt.

Brand.

Takk, Takk!

(till Agnes.)

Hyll tæt i Dun ham ind;

langs Fjorden stryger Aftnens Vind.

(Agnes gaar ind i Huset.)

Doktoren *(betragter i Taushed Brand, som ubevægelig ser ind gennem Døren, gaar derpaa hen till ham, lægger Haanden paa hans Skulder og siger):*

Mod Verdens Flok saa ubønhørlig,

og mod sig selv saa lett medgjør!ig!

For *den* ej gjælder *lidt*, ej *meget*, –

kun Lovens *intet* eller *alt*;

men fra en selv er Modet veget

i samme Stund som Loddet faldt

og Offerlammet var ens eget.

Brand.

Hvad mener De?

Doktoren.

Till Deres Moer

De tordned Lovens haarde Ord:

fortabt, hvis alt ej lægges af,

hvis ej du nøgen gaar i Grav!

Og samme Raab har runget tidt

naar Folkets Flok, som tyngst, har lidt!

Nu er De Havsnødsmanden selv

i Skjæbnens Storm paa Baadens Hvælv;

nu kaster De fra krænget Kjøl

tillhavs hvert Brev om Straffens Pøl, –
tillhavs, tillhavs den tunge Bog,
hvormed De Brødres Bringer slog;
nu gjælder det i Kuling stiv
at berge egen Afkoms Liv.
Paa Flugt, paa Flugt langs Fjord og Vik, –
paa Flugt fra egen Moders Lig, –
paa Flugt fra Sjælehjord og Kald; –
nu lyser Presten Messefald!

Brand (*griber sig forvildet om Hovedet som for at samle Tankerne*).
Er nu jeg blind! Var jeg det før!

Doktoren.

De handler, som en Fader bør.
Tro ej, jeg laster, hvad De gjør; –
for mig De er i stækket Stand
mer stor, end før som Styrkens Mand. –
Farvel! Nu har jeg rakkt Dem Spejlet,
brug det, og sukk saa: Herregud,
slig ser en Himmelstormer ud!
(*gaar.*)

Brand (*stirrer en Stund frem for sig, pludselig udbryder han*):
Nu eller før, – naar er her fejlet?!

(*Agnes kommer ud af Døren med Kaabe over Skuldrene og Barnet paa Armen; Brand ser hende ikke; hun vil tale. men standser ligesom slagen af Skrækk, da hun bemærker Udtrykket i hans Ansigt. I samme Øjeblik kommer en Mand ilsomt ind gjennem Havegrinden. Solen gaar ned.*)

Manden.

Hør, Prest, du har en Avindsmand!

Brand. (*knuger Haanden mod Brystet*).

Ja, *her*.

Manden.

Vær paa din Post mod Fogden.

Din Sæd skjød frodigt over Land
till han med Rygtets Brandpest slog den.

Alt ofte har han ymtet om,
at Prestegaarden snart staar tom, –
har sagt, at os du Ryggen vender,
saa først din rige Moer er død.

Brand.

Og hvis saa var –?

Manden.

Prest, jeg dig kjender
og ved, hvi slige Giftord lød;
du staar jo ham og hans imod,
han aldrig fik din Vilje bøjet, –
se, *det* er Rygtets rette Rod –

Brand (*usikker*).

At sandt er sagt – sig tænke lod.

Manden.

Da har du styggt for alle løjet.

Brand.

Har jeg –?

Manden.

Hvor tidt har ej du sagt,
at Gud har selv till Strid dig vakkt, –
at mellem os du har dit Hjem,
at *her* din Krig skal føres frem,
at ingen Mand tør Kaldet svige,
at slaa han skal, men aldrig vige.
Og Kaldet *har* du! Stærkt og lyst
din Ild har fængt i mangt et Bryst.

Brand.

Mand, her er Mængdens Øre døvt;
fast hvert et Sind er slukkt og sløvt!

Manden,

Du bedre ved; – i mangt et Sind
nu glitrer Himlens Solskin ind.

Brand.

I tifold flere er der Natt.

Manden.

Du er som Lys i Natten satt.
Men lad det være, som det vil;
at tælle trænges her ej till;
thi her staar jeg, den ene Mand,
og siger: rejs, ifald du kan!
Jeg har en Sjæl saa fuldt som nogen;
jeg kan ej hjælpe mig med Bogen;
du har mig opp af Dybet draget, –

prøv, om du nu tør slippe Taget!
Du kan det ej; jeg holder fast;
min Sjæl var tabt, hvis Taget brast! –
Farvel! Jeg venter tryggt det Bud,
min Prest ej slipper mig og Gud.
(*gaar.*)

Agnes (*sky*).

Din Kind er hvid, din Mund er bleg;
det er, som du i Hjertet skreg.

Brand.

Hvert klangfuldt Ord, mod Bergvægg sagt,
mig slaar med tifold Gjenlyds Magt.

Agnes (*gjør et Skridt frem*).

Jeg er beredt!

Brand.

Beredt? Hvortill?

Agnes (*med Styrke*).

Till hvad en Moder maa og vil!

(*Gerd løber forbi udenfor paa Vejen og standser ved Havegrinden*)

Gerd (*klapper i Hænderne og raaber med forvildet Glæde*):

Har I hørt det? Bort fløi Presten! –

Ud af Bakken, opp af Houg,

myldrer baade Trold og Draug,

svarte, stygge, store, smaa, –

hu, hvor hvasst de kunde slaa –!

Øjet rev de af mig næsten;

halve Sjælen har de taget; –
aa, jeg hjælper mig med Resten;
der er nok igjen af Vraget!

Brand.

Pige, vildt din Tanke gaar;
her du ser jeg for dig staar.

Gerd.

Du? Ja du, men ikke Presten!
Ned fra Svartetind min Høg
rapp bortover Lien strøg;
bidslet, sadlet, vild og vred
hvæste han i Mørkningsblæsten,
og en Mand paa Ryggen red, –
det var Presten, det var Presten!
Nu staar Byggdens Kirke tom,
stængt med baade Laas og Bom;
Styggekirkens Tid er omme;
nu skal *min* till Ære komme.
Der staar Presten, stærk og stor,
i sit hvide Messeklæde,
vævt af Vintrens Dryp og Væde; –
vil du være med, saa kom;
Byggdens Kirke staar jo tom;
Presten min har slige Ord,
at det runger over Jord!

Brand.

Brudte Sjæl, hvo bød dig fange

vildsomt mig med Afgudssange!

Gerd (*kommer indenfor Havegrinden*).

Afgud? Hvad er det for noget?

Afgud? Aa, jeg ved det godt;

stundom stort og stundom smaat;

altid gyldent, altid broget.

Afgud! Hør, du; ser du hende?

Kan du under Klædet kjende

Barnehænder, Barneben?

Kan du see, hvor fint og broget

Svøbet folder sig om noget,

der er ligt et Barn, som sover?

Rædd hun viger, – dækker over!

Afgud? – Mand, *der* ser du *en*!

Agnes (*till Brand*).

Har du Taarer, har du Bønner?

Ud har Ræddslen mine brændt!

Brand.

Agnes, Hustru, – ve, jeg skjønner,

hende har en større sendt!

Gerd.

Hør; nu ringer alle Klokker

sammen paa den vilde Hej!

Se, hvad Menighed der flokker

sig till Færd paa Kirkevej!

Kan du se de tusind Trolde,

Byggdens Prest har sænkt i Havet?

Kan du se de tusind Dverge?
Indtill nu de laa begravet,
med hans Segl som Gravbrudds-Værge.
Hav og Grav dem kan ej holde;
frem de myldrer vaade, kolde; –
skindødt Troldbarn ser jeg grine,
vælte af sig Bergskredsbløkken.
Hør, de skriger: Moer og Faer!
Mænd og Kvinder giver Svar;
Byggdens Mand gaar mellem sine,
som en Faer i Sønneflokken;
Byggdens Kvinde taer sin døde,
rækker ham sit Bryst till Føde; –
aldrig før saa stout hun knejste
naar hun Barn till Daaben bar.
Her blev Liv, da Presten rejste!

Brand.

Vig ifra mig! Fast jeg ser
værre Syner –

Gerd.

Hør! Han ler,
han, som sidder langsmed Vejen,
der den svinger opp mod Hejen;
ind han skriver i sin Bog
hver en Sjæl, som oppad drog; –
hej, han har dem alle næsten;
Byggdens Kirke staar jo tom,
stængt med baade Laas og Bom, –

og paa Høgens Rygg fløj Presten!

(springer over Havegjærdet og taber sig i Urden. Stillhed.)

Agnes *(nærmer sig, og siger dæmpet).*

Lad os gaa; nu er det Tid.

Brand *(stirrer paa hende).*

Hvilken Vej?

(peger først mod Havegrinden, siden mod Husdøren.)

Did? – eller did?

Agnes *(viger forfærdet).*

Brand, dit Barn, – dit Barn!

Brand *(følger efter).*

Giv Svar;

var jeg Prest, før jeg blev Faer?

Agnes *(viger længere tilbage).*

Blev end spurgt med Tordnens Brag, –

intet Svar i denne Sag!

Brand *(følger igjen).*

Svare skal du; du er Moer;

du har her det sidste Ord!

Agnes.

Hustru er jeg; tør du byde,

skal jeg bøje mig og lyde!

Brand *(vil gribe hende om Armen).*

Valgets Kalk mig tag ifra!

Agnes (*viger bagom Træet*).

Aldrig var jeg Moder da!

Brand.

Der er Dom i dette Svar!

Agnes (*stærk*).

Spørg dig selv, om Valg du *har*!

Brand.

Styrket Dommen atter lød!

Agnes.

Tror du fuldt paa Herrens Kald?

Brand.

Ja!

(*griber hende fast om Haanden.*)

Og nu du sige skal

Ordet over Liv og Død!

Agnes.

Gaa den Vej, din Gud dig bød!

(*Opphold.*)

Brand.

Lad os gaa; nu er det Tid.

Agnes (*toneløst*).

Hvor gaar Vejen?

Brand (*tier*).

Agnes (*peger mod Havegrinden og spørger*):

Did?

Brand (*peger mod Husdøren*).

Nej, – did!

Agnes (*løfter Barnet højt paa Armene*).

Gud! Det Offer, du tør kræve,
tør jeg mod din Himmel hæve!
Led mig gennem Livets Gys!
(*ind i Huset.*)

Brand (*stirrer en Stund frem for sig, brister i Graad, slaar Hænderne sammen over Hovedet, kaster sig ned paa Trappen og raaber*):

Jesus, Jesus, giv mig Lys!

(*Teppet falder.*)

FJERDE HANDLING.

(*Juleaften i Prestegaarden. Det er mørkt i Stuen. Paa Bagvæggen er Udgangsdør; Vindu paa den ene Side, Dør paa den anden.*)

Agnes (*staar sørgeklædt ved Vinduet og stirrer ud i Mørket*).

Agnes.

Endnu ikke! Endnu ikke! –

O, hvor tungt det er at vente, –

Længsels Raab paa Raab at skikke, –

aldrig noget Svar at hente! –

Sneen falder blødt og tæt,

har, som med et Linskaut klædt

Taget paa den gamle Kirke – –

(*lytter.*)

Hyss! Jeg hører Grinden knirke!

Fodtrin; faste Mandetrin!

(iler till Døren og lukker opp.)

Er det dig? Kom ind, kom ind!

(B r a n d kommer ind, tillsneet, i Rejseklæder, som han under det følgende kaster af sig.)

Agnes *(slaar Armene om ham).*

O, hvor du blev længe borte!

Gaa ej fra mig, gaa ej fra mig;

ensom kan jeg ej de sorte

Natteskygger ryste af mig!

Hvilken Natt og hvilke Dage,

disse to og denne Natt!

Brand.

Barn, nu har du mig tilbage.

(tænder et enkelt Lys, som kaster et svagt Skjær over Stuen.)

Du er bleg.

Agnes.

Og trætt og matt.

Jeg har længtet, spejdet, stundet, –

og saa har lidt grønt jeg bundet, –

lidt; men det var, hvad jeg ejed,

alt ifra isommer plejet

till at pynte Juletræet.

Busken kaldte jeg for hans;

ja, han fik den og – som Krans!

(brister i Graad.)

Se, nu er den halvvejs sneet

ned – o Gud –

Brand.

Paa Kirkegaarden.

Agnes.

O, det Navn!

Brand.

Tørr af dig Taaren.

Agnes.

Ja, jeg skal, men vær taalmodig;
endnu er min Sjæl som blodig;
Saaret er saa friskt og nyt,
ud min Styrkes Væld er flydt.
O, men det skal snart bli bedre;
er jeg over disse Dage,
skal du aldrig se mig klage.

Brand.

Er *det* Herrens Helg at hædre?

Agnes.

Nej, jeg ved –; men vær taalmodig!
Husk, ifjor saa sund og frodig,
og iaar ifra mig baaren,
baaren ud –
(*gyser tilbage for Ordet.*)

Brand (*stærkt*)

Paa Kirkegaarden!

Agnes (*skriger*),

Nævn det ej!

Brand.

Med fulde Lunger

maa det nævnes, er du rædd!

Nævnes *maa* det, saa det runger

lig en Bølge mod en Bredd!

Agnes.

Selv du lider under Ordet

mer, end du vil kjendes ved;

paa din Pande ser jeg Sporet

af den Sved, det kjøbtes med.

Brand.

Duggens Draaber paa min Pande

er kun Sprøjt fra Fjordens Vande.

Agnes.

Er og Draaben i dit Øje

smeltet Snefløk fra det høje?

Nej, o nej, den er for varm;

Kilden er din egen Barm!

Brand.

Agnes, Hustru, lad os begge

være stærke, staa imod,

sammen vore Kræfter lægge,

vinde fremad Fod for Fod. –

O, jeg var en Mand derude!

Sjøen skylled over Fluen,
Maagen taug i Uvejrsgruen,
Hagglen slog min skrale Skude;
midtfjords laa vi, Vandet fræste,
Mast og Takkel hugg og hvæste,
Sejlet, slidt i Pjalter, blæste
langt i Læ for Havraaksfraaden,
hver en Nagle skreg i Baaden; –
udfor Stup og udfør Lider
gik der Skred fra begge Sider,
otte Mænd med hvilte Aarer
sad som otte Lig paa Baarer.
O, da voxte jeg ved Roret;
jeg var den, som førte Ordet,
kjendte godt, en *stor* mig døbte
till mit Kald, det dyrekjøbte.

Agnes.

Lett at staa i Stormen stiv,
lett at leve Kampens Liv;
o, men tænk paa mig, som sidder
stillt i Sorgens Spurvekvidder,
mig, som ej kan døve Tiden,
om jeg nok saa gjerne vil;
tænk paa mig, som, stængt fra Striden,
ej faar Glimt af Daadens Ild;
tænk paa mig, hvem kun en liden
snever Gjærning hører till;
tænk paa mig; jeg sidder hjemme,
tør ej mindes, kan ej glemme!

Brand.

Har *du* liden Gjerning, *du*?
Aldrig var den stor som nu.
Hør; jeg vil dig sige noget,
som i Sorgen er mig mødt.
Ofte blir mit Øje taaget,
Tanken ydmyg, Sindet blødt;
det er, som der laa en Glæde
i at kunne græde, græde.
Agnes, – tænk, da ser jeg Gud
nær, som aldrig før jeg saa ham, –
o, saa nær at det ser ud,
som om det var lett at naa ham.
Og jeg tørster mod at kaste
mig som funden till hans Barm,
mod at trykkes af hans faste
stærke varme Faderarm.

Agnes.

Brand, – o, se ham altid saa, –
som den Gud, du mægter naa, –
mere Fader, mindre Herre!

Brand.

Tør ej, Agnes; tør ej spærre
Vejen for hans eget Værk;
jeg maa se ham stor og stærk,
himmelstor, – saa kræver Tiden,
just fordi den selv er liden.
O, men *du* kan se ham nær,

se ham som en Fader kjær,
i hans Favndit Hoved bøje,
hvile, hvile, er du trætt,
gaa ifra ham, sund og lett,
med hans Afglans i dit Øje,
bære Glansens Glorie med
nedtill mig, som led og stred.
Ser du, Agnes, slig at dele
er just Ægteskabets Kjærne;
en skal stride, storme, værne,
en skal alle Dødshugg hele;
da først kan med Sandheds Rett
siges, at de to er et.
Alt ifra du Verdens Liv
vendte Ryggen, blev min Viv,
kasted kjækkt din Skjæbnes Terning,
hviler paa dig dette Kald;
jeg skal slaa til Sejr og Fald,
slaa i Dagens hede Straaler,
staa paa Vagt i Nattens Kulde,
du skal række mig de fulde
Kjærlighedens Læskningskaaler,
slynge Mildheds Kappefold
varmt indunder Bringens Skjold; –
liden er ej denne Gjærning!

Agnes.

Hver en Gjærning, spejdet efter,
er for tung for mine Kræfter;
mine Tankers tusind Grene

slynges sammen i den ene.
Alt er endnu som et Digt.
Lad mig klage, lad mig græde,
hjælp mig *saa* at finde Rede
paa mig selv og paa min Pligt. –
Brand, inatt, mens du var borte,
kom han i mit Kammer ind; –
sundhedssmykket var hans Kind;
tyndklædt i sin lille Skjorte
stavred han med Barnetrin
frem till Sengen, hvor jeg hvilte,
rakkte mod mig sine Arme,
kaldte paa sin Moer og smilte, –
men som om han bad om Varme!
Ja, jeg saa det! O, jeg gøs –!

Brand.

Agnes!

Agnes.

Jo, du, – Barnet frøs!

O, det *maa* han jo derude
paa de kolde Spaaners Pude!

Brand.

Liget ligger under Sneen;
Barnet er till Himlen baaret.

Agnes (*viger fra ham*).

O, hvi river du i Saaret,
grusomt, midt i Ræddselsveen!

Det, som haardt du *Liget* kalder,
Barnet er for mig endnu.
Sjæl og Legem sammen falder;
end ej mægter jeg, som du,
mellem disse to at dele;
begge er for mig det hele;
Alf, som under Sneen sover,
er min Alf hist ovenover!

Brand.

Mangt et Saar maa blodigt rives,
før du læges for din Sot.

Agnes.

Ja, men vær taalmodig blot; –
jeg kan ledes, ikke drives.
Staa mig nær og styrk mig, Brand;
tal det mildeste du kan.
Du, som ejer Stormens Tone
i de store Øjeblikke,
naar en Sjæl skal drage Brikke
om sin egen Livsenskrone, –
har du ikke Sangens Mildhed
till at døde Smertens Vildhed?
Har du ej et Ord, som kvæger,
et, som ud i Dagen peger?
Gud, som du mig lærte kjende,
er en Konge paa sin Borg? –
hvor tør jeg till ham mig vende
med min lille Modersorg?

Brand.

Tror du, bedre du dig vendte
till den Gud, som før du kjendte?

Agnes.

Aldrig, aldrig did igjen!
Og dog er det tidt, som drages
jeg af Længsel ud, derhen,
hvor det lysner, hvor det dages.
Lett at løftes, tungt at bære;
lød ej saa den gamle Lære?
Dine Riger er for store,
alt er her for stort for mig,
du, dit Kald, dit Maal, din Fore,
al din Vilje, hver din Vej,
Fjeldet, som udover hænger,
Fjorden, som for Foden stænger,
Sorgen, Mindet, Mørket, Striden, –
ikkun Kirken er for liden.

Brand (*slaaet*).

Kirken? Atter denne Tanke!
Ligger den i Landets Luft?
Hvi for liden?

Agnes (*ryster sørgmodig paa Hovedet*).

Kan jeg sanke
Grunde sammen med Fornuft?
Kommer ikke Stemnings-Strømmen
som med Vindens Strøm en Duft?

Hvorfra kom den, hvorhen gaar den?

Mig er nok, at jeg forstaar den,

og jeg ved foruden Viden –

Kirken er for mig for liden.

Brand.

Der er Syn i Folkedrømmen.

Hundred Sjæle, som jeg mødte,

af sig samme Tanke fødte,

selv hos hin, som vildt forreven

skreg paa Vidden, stod den skreven.

«Der er stygt, for der er smaat»

lød det; hun ej heller kunde

rede Tanken ud med Grunde.

Hundred Kvinder sagde siden:

Byggdens Kirke er for liden!

Dette Raab fra Kvindemunde

tolker Trangen till et Slot. –

Agnes, – o, jeg ser det godt,

du er Kvinden, Herren kaared

till sin Engel paa min Sti; –

trygg og sikker, skjønt iblinde,

ved du Vejen rett at finde,

hvor jeg Skillet gaar forbi.

Aldrig Blaalybblink dig daared;

første Dag du pegte lige

mod det sande Skabningsrige, –

standsede mig, som vilde stige

paa min Flugt mod Himlens Hvælv,

retted Synet paa mig selv,

indad mod det inderlige. –
Agnes, atter har du sagt
Ord, som slog med Lysets Magt, –
ført mig, hvor jeg uviss foer,
kastet Dagskjær paa mit Virke.
Liden er Vorherres Kirke; –
godt; saa skal den tømres stor!
Aldrig saa jeg grant som nu,
hvad i dig min Skaber gav mig;
derfor tryggler jeg, som du:
gaa ej fra mig, gaa ej fra mig!

Agnes.

Jeg skal ryste af mig Sorgen,
jeg skal tørre Taaren af,
jeg skal stænge Mindeborgen,
som det sømmer sig en Grav;
jeg skal lægge Glemsels Hav
aabent mellem den og mig;
jeg skal viske Lykkefærden
af min lille Billedverden,
være Hustru helt for dig!

Brand.

Vejen gaar imod det store.

Agnes.

O, men brug ej Strængheds Spore.

Brand.

Gjennem mig en større byder.

Agnes.

En, om hvem du selv har sagt,
at han Viljen ej forskyder,
skjønt den savner Evnens Magt.
(*vil gaa.*)

Brand.

Hvorhen, Agnes?

Agnes (*smiler*).

Husets Skjøttsel

faar ej glemmes, mindst ikveld.
Forrige Jul du husker vel,
at du sagde, jeg var ødsel.
Lys var tændt i alle Stager;
her var grønt og smukke Sager,
Legetøj paa Juletræet;
her blev sunget, her blev leet.
Brand, iaar skal atter tændes
alle Lys, saa Helgen kjendes;
her skal pyntes opp som bedst
till den stille store Fest.
Titter Gud i Stuen ind,
skal han se en straffet Datter,
refset Søn, med ydmygt Sind,
Børn, som lydigt ved og fatter,
at de ej for Fadervreden
tvært tør skyde fra sig Glæden. –
Ser du nu vel Spor af Taaren?

Brand (*trykker hende till sig og slipper hende atter*).

Barn, tænd Lys; det er dit Virke!

Agnes (*smiler sørgmodigt*).

Bygg saa du din store Kirke; –
o, men faa den rejst før Vaaren!
(*gaar.*)

Brand (*ser efter hende*).

Villig, villig midt i Vaanden,
villig midt i Martrens Ild;
svigter Evnen, segner Aanden,
sker det, skjønt kun Offret vil.
Herre, lægg din Styrke till; –
og fra mig tag Hvervets Kalk,
bittrest Kalk, at maatte skikke
Lovens grumme Høg og Falk
over hende for at drikke
Hjertets fulde varme Flod.
Jeg har Kræfter, jeg har Mod;
læss paa mig din Vægt for tvende, –
vær barmhjertig blot mod hende!
(*Det banker paa Gangdøren; F o g d e n kommer ind.*)

Fogden.

Her gjester Dem en slagen Mand.

Brand.

En slagen Mand?

Fogden.

Som slig jeg kommer.

De husker sagtens, da isommer
jeg vilde drive Dem fra Land,
jeg spaade Dem just ej det bedste
af Krigens Udfald mellem os –

Brand.

Nu ja?

Fogden.

Men al min Rett tilltrods
jeg vil ej længer med Dem slaas.

Brand.

Hvorfor?

Fogden.

Fordi *De* har de *fleste*.

Brand.

Har jeg?

Fogden.

Det tænker jeg De ved;
Dem søger Folk jo langt af Led;
her er, især paa sidste Tiden,
en Aand i Byggden kommen ind,
som Gud skal vide ej er min,
og deraf tør jeg slutte da,
at det er Dem, den kommer fra.
Her er min Haand; vi ender Striden!

Brand.

En Krig, som vor, faar ikke Slutt,
er end den enes Modstand bruddt.

Fogden.

Hvad skal der mer till Slutt paa Krig,
end Fred og mindeligt Forlig?
Jeg er ej den, som staar mod Brodden;
man er, som Folk er flest, jo skabt;
naar for sit Bryst man kjender Odden
af Fiendens Vaaben, gier man tabt;
har man kun Kjæpp mod Landsespids,
bør Marken rømmes i betids,
og staar man som en ensom Kriger,
er det fornuftigst, at man viger.

Brand.

To Ting jeg tror er her at mærke;
først at De kalder mig den stærke;
jeg har de fleste –

Fogden.

Ganske visst!

Brand.

Ja muligt endnu; men tillsidst,
paa Offrets store Alvorsdag, –
hvem har da Magten for sin Sag?

Fogden.

Paa Offrets Dag? Men Herregud,
det er jo *den*, som ikke kommer!
I værste Fald gaar Offret ud
paa Lossning af de Godtfolks Lommer;
human er Tiden, vil ej Offer
af mere dyrebare Stoffer.
Og ærgerligst det er ved Sagen,
at selv jeg hører mellem dem,
som bragte det humane frem
og derved hindred Offerdagen,
saa det kan siges paa en Vis,
jeg givet har mig selv till Pris, –
iallefald, at jeg bandt Ris
till Rapp paa eget Livsværks Ende.

Brand.

At Rett De har, kan muligt hænde.
Men for det andet kan jeg knappt
forstaa, at De tør give tabt.
Om riset eller ikke riset,
en Mand er for sin Gjerning skabt;
hans Maal for ham er Paradiset;
om mellem ham og det sig hvælved
et Hav, mens Satans Land laa nær, –
tør derfor raabes: væk, Besvær, –
her er jo kortere till Helved?!

Fogden.

Jeg hertill svarer ja og nej;
etsteds maa Mennesket jo havne, –

og ser man Møjen ej kan gavne,
hvem vil vel gaa forgjæves Vej?
Det er nu saa, vi vil Erstattning
for liden eller stor Befattning;
kan Sejr ej vindes ved at kjæmpe,
saa faar man fare frem med Læmpe.

Brand.

Men aldrig *sort* dog vorder *hvidt*!

Fogden.

Min kjære Ven, det hjælper lidt
at kalde noget hvidt som Bræen,
naar Mængden raaber: sort som Sneen!

Brand.

De raaber kanske med?

Fogden.

Naa, naa, –
jeg raaber ikke *sort* men *graa*.
Human er Tiden; Folk maa mødes,
ej bums imod hinanden stødes.
Husk paa, at dette Land er frit;
her skal jo alles Mening gjælde; –
hvor tør da *en* mod *alle* fælde
sin Særdom over sort og hvidt? –
Kort sagt, da De har Fleretallet,
saa er De første Mand i Kaldet;
jeg slutter mig, som alle andre,
till Dem saa godt jeg kan og ved,

og haaber ingen Sjæl vil klandre,
at ej jeg till det sidste stred.
Folk dømmer nu, det ser jeg godt,
mit Virke kun som spredt og smaat;
de kalder *en* Ting mer fornøden
end aarlighaars at øge Grøden,
man er ej villig nu, som før,
at yde Skjærven, hvor sig bør, –
og er ej Viljen med i Legen,
da er en Gjerning sejerssvegen. –
Det falder tungt, det maa De tro,
at slippe Plan om Vej og Bro,
om Tappning ud af Myr og Fjære,
og meget mer, som var igjære.
Men Herregud, hvad skal man sige;
kan ej man sejre, faar man vige,
taalmodigt haabe alt af Tiden
og bøje klogeligt till Siden.
Nu, – Folkets Yndest har jeg tabt
paa samme Vej, hvor den blev skabt;
ja, ja; saa maa paa andre Veje
jeg komme till mit fordums Eje.

Brand.

Men var det da for Folkegunst
De øved Deres Kløgt og Kunst?

Fogden.

Nej, det ved Gud det ikke var.
Det alment bedste har jeg villet

till Byggdens Nytte blot og bar.
Dog nægtes ej, at med i Spillet
kom Haabet om et Vederlag
for velgjort Værk paa Yrkets Dag.
Det er nu saa; en virksom Mand
med Evner og med god Forstand
vil Frugten af sin Gjerning se,
ej stønne gjennem Slidets Ve
till Fromme for en bar Idé.
Jeg kan ej, selv med bedste Vilje,
forsømme egen Velfærds Røgt
og offre andre al min Kløgt.
Jeg sidder med en stor Familje;
jeg har jo Kone, mange Døttre,
som skal forsørges allerførst; –
Ideen læsker ingens Tørst,
Ideen slukker ingens Sult,
hvor man, som jeg, har Huset fuldt;
og dersom nogen skulde yttre
Forundring, har jeg blot det Svar,
han er en slett Familjefaer.

Brand.

Og nu er Deres Agt –?

Fogden.

At bygge.

Brand.

At bygge, siger De?

Fogden.

Ja vel, –
till eget som till Byggdens Held.
Først vil jeg bygge opp det Ry,
jeg stod i for ej længe siden; –
det lakker stærkt mod Thingvalgstiden;
thi maa till noget stort jeg ty
og bringe Foretag paa Bane,
saa jeg blir Kurvens første Hane
og hindrer Valget af en ny.
Nu har jeg tænkt som saa, – man kan
fornuftigvis ej ro mod Flommen.
Folk vil, som nu det heder, hæves;
den Gjerning er for mig forgjæves;
jeg kan kun hjælpe Folk paafode;
men sligt maa gjøres med det gode,
og her staar mod mig alle Mand.
Se, derfor er jeg modent kommen
till Forsætt om, hvis det gaar an,
at søge Bod mod Armodsdommen.

Brand.

Den vil De rydde ud?

Fogden.

Nej visst; –
den er jo en nødvendig Brist
i alle Samfund; den maa døjes;
men med lidt Klogskab kan den bøjes
i visse Former, strængt begrænses,

saafremt itide blot den ændses.

Vi ved jo, Armod er det Dynd,
som gjødsler bedst al Landsens Synd; –
for Dyndet vil jeg Dæmning sætte.

Brand.

Paa hvilken Vis?

Fogden.

Ja, kan De gjætte?

Afhjælpes skal et dybtfølt Savn,
idet jeg till Distriktets Gavn
faar byggt et Armodsdømmens Pesthus;
ja, Pesthus siger jeg, fordi
det skal for Brødens Smitte fri.
Og denne Bygning, har jeg tænkt,
forbindes nemt med et Arresthus,
saa Virkning blir med Aarsag stængt
bag samme Bom og samme Laas,
med Vægg kun mellem Baas og Baas.
Og da jeg engang er paa Gled,
saa er min Agt at bygge med
en Fløj indunder samme Tag,
som bruges kan till Valg og Lag,
till Alvorshandling som till Fester,
med Talerstol og Rum till Gjæster, –
kort sagt, et pent politisk Festhus.

Brand.

Sligt trænges haardt; især det sidste;

dog ved jeg *et*, som trænges mere.

Fogden.

De tænker paa en Daarekiste?

Ja, ganske visst; den trænges haardt.

Den ogsaa var min første Tanke;

men efter Overlægg med flere

jeg ganske kom fra Tanken bort;

thi hvorfra skal vi Midler sanke

till noget overvættes stort?

Og tro De mig, en saadan Kiste

vil kræve en alvorlig Sum,

hvis hver og en skal der faa Rum,

som Trang og Værdighed beviste.

Man tænke maa paa Tidens Elv

og ej blot bygge for sig selv; –

alt gaar jo frem med Kjæmpeskridt;

ifjor tillpass, iaar forlidt; –

De ser i hvilke Dimensioner

hvert folkeligt Behov har Væxt;

med Syvmilsstøvler, rent forhext,

udvikkes Kraft og alslags Evne

i hvilket Fag De saa vil nævne.

Det altsaa blev for dyr en Spas

at skaffe Efterslægten Plads

for sig og sine Børn og Koner.

Jeg siger derfor: Herregud;

den Tand, den faar vi nok slaa ud!

Brand.

Og teer sig nogen altfor gal,
saa har De jo den store Sal.

Fogden (*fornøjet*).

Ja, Rummet staar som oftest ledigt!
Det Indfald, Brand, var ganske snedigt!
Vil Byggeplanen blot ej briste,
saa har vi gratis Daarekiste,
har samlet under fælles Tag,
beskyttet af det samme Flag,
de væsentligste Elementer,
hvorfra vor Bygdd sin Farve henter; –
vi har vor hele Armodsdom
samt Slyngelflokkens Syndeflom
og Daarerne, som før gik om
foruden Røgt og uden Tugt, –
og saa har vi vor Friheds Frugt
med Valgkamp og med Talers Flugt;
vi har vor Raadssal, hvor vi drøfter,
hvad gjøres kan till Byggdens Tarv, –
vor Festsal, hvor vi giver Løfter
om Skjøttel af vor Fortids Arv.
Hvis altsaa blot ej Sagen faldt,
saa faar jo Klippesønnen alt,
hvad han med Billighed kan kræve,
for rett sit eget Liv at leve.
Gud ved, vort Strøg er ikke rigt;
dog, staar først Fælledsgaarden byggt,
saa tror jeg, det kan kaldes tryggt
et vel organiseret Distrikt.

Brand.

Men Midlerne –?

Fogden.

Ja, det er Knuden
i denne som i hver en Sag;
till Ydelser er Viljen svag,
og staar jeg Deres Hjælp foruden,
jeg ved, at jeg maa stryge Flag.
Men støtter De med Ordets Magt
min Tanke, vil den lettvindt fremmes, –
og faar jeg den till Modning bragt,
skal Deres gode Hjælp ej glemmes.

Brand.

Det sige vil, De gad mig købe?

Fogden.

Med andet Navn jeg vilde døbe
min Plan, – till fælles Gavn og Brug
at fylde ud det Splidens Slug,
som hidtill mellem os har gabt,
og hvorved begge to har tabt.

Brand.

Da har De ilde Tiden kaaret –

Fogden.

Ak ja; jeg ved den store Sorg,
som nys har Dem og Deres saaret;

men Deres Mandighed mig daared;
og Trangen till Distriktets Borg –

Brand.

I Sorgens som i Glædens Stund
jeg staaer tillrede, naar det kræves;
men af en anden gyldig Grund
De dennegang dog gaar forgjæves.

Fogden.

Og hvilken Grund –?

Brand.

Jeg selv vil bygge.

Fogden.

Hvad! Bygge? Tage min Idé?

Brand.

Ej ganske.

(peger ud af Vinduet.)

Foged, kan De se –?

Fogden.

Der?

Brand.

Ja.

Fogden.

Det store stygge Træhus?

Det er jo Prestegaardens Fæhus!

Brand.

Nej, ikke det; – det *lille* stygge –

Fogden.

Hvad! Kirken!

Brand (*nikker*).

Den vil stor jeg bygge.

Fogden.

Nej, det skal Fanden ikke ske!

Ved Kirken skal ej nogen rygge; –

det var at krydse min Idé!

Min Plan er færdig og den haster;

men Deres mig af Sadlen kaster.

To Ting paa engang er formeget, –

vig altsaa –!

Brand.

Jeg har aldrig veget.

Fogden.

Her *maa* De, Mand! Bygg mit Arresthus

med Pesthus og politisk Festhus,

altsammen, kortsagt, – Daarekisten, –

saa spørges ej om Kirkebristen.

Og hvorfor skal den nu i Muld?

Den var dog god nok før i Tiden.

Brand.

Ja, muligt; *nu* er den forliden.

Fogden.

Da har *jeg* aldrig set den fuld!

Brand.

Selv for en enkelt Sjæl derinde
er ikke Løftningsrum at finde.

Fogden (*ryster forundret paa Hovedet*).

Ved sligt den enkle Sjæl beviste
Nødvendigheden af min Kiste.
(*slaar over.*)
Lad Kirken staa, det vil jeg raade;
den kan jo kaldes paa en Maade
et Stykke ædelt Arveguld.
Den *er* et ædelt Arvestykke; –
den skal ej falde for en Nykke!
Ja, gaar min Byggeplan i Vasken,
jeg som en Fønixfugl af Asken
skal rejse mig i Mængdens Naade!
Jeg træder opp som Riddersmand
for Mindesmærket ved vor Strand!
Her stod engang et Gudehov, –
det var nok i Kong Beles Tider;
saa rejste Kirken sig omsider
ved fromme Heltes Ran og Rov.
Ærværdig ved sin simple Pragt,
højhellig i sin Oltidsdragt
den knejste indtill vore Dage –

Brand.

Men hine Tegn paa fordums Magt
er visst forlængst i Graven lagt; –
nu staar igjen ej mindste Flage.

Fogden.

Just netopp det! *Saa* gammel er den,
at ej den mer er till i Verden;
men i min Bedstefaders Dage
et Hul i Væggen stod tilbage!

Brand.

Et Hul?

Fogden.

Vidt, som en Tøndesækk!

Brand.

Men Væggen selv?

Fogden.

Ja, den var væk.

Se, derfor maa jeg rentud sige,
at Kirkens Rivning er umulig; –
det var en skammelig, en grulig
barbarisk Handling uden Lige!
Og Midlerne, – hvor faar vi dem?
Tror De, at her man er saa ødsel
at lokke Udgiftsposter frem
ved ufuldbaarne Forslags Fødsel,
naar med en liden Smule Skjøttel

man saavidt støtte kan det gamle,
at det i vor Tid ej vil ramle?
Men gaa De ud og spejd i Lejren, –
jeg blir dog den, som vinder Sejren.

Brand.

Jeg agter ej at presse ud
en Hvid till Husly for min Gud.
Af egne Midler vil jeg bygge; –
min Arv, alt mit till sidste Skjærv
skal gives ud till dette Hverv.
Nu, Foged, er De end saa djerv
at mene, De kan Tanken rygge?

Fogden (*med foldede Hænder*).

Jeg staar som falden ned fra Skyerne!
Sligt spørges knappt engang fra Byerne; –
og her i Byggden, – her hos os,
hvor Pungens Lukkning længst var Lov
mod hvert et trængende Behov, –
her aabner De en Rundheds Foss,
som rissler, blinker, sprøjter, skummer –!
Nej, Brand, som sagt, jeg rent forstummer!

Brand.

Jeg længst i Tanken fra mig skrev
min Arv –

Fogden.

Ja her er ymtet meget,

som hen paa noget sligt har peget,
men jeg har tænkt at det var Væv.
Hvem pleier vel at offre alt,
naar ej det synbar Fordel gjaldt?
Dog, det blir Deres egen Sag; –
gaa foran De, saa gaar jeg bag.
De er i Skuddet; De kan virke,
og jeg kan skridtvis frem mig lirke. –
Brand, *sammen* vil vi bygge Kirke!

Brand.

Hvad? Vil De Deres eget slippe?

Fogden.

Det ved den søde Gud jeg vil!
Jeg var jo gal, om ej jeg gjorde.
Hvem tror De Mængden flokkes till,
naar *en* vil gjøde, mæske, fore,
en anden malke, flaa og klippe?
Ja Død og Plage er jeg med!
Jeg er af Tanken ganske hed,
bevæget, greben, synlig rørt;
en heldig Skjæbne har mig ført
i denne Kveld till Prestegaarden;
thi jeg tør tro, at uden *min*
var *Deres* Plan knappt faldt Dem ind, –
ialfald ej till Verden baaren.
Det alsa er mit eget Virke
at bygge Byggdens nye Kirke!

Brand.

Men kom ihug, vi kan ej skaane
hin Oldtids knejsende Ruin!

Fogden (*ser ud*).

Betragtet her i Dobbeltskin
af Nyfaldssne og Nyets Maane
den taer sig ud som noget Skrammel.

Brand.

Hvad, Foged?

Fogden.

Brand, den er for gammel!

Det er mig ganske uforklarligt,
at ej jeg saa det før ikveld, –
men Hanebjælken staar paaheld;
at bruge den var uforsvarligt.
Og hvor er Stil, Architektur,
naar rett man gransker Loft og Mur?
Hvad skal man kalde slige Buer?
en Fagmand vil dem kalde fæle; –
ja, jeg maa samme Mening dele!
Og Tagets mosbeklædte Tuer, –
de er minsæl ej fra Kong Bele.
Nej, Pietet kan gaa for vidt!
Det maa dog Hvermand se og skjøne,
at denne gamle raadne Rønne
i et og alt er noget Skidt!

Brand.

Men dersom Mængdens Røst sig hæved
till Vægning ved at faa den revet –?

Fogden.

Vil ingen anden, saa vil *jeg*.
I Helgen skal, jo før jo heller,
jeg ordne alt, hvad Formen gjælder,
og sætte Sagen glatt ivej.
Jeg ivre skal og virke, skrive;
jo, jo, – De kjender Fogden nok;
og kan jeg Hjælp ej sammendrive
till Rivning blandt den dumme Flok,
skal jeg med egne Hænder rive
den ned till Grunden, Stokk for Stokk.
Ja, om jeg saa skal ta'e min Kone
og alle mine Døttre med,
saa skal den Død og Plage ned!

Brand.

Det er en ganske anden Tone,
end den, som blev fra først af brugt.

Fogden.

Det er Humanitetens Frugt
at faa med alt *ensidigt* Bugt;
og dersom Digteren ej lyver,
saa er det netopp noget smukt,
at Mandens Tanke ejer Flugt, –
med andre Ord, – at Tanken flyver. –
Farvel!
(*tager sin Hatt.*)

Nu faar jeg se till Banden.

Brand.

Till hvad?

Fogden.

Aa, tænk Dem, jeg, selv anden,
idag paa Byggdegrænsen kneb
et Fantefølge, styggt som Fanden;
jeg fik da Hjælp med Toug og Reb; –
nu sidder de forvart hos Granden
her nærmest Nord; men Pokker ta'e mig,
om ikke to–tre løb ifra mig –

Brand.

Nys ringtes ind dog Fredens Tid.

Fogden.

Hvi kom det Djævelskab da hid?
Dog, det forstaar sig, paa en Maade
de hører sagtens Sognet till –
(leende.)
ja endog *Dem!* Hør her en Gaade;
løs den, ifald De kan og vil:
Folk findes, som er till i Kraft
af *den*, De har till Udspring havt,
og dog de till er, slett og rett,
fordi de er af anden Ætt!

Brand *(ryster paa Hovedet).*

O Gud, der er saa mangen Gaade

en stirrer paa, men ej kan raade.

Fogden.

Da er dog denne lettvindt gjættet.
De har vel tidnok hørt berettet
i Byggden et og andet Ord
om Fattiggutten, han, her vester,
der var saa lært som fire Prester; –
han friede til Deres Moer –

Brand.

Hvad mer?

Fogden.

Tænk, till en grundrig Jente!

Dog hun naturligvis ham sendte
till Bloksberg, som han maatte vente.
Men ved De saa, hvad Fyren gjør?
Har sørger halvt sig fra Forstanden
og fæster sluttelig en anden
af Taterslægt; – og før sin Død
han med en Afkom øged Banden,
som stryger om i Synd og Nød.
Ja, en af disse Slegfredtrolde
fik Sognet rigtignok beholde
till Minde om hans vakkre Færd –

Brand.

Og det er –?

Fogden.

Taterungen Gerd.

Brand (*dæmpet*).

Ja saa!

Fogden (*munter*).

Hvad? Gaaden er ej slett!

Hans Afkom er jo till i Kraft
af den, De har till Udspring havt;
thi Ynglens indre Opphav var,
at Elsk till Deres Moer han bar.

Brand.

Sig, Foged, kan De nævne *et*,
som rummed Hjælp for disse Sjæle?

Fogden.

Pyt, de maa ind bag Tugthusedørene.
De er fortabt opp over Ørene;
at frelse dem, det var at stjæle
fra Fanden, som maa gaa fallit,
hvis ej han faar af Verden sit.

Brand.

De tænkte jo at bygge stort
et Hus till Ly mod Nød og Klage?

Fogden.

Det Forslag, – fort, som det blev gjort, –
tog Forslagsstilleren tilbage.

Brand.

Men hvis det dog –; det var dog smukt –

Fogden *(smilende).*

Nu taler De i anden Tone,
end den, som blev fra først af brugt.
(klapper ham paa Skulderen.)
Lad dødt kun være dødt og glemt;
en Mand skal handle fast bestemt.
Farvel! Jeg tør ej længer tøve;
nu maa jeg ud igjen og prøve
at finde Rømlingernes Skjul.
Vi mødes snart. Fornøjet Jul!
Farvel, farvel; hils Deres Kone!
(gaar.)

Brand *(efter en tankefuld Taushed).*

O, endeløst er her at sone. –
Saa vildt, saa broget filtres ind
de tusind Skjæbnetraades Spind, –
saa ligger Skyld med Skyldfrugt blandet,
det ene smittende det andet,
at den, som ser derind, ser Rett
og blodigst Urett vorde *et*.
(gaar till Vinduet og ser længe ud.)
Mit lille Barn, skyldløse Lam,
du fældtes for min Moders Gjærning;
en brusten Sjæl bar Bud fra ham,
som troner over Skyens Kam,
og bød mig kaste Valgets Terning; –
og denne brustne Sjæl blev till,
fordi min Moders Sjæl foer vild.

Saa bruger Herren Skyldens Grøde
till Ligevægts og Rettfærds Føde;
saa slynger han fra Højden ned
Hjemsøgelsen i tredje Led.
(viger forfærdet fra Vinduet.)
Ja, Lovens Gud er over Slægten!
Det første Maal er Ligevægten.
I Offervillighedens Magt
er Rejsningsmuligheden lagt;
men Ordet lyves ud af Tiden;
thi Flokken ræddes for sin Viden.
(gaar længe opp og ned i Stuen.)
At bede? Bede? Hm, – et Ord,
som glatt nok over Læben foer, –
som ruttet med i alle Stænder.
Bøn er for dem at skringe Naade
i Vind og Vejr till Gaaders Gaade,
at tigge Plads paa Kristi Læss,
at strække oppad begge Hænder –
og staa i Tvivlens Pøl tillknæs.
Haha, var dermed Sagen gjort,
da turde jeg, som Hvermand, vove
at hamre paa den Herres Port,
der er «forfærdelig at love»!
(standser og tænker stille.)
Og dog – i Angstens værste Dage,
i Sorgens store Ræddselsstund,
da Barnet sov den sidste Blund,
da intet Kyss af Modermund
bar Smilet paa hans Kind tilbage, –
hvad var det –? Bad jeg ikke da?

Hvad kom den søde Svimlen fra,
den Sangens Strøm, den Melodi,
som langvejs lød og jog forbi
og bar mig højt og bar mig fri?
Bad jeg? Blev jeg i Bønnen svalt?
Har jeg med Gud herinde talt?
Har han mig hørt? Og saa han ned
i Sørgehuset, hvor jeg græd? –
Hvad ved jeg! Nu er lukkt og stængt,
og Mørket atter om mig sænkt, –
og intet, intet Lys at finde – –
Jo, Agnes, – hun, som ser iblinde –!
(raaber i Angst.)
Lys, Agnes, – Lys, ifald du kan!
*(Agnes aabner Døren og træder ind med de tændte Feststager; et klart Skjær falder
over Stuen.)*

Brand.

Lys!

Agnes.

Ser du Julelyset, Brand?

Brand *(sagte).*

Ha, Julelyset!

Agnes *(sætter Stagerne paa Bordet).*

Blev jeg længe?

Brand.

Nej, nej!

Agnes.

O, hvor du har det koldt;
du maa jo isne –

Brand (*stærkt*).

Nej!

Agnes (*smilende*).

Hvor stolt!
Du *vil* ej Lys og Varme trænge.
(*lægger i Ovn.*)

Brand (*gaar opp og ned*).

Hm, *vil* ej!

Agnes (*stille for sig selv idet hun pynter opp i Stuen*).

Her skal Stagen staa.
Ifjor han greb med Fingre smaa
mod Julelysets klare Blink.
Han var saa glad og frisk og flink;
han strakk sig fra sin lille Stol
og spurgte, om det var en Sol.
(*flytter lidt paa Stagen.*)
Nu falder Lysets fulde Skjær
ud over – over Stedet *der*.
Nu kan han gennem Rudens Glas
se Blinket fra sin Soveplads;
nu kan han glytte stillt herind
i Julestuens Glans og Skin. –
Men Ruden staar som taareslørt; –
vent lidt, vent lidt; snart skal den smile –
(*tørrer Vinduet af.*)

Brand (*har fulgt hende med Øjnene og siger sagte*):

Naar lægger sig till Fred og Hvile
det Sorgens Hav, fra Bunden rørt!
Det *maa* till Hvile.

Agnes (*for sig selv*).

Se, hvor klar!

Det er som Skillet borte var,
som Stuen vided ud sig stor,
som om den stygge kolde Jord
med et blev till en lun Alkove,
hvor Barnet sødt og godt kan sove.

Brand.

Hvad gjør du, Agnes?

Agnes.

Stille; hys!

Brand (*nærmere*).

Hvi trakk Gardinet fra du nys?

Agnes.

O, kun en Drøm; nu er jeg vakt.

Brand.

I Drømmen er der Snarer lagt.

Stæng atter!

Agnes (*bønligt*).

Brand!

Brand,

Stæng tætt, stæng tætt!

Agnes.

O, vær ej haard; det er ej rett!

Brand.

Stæng, stæng!

Agnes (*trækker Skodderne for*).

Nu har jeg lukkt og stængt.

Men tryggt jeg tror, Gud er ej krænkt,

om end i Drømmens korte Frist

jeg drakk af Trøstens Væld –

Brand.

Nej visst!

Han er en mild, medgjørlig Dommer;

du rager ej med ham paa Kant,

om i din Dyrkelse der kommer

lidt Afgud hist og her iblandt.

Agnes (*brister i Graad*).

O, sig mig da, hvor langt gaar Kravet!

Min Fod er dødstrætt, – Vingen faldt –

Brand.

Jeg har dig sagt, at slængt i Havet

hvert Offer er, som ej er *alt*.

Agnes.

Men mit *var alt*; jeg har ej mere!

Brand (*ryster paa Hovedet*).

Dit Offer følges maa af flere.

Agnes (*smiler*).

Kræv! Jeg har Fattigdommens Mod!

Brand.

Giv!

Agnes.

Tag! Ak, Brand, du intet finder!

Brand.

Du har din Sorg og dine Minder, –
du har din syndige Længsels Flod –

Agnes (*fortvivlet*).

Jeg har mit pinte Hjertes Rod!

Riv ud! Riv ud!

Brand.

I Afgrundsgabet

unyttigt du dit Offer slang,
ifald du hylér over Tabet!

Agnes (*gyser*).

Din Herres Vej er bratt og trang.

Brand.

For *Viljen* er der kun den ene.

Agnes.

Men *Naadens* –?

Brand (*afvisende*).

Byggt af Offerstene.

Agnes (*stirrer frem for sig og siger rystet*):

Nu aabnes, lig en Afgrund stor,
det Skriftens Ord, som aldrig før
jeg kom tilbunds i.

Brand.

Hvilket Ord?

Agnes.

Hver den, som ser Jehova, dør!

Brand (*slaar Armene om hende og trykker hende tæt opp till sig*).

O, skjul dig, skjul dig! Se ham ej!

Lukk dine Øjne –

Agnes.

Skal jeg?

Brand (*slipper hende*).

Nej!

Agnes.

Du lider, Brand.

Brand.

Jeg elsker dig.

Agnes.

Haard er din Kjærlighed.

Brand.

For haard?

Agnes.

Ej spørg; jeg følger, hvor du gaar.

Brand.

Tror du, at meningsløst jeg drog dig

af Dansen og af Legen ud, –

at for en Halvheds Skyld jeg slog dig

med Offerlydighedens Bud?

Ve dig og mig; for dyrt og stort

var da det Offer, her blev gjort.

Du er min Hustru; jeg tør kræve

dig *helt*, for Kaldets Liv at leve.

Agnes.

Ja, kræv; men gaa ej fra mig!

Brand.

Jo;

jeg trænger Stillhed, trænger Ro.

Snart skal den store Kirke bygges –

Agnes.

Min lille Kirke sank i Grus.

Brand.

Var den dit Hjertes Afgudshus,
saa maatte den i Stormen rygges.
(favner hende som i Angst.)
Al Fred om dig, – og gennem *dig*
till mig, till mit, den lige Vej!
(gaar mod Sidedøren.)

Agnes.

Brand, maa jeg flytte ganske stille
paa Vindueslugens stygge Skille?
Kun lidt? Paa Klem? Brand, maa jeg?

Brand *(i Døren).*

Nej.

(gaar ind i sit Kammer.)

Agnes.

Lukket, lukket, – alting lukket!
Selve Glemslen lukket af!
Bom for Klagen, Segl for Sukket,
Laas for Himmel og for Grav!
Jeg vil ud; jeg kan ej aande
her i Ensomhedens Vaande!
Ud? Hvorhen? Ser ej fra Højden
strengt Øjne paa mig ned!
Kan jeg vel paa Flugt fra Byggden

føre Hjertets Eje med?
Kan jeg flygte, om jeg vilde,
fra min Ræddsels tomme Stille?
(lytter ved Døren till Brands Stue.)
Lydt han læser; till hans Øre
rækker ikke frem min Røst.
Ingen Hjælp! Ej Raad, ej Trøst!
Julens Gud har nok at gjøre
med at lytte till de riges,
børneriges, lykkeliges
Takk og Sang og Leg og Dans.
Jul er Jublens Tid og hans.
Ej han ser mig, ej han agter
paa en ensom Moders Fagter.
(nærmer sig varsomt till Vinduet.)
Skal jeg aabne Skillets Rammer,
saa det klare fulde Lys
jager Nattens Skrækk og Gys
fra hans sorte Sovekammer? –
Nej, dernede er han ikke!
Julen er jo Barnets Tid; –
han faar Lov at komme hid; –
kanske staar han nu derude,
strækker Armen for at pikke
paa sin Moders stængte Rude. –
Lød der ikke Barnegraad?
Alf, jeg ved ej Hjælp og Raad!
Her er stængt; din Fader stængte; –
Alf, jeg tør ej aabne nu!
Lydigt lidet Barn er du;
aldrig du og jeg ham krænkte.

O, flyv hjem igjen till Himlen;
der er Lys og der er Glæde;
der er Leg i Børnevrímlen.
Men lad ingen se dig græde, –
sig ej, at din Fader lukked,
da du kom og banked paa.
Lidet Barn kan ej forstaa,
hvad vi store voxne maa.
Sig, han sørged, – sig, han sukked;
sig dem, det var *ham*, som plukked
smukke Blade till en Krans.
Kan du se den? Den er hans!
(*lytter, tænker sig om og ryster paa Hovedet.*)
O, jeg drømmer! Mer end Rammen
staar som Skille mellem os.
Først i Glød af Luttringsflammen
falder Skillevæggen sammen,
revner Hvælv og brister Stængsler,
hviner Fængselsdørens Hængsler,
springer opp den store Laas!
Meget, meget her maa gjøres,
før vi to kan sammen føres. –
Jeg skal virke, virke stille,
for at fylde Kravets Svælg;
jeg skal hærdes, jeg skal *ville*. –
Men iaften er det Helg.
Fra ifjor hvor vidt forskjellig –!
Hys, – den højt skal holdes hellig;
frem jeg henter mine Skatte, –
dem, hvis endeløse Pris,
fra min Lykkes Livsforlis,

kun en Moders Sjæl kan fatte.

(hun knæler ned ved Kommoden, aabner en Skuffe og tager forskellige Ting frem. I samme Øjeblik lukker Brand paa Døren og vil tale till hende, men da han bemærker, hvad hun foretager sig, holder han inde og bliver staaende. Agnes ser ham ikke.)

Brand *(sagte).*

Evig samme Flugt om Graven,
samme Leg i Dødninghaven.

Agnes.

Her er Sløret. Her er Kaaben,
han blev baaren i till Daaben. –
Her i Knyttet har jeg Kjolen –
(holder den ivejret, ser paa den og ler.)
Herre Gud, hvor sød og butt!
Dejlig var min lille Gut,
da han sad i Kirkestolen. –
Her er Skjærfet, her er Kuften,
han var klædt i første Gang
han fik komme ud i Luften.
Dengang var den altfor lang,
men den blev ham snart for liden –;
den skal lægges her ved Siden. –
Vanter, Strømper, – hvilke Ben! –
og hans nye Silkekyse,
som han fik for ej at fryse –;
den er ubrugt, ren og pen. –
O, der ligger Langfærdsdragten,
han blev svøbt i lunt og tæt,
for at rejse lindt og lett; –
da jeg atter havde lagt den
bort, jeg var till Døden trætt.

Brand (*knuger Hænderne i Smerte*).

Spar mig, Gud! Jeg kan ej knuse
hendes sidste Afgudshuse;
skikk en anden, er det rett!

Agnes.

Den er plettet; – har jeg grædt? –
Hvilken Rigdom! Perlestukken,
smertekrammet, taaredrukken,
glansomstraalt af Valgets Gru,
hellig! Den er Kroningskaaben,
som han bar i Offerdaaben!

O, hvor jeg er rig endnu!

(Det banker hvasst paa Gangdøren; Agnes vender sig med et Skrig og ser Brand i det samme. Døren rives opp og en Kvinde, forrevent klædt, træder ilsomt ind med et Barn paa Armen.)

Kvinden. (*ser Børnetøjet og raaber till Agnes*).

Del med mig, du rige Moer!

Agnes.

Du er tifold mere rig!

Kvinden.

Haa, du er de andre lig;
altid Munden fuld af Ord!

Brand (*nærmer sig*).

Nævn mig, hvad du søger her.

Kvinden.

Ikke dig, for du er Presten!
Heller ud igjen i Blæsten,
end at høre Præk om Brøde;
heller flygte sig tilldøde,
drukne, raadne paa et Skjær,
end at staa for Svartemanden,
som ved Vejen ned till Branden!
Kan jeg hjælpe, jeg, for Fanden,
at jeg blev till den jeg er?

Brand (*sagte*).

Denne Røst og disse Trækk
isner mig med Aningsskrækk!

Agnes.

Hvil dig, varm dig, hvis du fryser.
Sulter Barnet, skal det mættes –

Kvinden.

Taterungen tør ej sættes,
hvor det luner, hvor det lyser.
Vore Folk har Landevejen,
Urden, Skogen, Fjeldet, Hejen; –
vi skal færdes, vi skal vandre;
Hus og Hjem er for jer andre.
Lynsnar maa jeg ud igjen;
de er efter mig som Hunde!
Foged, Lensmand, Lovens Mænd,
gad mig binde, hvis de kunde.

Brand.

Her du skal ej røres.

Kvinden.

Her?

Under Tag og mellem Vægge?

Nej, du; Vinternatten bær

bedre Luftning till os begge.

Men et Plagg till Svøb for Barnet!

Ældste Broder hans, det Skarnet,

er som Tyv ifra mig strøgen

med den Klud han svøbtes i.

Ser du, han er halvvejs nøgen,

blaa, forfrossen, gjennemføgen

af den Rim, som røg forbi.

Brand.

Kvinde, gjør din spæde fri

for din vilde Dødsfærds Sti; –

lad ham løftes, lad ham lettes;

af kan Brændemærket tvættes –

Kvinden.

Jo, du kjender godt till Tingen!

Sligt et Under mægter ingen, –

skal ej mægte det engang!

Krig med jer, som har forstødt ham!

Ved du hvor hans Moer har født ham?

Jo, paa Grøftkantens Hæding

under Drikk og Spil og Sang.

Han blev døbt i Sluddets Vælling,

korset med et Kul af Asken,
læsket med en Klunk af Flasken; –
samme Stund han slapp sin Moer,
stod der om os Folk, som svor; –
ved du hvem det var? Gudbedre; –
Ungens Faer – og Ungens Fædre!

Brand.

Agnes?

Agnes.

Ja.

Brand.

Du ser din Pligt.

Agnes (*med Ræddsel*).

Brand! Till hende! Aldrig sligt!

Kvinden.

Giv mig, giv mig! Giv mig alt!

Silkevæv og vraget Pjalt!

Intet er for slett, for godt,

kan det lindes om ham blot.

Snart hans Aande slipper opp;

han skal dø med tinet Kropp!

Brand (*till Agnes*).

Nu du hører Valget runge!

Kvinden.

Du har nok till egen Unge;
sig mig, – har du ej till min
Livets Plagg og Dødens Lin?

Brand.

Lyder ej fra denne Tunge
maningsfulde Varslers Hvin?

Kvinden.

Giv mig!

Agnes.

Det er Helligbrøde!
Blodskyld mod den lille døde!

Brand.

Gavnløst han i Døden sendtes,
hvis paa Tærsklen Vejen endtes.

Agnes (*brudt*).

Viljen ske. Mit Hjertes Rødder
skal jeg træde under Fødder.
Kvinde, kom og tag imod; –
deles skal min Overflod –

Kvinden.

Giv mig!

Brand.

Deles? – Agnes; deles?

Agnes (*med vild Styrke*).

Heller dræbes jeg, end stjæles
alt ifra! Se, jeg har veget
Fod for Fod! Jeg kan ej længer!
Halvt er nok; ej mer hun trænger!

Brand.

Var det *hele* da formeget,
da det købtes till dit eget?

Agnes (*giver*).

Kvinde, kom; se her, tag Kaaben,
som mit eget bar i Daaben.
Her er Kjolen, Skjærfet, Kuften;
den er god mod Natteluften;
her den lille Silkekyse;
under den han skal ej fryse;
tag det; tag till sidste Pjalt –

Kvinden.

Giv mig!

Brand.

Agnes, gav du *alt*?

Agnes (*giver igjen*.)

Kvinde, her er Kroningskaaben,
som han bar i Offerdaaben!

Kvinden.

Saa! nu ser jeg der er tømt.

Den som nu var langvejs rømt!
Jeg vil svøbe ham paa Trappen; –
saa paa Flugt med hele Lappen!
(*gaar.*)

Agnes (*staar i stærk indre Kamp; endelig spørger hun*):
Sig mig, Brand, om det er billigt
at der kræves mer endnu?

Brand.
Sig mig først om det var *villigt*
at du gik till Gravens Gru?

Agnes.
Nej.

Brand.
Din Skjænk er slængt i Havet.
Over dig er endnu Kravet.
(*vil gaa.*)

Agnes (*tier till han er nær ved Døren, da raaber hun*):
Brand!

Brand.
Hvad vil du?

Agnes.
Jeg har løjet; –
se, jeg angrer; jeg er bøjet.
Ej du aned, ej du vidste
andet end jeg gav det sidste.

Brand.

Nu?

(tager en sammenlagt Børnekappe frem fra Brystet).

Se, et er i Behold.

Brand.

Kappen?

Agnes.

Ja, med Taarer vædet,
fugted af hans Dødssved kold, –
siden ved mit Hjerte fredet!

Brand.

Bliv i dine Guders Vold.

(vil gaa).

Agnes.

Stands!

Brand.

Hvad vil du?

Agnes.

O, du ved det!
(rækker Kappen mod ham).

Brand. *(nærmer sig og spørger uden at tage den):*
Villigt?

Agnes.

Villigt!

Brand.

Rækk mig Kappen.

Kvinden sidder end paa Trappen.

(gaar.)

Agnes.

Røvet, røvet, – alting røvet, –

sidste Baand, som bandt till Støvet!

(staar en Stund ubevægelig stille; lidt efter lidt gaar Udtrykket i hendes Ansigt over till høj straalende Glæde. Brand kommer tilbage; hun flyver ham jublende imøde, kaster sig om hans Hals og raaber):

Jeg er fri! Brand, jeg er fri!

Brand.

Agnes!

Agnes.

Mørket er forbi!

Alle Ræddsler, som har tynget

lig en Mare paa mit Bryst,

ligger nu i Sluget slynget!

Der er Sejr i Viljens Dyst!

Af er alle Taager strøget,

bort er alle Skyer føget;

gjennem Natten, over Døden

ser jeg Skimt af Morgenrøden!

Kirkegaarden, Kirkegaarden!

Ordet aabner ej for Taaren.

Navnet river ej i Saaret; –

Barnet er till Himlen baaret!

Brand.

Agnes! Ja, nu har du sejret!

Agnes.

Ja, tillvisse sejret nu, –
sejret over Grav og Gru!
O, se oppad, se ivejret!
Ser du Alf for Tronens Fod,
lysglad som i Livets Dage,
strække Armen os imod?
Om jeg ejed tusind Munde,
om jeg turde, om jeg kunde,
ikke *en* jeg dog oplod
for at kræve ham tilbage.
O, hvor stor, hvor rig er Gud
till at finde Midler ud.
Barnets Offer, Offerbrøden,
baaret har min Sjæl fra Døden;
han mig fødtes for at mistes;
frem til Sejr jeg maatte fristes! –
Takk, at du min Haand har ledet;
du har trofast for mig stredet;
o, jeg saa din Hjertekval.
Nu staar *du* i Valgets Dal;
over *dig* nu Vægten faldt
af dets *intet* eller *alt*!

Brand.

Agnes, gaadefuldt du taler; –

endt er alle Stridens Kvaler!

Agnes.

Glemmer du det Ord fra før:
den, som ser Jehova, dør!

Brand (*viger tilbage*).

Ve mig, hvilket Lys du tænder! –
Nej! og tusind Gange nej!
Jeg har kæmpestærke Hænder;
gaa ifra mig skal du ej!
Lad kun *alt* paa Jorden glippe;
hver en Vinding kan jeg slippe, –
o, men aldrig, aldrig dig!

Agnes.

Vælg; du staar paa Vejens Skille!
Slukk det Lys, som i mig brænder,
stæng for Juletankens Kilde;
giv mig mine Afgudsklude, –
Kvinden sidder end derude, –
lad mig atter gaa tilbage
till de himmelblinde Dage,
sænk mig atter ned i Dyndet,
hvor, till nu, jeg sløvt har syndet, –
alt du kan; det staar dig frit;
jeg mod dig kun mægter lidt;
stækk min Vinge, stæng for Sjælen,
Døgnets Blylodd hæng om Hælen,
bind mig, trækk mig atter ned,
did, hvorfra du selv mig hæved, –

lad mig leve som jeg leved,
da i Mørket jeg mig vred!
Hvis du dette vil og tør,
jeg din Hustru er som før; –
vælg; du staar paa Vejens Skille!

Brand.

Ve mig, ve mig, hvis jeg vilde!
O, men langt fra dette Sted,
langt fra alle Sorgens Minder,
Liv og Lys som *et* du finder!

Agnes.

Glemmer du at *her* dig binder
Kaldets Daab – og Offrets med?
Glemmer du de tusind Sjæle,
som dit Hverv er *her* at hele, –
dem, Gud Herren bød dig føre
fremad, hjem, till Frelsens Kilde?
Vælg; du staar paa Vejens Skille!

Brand.

Jeg har intet Valg at gjøre.

Agnes. (*kaster sig om hans Hals*).

Takk for alt, – og Takk for dette!
Du har ledet tro den trætte!
Over mig er Tungheds Taage, –
du vil tro ved Lejet vaage.

Brand.

Sov! Nu er dit Dagværk endt.

Agnes.

Endt, og Nattelyset tændt.

Sejren tog min Styrkes Skatt;

jeg er mødig, jeg er matt;

o, men Gud er lett at love!

Brand, Godnatt!

Brand.

Godnatt!

Agnes.

Godnatt!

Takk for *alt*. Nu vil jeg sove.

(*gaar.*)

Brand. (*knuger Hænderne mod Brystet*).

Sjæl, vær trofast till det sidste!

Sejrens Sejr er *alt* at miste.

Tabets *alt* din Vinding skabte; –

evigt ejes kun det tabte!

(*Teppet falder*).

FEMTE HANDLING.

(*Halvandet Aar senere. Den nye Kirke staar fuldfærdig og smykket till Indvielsen. Elven rinder tæt forbi. Det er tidlig taaget Morgen.*)

(*Klokkeren er ifærd med at hænge Kranse opp udenfor Kirken; lidt efter kommer Skolemesteren.*)

Skolemesteren.

Se, alt paa Pletten?

Klokkeren.

Det kan trænges.

Tag Haand i med; her Løv skal hænges
fra Stav till Stav som Hegn for Toget.

Skolemesteren.

Ved Prestegaarden rejses noget,
som slutter med en Aabning rund –

Klokkeren.

Javisst, javisst!

Skolemesteren.

Hvad skal det være?

Klokkeren.

Et saakaldt Skildt till Prestens Ære,
med Prestens Navn paa gylden Grund.

Skolemesteren.

Jo, der blir Stads idag i Sognet!
Helt langvejs fra de strømmer hid;
af Sejl er Fjorden næsten hvid.

Klokkeren.

Ja, nu er Menigheden vaagnet;
i Prestens salig Formands Tid
der spurgtes aldrig Splid og Strid;
da sov man selv, da sov ens Næste; –
jeg ved ej hvad der er det bedste.

Skolemesteren.

Liv, Klokker, Liv!

Klokkeren.

Men jeg og I
gaar urørt Livelsen forbi;
hvad kan det komme af?

Skolemesteren.

Fordi
vi virked till de andre sov;
og da de vaagned, sovned vi, –
thi da var ej for os Behov.

Klokkeren.

Men dog I sagde Liv var bedst?

Skolemesteren.

Det samme siger Provst og Prest;
jeg selv ej siger andet heller, –
men, vel at mærke, naar det gjælder
den hele store Folkets Rest.
Dog vi to har en anden Lov,
end den, som læses rundt i Lierne;
vi er Distriktets Embedsmænd;
se, vi skal holde stramt igjen,
skal skjøtte Kirketugt og Videnskaber,
og ej befatte os med Lidenskaber, –
kort sagt, staa udenfor Partierne.

Klokkeren.

Men Presten selv staar midt i Sagen.

Skolemesteren.

Det er just *det*, han ikke burde.
Jeg ved, hans Foresattes Kreds
er med hans Gjerning utillfreds,
og dersom de for Folket turde,
de havde længst alt vendt ham Bagen.
Men han er fin; han lugter Luntten;
han ved nok hvad som binder Bundten.
Han bygger Kirken. Alle smøres
med Blindhed her, naar noget gøres.
Hvad der blir gjort, det rager ingen;
at der blir gjort, – se, det er Tingen; –
vi allesammen, Flok og Førere,
kan kaldes for en Slægt af Gjørere.

Klokkeren.

I har jo været Storthingsmand,
saa I maa kjende Folk og Land;
men en, som rejste gennem Sognet
kort efter at man her var vaagnet,
har sagt at fordum var vi Sovere,
saa vaktet vi – og blev till Lovere.

Skolemesteren.

Ja, lovende er dette Folk, –
et Folk, som lover saare meget, –
et Folk, som er i kort Tid steget,

saa Hvermand snart er Løftets Tolk.

Klokkeren.

Paa et jeg tidt har spekuleret;
hør, sig mig, I, som har studeret, –
hvad er et saakaldt Folkeløfte?

Skolemesteren.

Et Folkeløfte, kjære Klokke?
Det blev vidtløftigt her at drøfte;
men det er noget, alle flokker
sig om i Kraft af en Idé;
det noget stort er, som skal ske –
i Folkets *Fremtid* notabene.

Klokkeren.

Saa Takk; nu skjønner jeg det ene;
men der er *en* Ting till, jeg maa
i Hastighed faa Rede paa.

Skolemesteren.

Tal frit.

Klokkeren.

Sig mig, hvad Aarstal kommer
den Tid, som kaldes Fremtid?

Skolemesteren.

Ej!
Den kommer aldrig!

Klokkeren.

Aldrig?

Skolemesteren.

Nej,

det er naturligt i sin Orden;
thi naar den kommer, er den vorden
till *Nutid*, – *er* ej Fremtid mer.

Klokkeren.

Ja, det er rigtigt, som jeg ser;
om den Ting kan ej Ordstrid voldes.
Men naar skal saa et Løfte holdes?

Skolemesteren.

Nu har jeg jo fornylig sagt,
et Løfte er en Fremtidspagt;
i Fremtid skal det holdes.

Klokkeren,

Ja, –

men sig, naar kommer Fremtid da?

Skolemesteren (*sagte*).

Det er en Klokker!

(*højt.*)

Kjære Ven,

skal nu jeg rippe opp igjen
at Fremtid kan umuligt komme;
thi naar den kommer, er den omme.

Klokkeren.

Takk!

Skolemesteren.

Bag om alle Tings Begreb

der noget staar, som ligner Kneb,
men som er ganske ligefrem, –
at sige da for alle dem,
der tælle kan till mer end fem.
At *love* er tillsidst at *lyve*,
skjønt Loveren er lige ærlig;
al Holden kaldtes før besværlig,
men den kan kaldes rent umulig,
hvis i Logiken man er duelig. –
Naa, lad saa Løftefuglen flyve.
Hør, sig mig –?

Klokkeren.

Hys!

Skolemesteren.

Hvad er det?

Klokkeren.

Stille!

Skolemesteren.

Min Tro, jeg hører nogen spille
paa Orgelværket.

Klokkeren.

Det er ham.

Skolemesteren.

Hvad? Presten?

Klokkeren.

Netopp.

Skolemesteren.

Faa mig Skam, –
saa har han været tidligt ude!

Klokkeren.

Knappt tror jeg han i denne Natt
har krammet Prestesengens Pude.

Skolemesteren.

Hvad!

Klokkeren.

Det er aldrig rigtig fatt.
Han gnages af en lønlig Tand
alt siden han blev Enkemand;
han gemmer Sorgen, det er visst;
men ud den bryder her og hist;
det er som om hans Hjerte var
et overfyldt og utætt Kar; –
saa spiller han. Hør, hver en Tone
er som han græd for Barn og Kone.

Skolemesteren.

Det er som om de taltes ved –

Klokkeren.

Som en der trøstet, en der led –

Skolemesteren.

Hm, – den, som turde blive rørt!

Klokkeren.

Ja, den, som ej var Embedsmand!

Skolemesteren.

Ja, den, som ej var klemt og snørt
af alslags Hensyn till sin Stand!

Klokkeren.

Ja, den, som turde give Pokker
og Fanden baade Pen og Bog?

Skolemesteren.

Og den, som slapp at være klog;
og den, som turde *føle*, Klokker!

Klokkeren.

Ven, ingen ser os, – lad os føle!

Skolemesteren.

Det var usømmeligt at søle
sig ned i Menneskenes Sfære.
En Mand skal, efter Prestens Lære,
paa engang ikke to Ting være;

selv den som vil, ej være kan
et Menneske og Embedsmand;
man være bør – i alt som noget –
en Efterligning af vor Foged.

Klokkeren.

Hvi just som han?

Skolemesteren.

I mindes vel
den store Brand i Fogedgaarden,
da ud Arkivets Skatt blev baaren
og reddet?

Klokkeren.

Ja, det var en Kveld –

Skolemesteren.

En Uvejrskveld, og Fogden stræved;
det var som om han tifold leved; –
men Fanden stod og lo i Stuen;
og flux hun saa ham, hylte Fruen:
o, frels din Sjæl, min kjære Ven, –
den onde staar dig efter Livet!
Da raabte Fogden gjennem Luen:
min Sjæl? Till Helvede med den, –
hjælp blot at bære bort Arkivet! –
Se, han er Foged ud og ind,
med Hud og Haar, i Sind og Skind,
og derfor ved jeg visst han vinder
didhen, hvor han sin Livsløn finder.

Klokkeren.

Og hvor er det?

Skolemesteren.

Naturligvis

i gode Fogders Paradis.

Klokkeren.

Min lærde Ven!

Skolemesteren.

Hvad godt?

Klokkeren.

Jeg tror

jeg bagom hvert af jeres Ord
formærker Tegn paa Tidens Gjæring;
thi Gjæring er her, det er visst;
den kjendes gennem alles Brist
paa Agt for gammel hævdet Sed.

Skolemesteren.

Det muggne maa i Muldet ned;
det raadne er det færskes Næring; –
her hules Slægtens Bryst af Tæring,
og kan ej Ondet hostes opp, –
saa ned i Kisten med dens Kropp.
Ja, Gjæring er her, det er sikkert,
det observeres uden Kikkert.
Hin Dag, den gamle Kirke faldt,

det var som tog den med sig alt,
hvori vort Liv till samme Stund
slog Rod og Trevl og fandt sin Grund.

Klokkeren.

Der kom en Stillhed over Mængden.
De havde raabt: riv ned, riv ned!
Men Skriget holdt ej ud i Længden,
og mangen blev om Øret hed
og skotted sky og stod betænkelig,
da Byggdens gamle Gudehus
for Alvor skulde ned i Grus, –
og mange fandt, den var ukrænkelig.

Skolemesteren.

Men Mængden mente, tusind Baand
dem knytted till det gamles Aand,
saalænge ej det nye Slot
var viet ind solid og godt;
og derfor, under Angst og Spænding,
de agtede paa Tingens Vending
og blinked mod den store Dag,
da stryges skal det slidte Flag,
da friske Farver frit skal flomme; –
dog, alt som Spiret opad steg,
blev Flokken mere taus og bleg, –
Og nu, – ja nu er Tiden omme.

Klokkeren (*peger ud till Siden*).

Se Myldret! Baade stor og liden

er stimlet hid.

Skolemesteren.

I tusindvis. –

Hvor stillt det er!

Klokkeren.

Og dog det dønner,
som Havet dønner før en Bris.

Skolemesteren.

Det Folkehjertet er som stønner; –
det er som om der gik den Viden
igjennem dem, at stor er Tiden;
det er som om de stævntes ud
till Thing og skulde bytte Gud.
Hør, hvor er Presten? Jeg er klemmt; –
jeg skulde ønske jeg var gjemt!

Klokkeren.

Jeg med, jeg med!

Skolemesteren.

I slig en Stund
en lodder ej sin egen Bund;
hvert Dyb et dybere har under;
en vil, en viger og en stunder!

Klokkeren.

Ven!

Skolemesteren.

Ven igjen!

Klokkeren.

Hm!

Skolemesteren.

Tal! – I nøler?

Klokkeren.

Jeg tror bogstaveligt vi *føler*!

Skolemesteren.

Hvad! Ikke jeg!

Klokkeren.

Jeg ikke heller!

Et Vidnesbyrd ej nogen fælder!

Skolemesteren.

Vi to er Mænd, ej dumme Jenter.

Godmorgen! Skolens Ungdom venter.

(gaar.)

Klokkeren.

Nys saa jeg Syner som et Fjog;

nu er jeg atter kjølig, klog

og lukket som en Spændebog.

Till Arbejd hist; – her er det ude,

og Lediggang er Fandens Pude.

(gaar till den anden Side.)

(Orgelet, som under det foregaaende har lydt dæmpet, bruser paa engang stærkt og

ender med en skjærende Misyld. Lidt efter kommer B r a n d ud.)

Brand.

Nej! jeg kan ej Tonen tvinge,
saa den høres fuldt at klinge.
Orgelsangen blir till Skrig;
Loftets Buer, Hvælv og Vægge,
tykkes knugende sig lægge,
tykkes trangt og træhaardt møde,
lukke rundt om Sangen, lig
Kistelaaget om den døde!
Jeg har prøvet, jeg har fristet;
Orglet har sit Mæle mistet.
Røsten hæved jeg till Bøn;
men den drev tilbage, brusten,
som en Klokkes, sprukken, rusten,
i et dumpt, hulbrystet Støn.
Det var som Gud Herren stod
øverst tronende i Koret,
slog med Haanden vredt imod,
visende ifra sig Ordet!
Herrens Hus skal bygges stort;
saa det var jeg trøstig loved;
rydde, jævne, feje bort,
rive ned jeg glatt nok voved; –
nu staar Værket færdiggjort.
Alle korsers sig i Kor,
skriger: nej, hvor stor, hvor stor! –
Er det dem, som bedre ved det, –
eller mig, som ej kan se det?
Er den stor? Er dette Hus

fuldt og helt, hvad jeg har villet?
Er i den hin Anings Brus,
som har født den af sig, stillet?
Ligner den det Tempelbilled,
som jeg skimted stort i Aanden,
hvælvvet over Verdensvaanden? –
Hm, hvis Agnes havde levet,
var det anderledes blevet;
stort i smaat hun kunde se,
lyse fra mig Tvivlens Ve,
favne Jord og Himmel sammen,
lig et Løvtag over Stammen.
(bemærker Anstalterne till Festen.)
Grønne Kranse, Flag paa Stang;
Skolen øver ind sin Sang;
Prestegaarden snart er fuld;
alle Folk vil hilse paa mig; –
de har rejst mit Navn i Guld!
Gud, giv Lys, – hvis ej, saa slaa mig
tusind Alen under Muld? –
Om en Time aabnes Festen;
alles Tanker gjælder Presten;
Presten er i alles Munde!
Deres Tanker kan jeg kjende,
deres Ord jeg føler brænde;
Lov og Pris gaar trolddomsbaaret
som en Isstrøm gjennem Haaret!
Den som kunde, den som kunde
kaste Glemsel om sig, skjule
Hodet i et Vilddyr's Hule!

Fogden (*kommer i fuld Uniform og hilser straalende fornøjet.*)

Nu har vi da den store Dag,
Sabbaten efter Ugens sex;
nu firer vi vort Sejl tilldækks,
og hejser højt vort Søndagsflag,
og gaar for Strømmen lunt og smaat,
og ser at alt er saare godt!
Till Lykke, ædle, store Mand,
hvis Ry snart bæres vidt om Land!
Till Lykke; jeg er synlig rørt,
og dog uhyre glad tillige!
Men De –?

Brand.

Jeg er som strubesnørt.

Fogden.

Ej, den Fornemmelse maa vige.
Nu maa De præke saa det dunder; –
maal Hjorden Skjæppen fuld tillrands.
Der er jo slig en Resonants,
at alle, jeg har talt med, undrer
sig højlig –

Brand.

Saa?

Fogden.

Ja selve Provsten
har undret sig og højlig rost den.

Og hvilken ædel Stil i Værket!
Og hvilken Mægtighed der bor
i Formerne –

Brand.

Det har De mærket?

Fogden.

Hvad mærket?

Brand.

At den tykkes stor?

Fogden.

Ej blot *tykkes*, – nej, den *er*,
i Frastand set saavel som nær.

Brand.

Den *er* det? Virkelig? De tror –?

Fogden.

Ja Død og Plage er den stor, –
for stor for Folk saa langt mod Nord.
I andre Lande ved jeg nok
man bruger større Malestokk;
men her hos os, som knebent bor
paa Brakkmark og paa golde Hauser,
paa Strimlen mellem Fjeld og Fjord, –
her er den stor, saa det forbauser!

Brand.

Ja, *saa* det er, og vi har byttet
en gammel Løgn kun for en ny.

Fogden.

Hvad nu?

Brand.

Vi Folkets Hug har flyttet
fra Mindesmærkets muggne Ly
till Nutidsspiret under Sky.
Før skraalte Koret: hvor ærværdig!
Nu brøler Koret: se hvor stor, –
dens Mage findes ej paa Jord!

Fogden.

Min kjære Ven, jeg maa ihærdig
betegne hver som lovlig grov,
der till en større har Behov.

Brand.

Men hver skal eje klart den Viden,
at Kirken, som den staar, er liden;
at dølgte dette, var at lyve.

Fogden.

Nej, hør, – lad slige Griller flyve!
Hvad skal det till, at kalde styggt,
hvad selv en har med Møje byggt?
Folk er *saa* inderlig tillfredse;
de tykkes alt er gjildt og rigt,
at aldrig før de øjned sligt; –

o, lad dem tænke saa for stedse!
Hvi skal vi pirke ved de Stakler
og pine dem med tændte Fakkler,
hvis Lysning ingen skjætter om?
Alt kommer an paa Troens Dom.
Det gjør ej till, ej fra, en Snus,
om Kirken er et Hundehus,
naar Folk kun uforstyrret tror,
at den er overmaade stor.

Brand.

I alle Forhold samme Lære!

Fogden.

Idag er her desuden Fest;
hver Sjæl er paa en Vis vor Gjæst;
det vilde utillbørligt være,
om ej vi stelled alt som bedst.
Og mest for deres egen Skyld
det var urimeligt at røre
ved Lidenhedens Sandhedsbyld.

Brand.

Hvorledes det?

Fogden.

Nu skal De høre.

Først har vor Formandskab besluttet
at skjænke Dem en Sølvpokal,
hvis Indskrift vilde blive gal,
om Kirkens Storhed af blev pruttet;

og Sangen, som er skreven till, –
og Talen, som jeg holde vil,
blev ogsaa begge lige gale,
hvis Værkets Storhed skulde dale.
De altsaa ser, De maa Dem give
og holde begge Ører stive.

Brand.

Jeg ser, hvad tidt mig skar i Øjne, –
en Løgnerfest till Pris for Løgne.

Fogden.

Men Gudbevares, kjære Ven, –
saa stærke Ord; hvor vil De hen!
Dog, for at faa den Smagssag endt,
saa hør mit andet Argument; –
som hint var Sølv er dette Guld;
thi vid, som Kjælebarn De sidder
i Naadens Yndest, Agt og Huld;
kort sagt, – De udnævnt er till Ridder!
Idag De skal, som Ordensmand,
gaa stolt med Korset midt paa Brystet.

Brand.

Jeg alt af tyngre Kors er krystet;
tag *det* ifra mig, hvo som kan.

Fogden.

Hvad nu? De blir ej mærkbart rystet
af Rørelse ved slig en Naade?

De er i et og alt en Gaade!
Men tænk Dem dog for Guds Skyld om –

Brand (*stamper*).

Den hele Snakk er spildt og tom; –
jeg fra Dem gaar saa klog jeg kom;
De har ej fattet mindste Spor
af hvad der laa bag mine Ord.
Jeg har ej ment den Storhed, som
i Fod og Tommer ud kan maales,
men den, som dulgt tilbagestraales,
som isner og som ildner Sjælen,
som vinker ind till Drøm og Dvælen,
som løfter lig en Stjernenatt.
som, som – gaa fra mig! Jeg er matt; –
bevis, forklar, tal till de andre –
(*gaar oppover mod Kirken.*)

Fogden (*for sig selv*).

Hvo kan i sligt et Virvar vandre
og finde Rede? Storhed satt
i noget, som tilbagestraales,
som ikke tommevis kan maales?
Og Stjernenatt? Saa faldt jo Ordet? –
Har Presten prøvet Frokostbordet?
(*gaar*).

Brand (*kommer ned over Pladsen*).

Saa ensom paa de vilde Vidder
jeg aldrig gik, som her jeg gaar;
hvert Spørgsmaal gjenlydsfattigt slaar

tillbake de med Kvækk og Kvidder.

(ser ud, hvor Fogden gik).

Ham gad jeg knuse med min Hæl!

Hver Gang jeg prøver paa at højne

hans Syn udover Kneb og Løgne,

han spytter ud sin raadne Sjæl,

uvorent, midt for mine Øjne! –

O, Agnes, hvi var du for vek?

Mig trætter denne tomme Leg,

hvor ingen vinder, ingen viger –.

Ja, haabløs er en ensom Kriger!

Provsten *(kommer).*

O, mine Børn! O, mine Faar –!

Nej, om Forladelse, – jeg mener

min Embedsbroder! Festens Scener, –

Prediknen mig till Hodet slaar;

jeg indstuderte den igaar,

men færsk den end i Halsen staar.

Dog, nok om *den* Ting. – Tag min Takk,

De, som saa mandigt Isen brakk,

som stolpred gennem Skraal og Snakk,

som rev hvad der var faldefærdigt,

og bygged stort og nyt og værdigt!

Brand.

Langt frem endnu.

Provsten.

Hvad, kjære Ven?

Staar mer end Vielsen igjen?

Brand.

I nybyggt Hus maa flytte ind
en gjenfødt Aand, et tvættet Sind.

Provsten.

Sligt kommer ganske af sig selv.
Saa stort og pent panelet Hvælv,
saa lyst et Rum vil trække med sig
at Folket tvættet lader se sig.
Og denne skjønne Resonants,
som af hvert Prestens Ord gjør to,
maa øge Menighedens Tro
med hundrede Procent tillmands.
Det er i Sandhed Resultater,
som ikke selv de store Stater
skal kunne vise bedre frem. –
Alt dette skyldes ene Dem;
tag derfor af en Embedsbroder
en dybtfølt Takk, som jeg formoder
ved Middagsbordet følges efter,
paa denne Deres Hædersdag,
af mangt bevinget Foredrag
ifra Provstiets yngre Kræfter. –
Men, kjære Brand, De er saa bleg –?

Brand.

Alt længe Magt og Mod mig sveg.

Provsten.

Begribeligt; – saa mangt at skjøtte,

og alting uden Hjælp og Støtte.
Men nu er jo det værste over,
og alt en herrlig Dag os lover.
Kun ej forknytt; det glider nok!
Paa flere Tusinder en Flok
fra fjerne Prestegjæld er samlet; –
gaa i Dem selv, og sig – hvem hamled
med dem i Talegaver opp?
Se, Deres Embedsbrødrer Tropp
Dem møder nu med aabne Arme,
og alle Menighedens Barme
for Dem er fyldt med Takk og Varme!
Og Værket, som saa godt er lykket!
Og alt, som er saa prægtigt smykket!
Og Dagens Text, – hvor høj, hvor stor!
Og saa det mageløse Bord!
Jeg var just indom Prestegaarden,
hvor netopp Kalven opp blev skaaren.
I Sandhed, De, et dejligt Dyr!
Jeg lover, det har voldt Bestyr
at faa sligt lækkert Stykke fundet
i denne vanskelige Tid,
da Kjødet staar i ni Mark Pundet.
Men lad den fare indtil videre.
Et andet Ærind drev mig hid.

Brand.

Tal kun; skjær opp, stikk, riv og slid!

Provsten.

Min Fremgangsmaade, Ven, er blidre.
Dog kort; thi knapp er begges Tid.
Der er et enkelt lidet Punkt,
som De fra denne Dag bør rette,
og det vil visst ej falde tungt.
Ja, jeg formoder De kan gjætte
saa halvt om halvt hvorhen jeg sigter?
Det gjælder Deres Embedspligter.
De hidindtil har stundom lagt
paa Skikk og Brug forliden Magt;
og Skikk og Brug er dog det første,
om ikke egentlig det største.
Naa, Herregud, jeg vil ej skjænde;
man er jo ung og man er ny;
man kommer fra den store By
og kan ej Landsens Forhold kjende.
Men *nu*, min Ven, *nu* er det vigtigt
at fatte Sagen mere rigtigt.
De hidtill har formeget plejet
hver enkelts særlige Behov;
den Fejl er, mellem os sagt, grov.
Lad dem i massevis bli vejjet;
kjæm alle med den samme Kam;
tro mig, De faar ej deraf Skam.

Brand.

Forklar Dem bedre!

Provsten.

Ser De vel, –

De har nu byggt till Sognets Held
en Kirke. Den er Klædebon
for Fredens og for Lovens Aand;
thi Staten ser i Religionen
den Magt. som bedst forædler Tonen, –
det Værn, hvori dens Trygghed bor, –
kort sagt, Moralens Rettesnor.
Se, Statens Forraad er kun tyndt;
den vil Valuta for sin Mynt.
God Kristen, siges der, god Borger.
Tror De den øser Penge ud
till Gavn for Godtfolk og for Gud,
og for sig selv at skaffe Sorger?
Nej, Staten, Faer, er ikke gal;
og Hvermands Tillstand snart blev skral,
hvis ikke Staten strængt og nøje
kun havde dette Liv for Øje.
Men dette Statens Formaal, Ven,
kun naaes ved dens Embedsmænd,
og det vil sige her, dens Prester –

Brand.

Hvert Ord er Visdom! Tal!

Provsten.

Der rester
kun ganske lidt. Nu har De skjænket
till Statens Nytte denne Kirke,
og følgelig maa Deres Virke
till Statens Opphjælp være lænket.

I denne Aand jeg ser den Fest,
som fejres skal i næste Time,
i denne Aand skal Klokken kime,
i den blir Gavebrevet læst.
Med Gaven følger da et Løfte,
hvis Kjærne De bør nøje drøfte –

Brand.

Ved Gud, saa var det aldrig ment!

Provsten.

Ja nu, min Ven, det er for sent –

Brand.

For sent? For sent! Det skal vi se!

Provsten.

Vær sindig! Jeg maa næsten le!
Hvad er da her at hyle over?
Det er jo intet ondt De lover!
Hver Sjæl kan skjøttes lige godt,
om Staten tjenes med det samme;
to Herrers Tarv De nemt kan ramme,
hvis De Dem ter fornuftigt blot.
De er ej Prest, for Peer og Paal
at fri fra Syndestraftens Baal,
men for at hele Præstegjældet
kan nyde godt af Naadevældet;
dog, frelses Sognet, er det klart,
hver enkelt faar sin Frelsens Part.
Se, Staten er, hvad knappt De aner,

nøjagtigt *halv* Republikaner;
den hader Frihed som en Sot,
men ynder Lighed saare godt;
dog Lighed vindes aldrig, før
hver Ujevnhed er nivilleret, –
og det er *det*, De ikke gjør!
De tvertimod har stærkt formeret
den Ujevnhed i Syn paa Sagen,
som aldrig forhen kom for Dagen.
Før var enhver et Kirkens Led,
nu er han en Personlighed;
og det er Staten ikke tjent med;
og derfor gaar det ogsaa sent med
at sammenskrabe Lighedsskatten
samt alle andre Samfundsgoder;
thi Kirken er ej længer Hatten,
som skulde passe alle Hoder.

Brand.

O, hvilket Langsyn aabnes nu!

Provsten.

Kun ej forknytt; det intet baader;
skjøndt ej det nægtes kan, her raader
et Virvar, saa det er en Gru.
Men er der Liv, saa er der Haab;
og gjennem Kirkegavens Daab
De øged Deres Pligt at virke
for Statens Hensigt med sin Kirke.
I alting maa en Regel till,

hvis ej de spredte Kræfters Spil
skal, som en kaad utæmmet Fole,
forstyrre baade Grind og Hegn
og Vedtægts tusind Grændsetegn.
I alle Ordrens Forhold røbes
en Lov, skjønt den forskjelligt døbes.
I Kunsten kaldes den for Skole,
og i vor Krigerstand, saa vidt
jeg mindes kan, at holde Tritt.
Ja, *det* er Ordet, kjære Ven!
Did er det Staten stævner hen!
Den finder, Springmarsch gaar for vidt;
paa Stedet Marsch er den for lidt; –
for Hvermand lige lange Skridt,
for Hvermaud samme Takt i Foden, –
se, det er Maalet for Methoden!

Brand.

For Ørnen Rendesten; – for Gaasen
Skykløftens Svimmel over Aasen!

Provsten.

Vi, Gud ske Lov, er ikke Dyr; –
dog, skal vi bruge Digt og Fabel,
det bedst er vi till Skriften tyr.
Den har Belægg for alt; den kryr
fra Genesis till Aabenbaringen
af alskens vækkende Parabel.
Jeg vil nu bare minde om
hint projekterte Taarn i Babel!

Sig selv, hvor langt de Godtfolk kom?
Og hvorfor? Lettvindt er Forklaringen;
de holdt ej sammen i Geleder,
de talte hver sit eget Sprog,
de trakk ej samlet under Aag, –
kort sagt, de blev Personligheder.
Det er den halve Dobbeltkjærne,
som gjemmes under Fablens Skal, –
at ensom ingen kan sig værne,
at sondret staar enhver for Fald.
Den, Gud vil slaa i Livets Strid,
ham gjør han først till Individ.
Hos Romerne var Sattsens Ramme
at Guderne tog hans Forstand; –
men gal og ensom er det samme,
og derfor maa hver ensom Mand
till Slutt sig samme Skjæbne vente,
som den der traff, da David sendte
paa Forpost Oberst Urian.

Brand.

Vel muligt, ja; men hvad saa mer?
I Død jeg Undergang ej ser.
Og tror De da saa fuldt og visst
at hine Byggværksmænd tillsidst,
med samme Sprog og samme Sind,
var lykkedes at bygge ind
i Himlen Babelstaarnets Tind?

Provsten.

I Himlen? Nej, det er just Tingen,
at helt till Himlen rækker ingen.
Det er den anden halve Kjærne,
som gjemmes under Fablens Skal,
at hvert et Byggværk staar for Fald,
som toppes vil ved Himlens Stjerne.

Brand.

Till Himlen rakk dog Jakobsstigen;
till Himlen rækker Sjælens Higen.

Provsten.

Paa *den* Manér! Ja, Gudbevares!
Derom al vidre Snakk kan spares.
Naturligvis er Himlen Løn
for velført Levnet, Tro og Bøn.
Men Liv er et og Tro et andet;
det skader begge, blir de blandet; –
sex Dage skal ens Gjerning gøres,
den syvende skal Hjertet røres;
stod Kirken aaben hele Ugen,
var det forbi med Søndagsbrugen.
De svækker Ordets Luttringsduft,
hvis ej det spares med Fornuft;
thi Religion, saa vel som Kunst,
maa ikke flyde ud i Dunst.
De trygt kan Idealet se
fra Prækestolens hellige Læ, –
men lægg det af med Præstekjolen
saa fort De kommer ud i Solen.

Som sagt, der er en Lov i alt,
en Lov, der kræver streng Begrænsning,
og det er till fornøden Rensning
af dette Punkt at jeg har talt.

Brand.

Et er mig klart: for mig ej passer
de Statens tusind Sjælekasser.

Provsten.

Jo, Ven, De vil just prægtigt fylde, –
men paa en meget højre Hylde; –
De maa tillvejs –

Brand.

Det naaes ej ved
at søle mig i Dyndet ned.

Provsten.

Hvo sig fornedr, skal opphøjes;
skal Krogen gribe, maa den bøjes.

Brand.

Skal Manden bruges, maa han dødes!

Provsten.

Gud fri os vel, hvor kan de tro,
at jeg har sligt isinde?

Brand.

Jo!

Saa skal det være! Først forblødes!
Man passer kun som Benrad stiv
for eders gustne Blegsotliv!

Provsten.

Jeg vil, ved Gud, ej aarelade
en Katt engang, langt mindre Dem;
men jeg har tænkt, det ej kan skade
at lukke Døren lidt paa Klem
till Vejen, hvor jeg selv gik frem.

Brand.

Og skjønner De, hvad de har krævet?
At jeg paa Statens Hanegal
fornægte skal det Ideal,
hvorfor till denne Dag jeg leved!

Provsten.

Fornægte, Ven? Hvem kræver sligt?
Jeg har kun pegt paa Deres Pligt;
jeg vil at De skal i Dem sluge,
hvad Deres Samfund ej kan bruge.
Behold det hele, hvis De vil, –
men lukk det blot hermetisk till;
flyv, sværm, i Herrens Navn, indvendigt,
men ikke aabenlyst for Mængden;
tro mig, det straffer sig i Længden
at te sig envist og ubændigt.

Brand.

Ja, Skrækk for Straf og Haab om Vinding

er Kainsmærket paa din Tinding;
det skriger at du, verdensklog,
dit Hjertes rene Abel slog!

Provsten (*sagte*).

Nu siger han minsandten «du»; –
Det gaar for vidt!
(*højt*).

Jeg vil ej nu
forlænge denne Strid, men maa
dog atter bede Dem forstaa,
at vil De frem, saa bør De vide
hvad Land De lever i, hvad Tid;
thi ingen fanger Sejr i Strid,
har han ej Tiden paa sin Side.
Se blot till Kunstnerne, se Digterne!
Tør de foragte Samtidspligterne?
Se vore Krigere! En Sabel
med sleben Egg er her en Fabel!
Hvorfor? Fordi der er en Lov,
som byder, agt dit Lands Behov.
Sin Særlighed maa Hvermand tæmme,
ej højne sig og ej gaa fremme,
men jævnt sig midt i Massen gjemme.
Human er Tiden, siger Fogden;
og dersom blot humant De tog den,
De kunde vorde noget stort.
Men af maa alle Kanter slibes,
og af maa alle Kviste knibes;
glatt maa De være, lig de andre,
og aldrig nogen Særvej vandre,

skal Værket varigt vorde gjort.

Brand.

Væk, væk herfra!

Provsten.

Ja, ganske visst
en Mand, som *De* er, maa tillsidst
ind i en bedre Virkekreds;
men skal De finde Dem tillfreds
i store Forhold, som i smaa,
maa Tidsmonduren trækkes paa.
Af Korporal med Haand om Stokken
maa Takten bankes ind i Flokken;
thi Tidens Fører-Ideal
er hertillands en Korporal.
Som Korporalen fører sine
i Kirken ind afdelingsvis,
saa skal og Presten føre sine
i sognevis till Paradis.
Alt er saa lett; till Grund for Tro
De har Auktoriteten jo;
og da den er paa Lærdom byggt,
saa kan den følges blindt og tryggt;
og hvordan Troen frem skal bæres,
af Lov og Ritual jo læres.
Altsaa, min Broder, – ej forknytt;
till Eftertanke Tiden nytt;
gransk Stillingen og ængst Dem ikke! –
Jeg vil i Kirken prøve nøjre

om jeg kan stemme Tonen højre;
man er ej vant till Resonants, –
den er saa skjelden hertillands.
Farvel, farvel; jeg skal prædike
om Menneskenaturens Splid
og Gudebilledets Forviskning.
Men nu jeg tror det er paa Tid
at tage sig en lett Forfriskning.
(*gaar.*)

Brand (*staar en Stund som forstenet i sine Tanker*).

Alt har jeg offret for mit Kald,
for Guds, som jeg forblindet mente;
saa skingred Døgntrompetens Skrald
og viste mig hvad Aand jeg tjente.
Nej, endnu ej! De har mig ikke!
Hin Kirketomt fik Blod at drikke;
mit Lys, mit Liv her lagdes ned; –
men Sjælen faar de ikke med!
Forfærdeligt at staa alene, –
hvorhen jeg ser at skimte Død;
forfærdeligt at rækkes Stene,
saa hedt jeg hungrer efter Brød.
Hvor sandt, hvor ræddselssandt han talte, –
og lige vel hvor afgrundshult.
Guds Klarheds Due sidder skjult;
ve, aldrig over mig den dalte. –
O, mødte mig kun *en* i Tro –
og gav mig Trygghed, gav mig Ro!

Ejnar, (*bleg, udtæret, sortklædt, kommer forbi paa Vejen og standser ved Synet af Brand*).

Brand (*skriger ud*).

Du, Ejnar?

Ejnar.

Ja, saa er mit Navn.

Brand.

Just nu jeg tørsted efter en,
hvis Bryst ej var af Træ og Sten!
O, kom, kom inderst i min Favn!

Ejnar.

Behøves ej; jeg er i Havn.

Brand.

Du bærer Nag for hvad som hendte,
da sidstegang vi mødtes –

Ejnar.

Nej;
du har ej Skyld. Jeg ser i dig
det blinde Redskab, Herren sendte,
da vild jeg foer paa Verdens Vej.

Brand (*viger tilbage*).

Hvad Sprog er dette?

Ejnar.

Hvilens Sprog, –
det Sprog, som læres, naar en trækkes

af Syndens Søvn og gjenfødt vækkes.

Brand.

Forunderligt! Jeg havde hørt,
at du paa ganske andre Veje
var slaaet ind –

Ejnar.

Jeg var forført
af Hovmod, Tro paa egen Styrke.
De Guder, Verden plejer dyrke,
Talentet, som jeg sagdes eje,
min Sangerrøst, var lutter Farer,
som drog mig ind i Satans Snarer.
Men Gud ske Lov, han var mig god;
sit svage Faar han ej forlod;
han tog sig af mig, da det gjaldt.

Brand.

Paa hvilken Vis?

Ejnar.

Jo, jeg forfaldt.

Brand.

Forfaldt? Hvortill?

Ejnar.

Till Svir og Spil;
han gav mig Smag paa Kort og Tærning –

Brand.

Og *det* du kalder Herrens Gjerning?

Ejnar.

Det var det første Skridt till Frelsen.
Derefter tog han fra mig Helsen.
Jeg misted ganske mit Talent;
min Lyst till Munterhed var endt;
jeg blev paa Hospitalet sendt, –
laa længe syg, laa som i Luer,
jeg syntes jeg i alle Stuer
saa Tusinder af store Fluer, –
kom siden ud og blev bekjendt
med nogle Søstre, tre i Antal,
som staar i Himlens Sold og Mandtal,
og disse, samt en Theolog,
fik løst mig helt af Verdens Aag
og trukket mig af Syndens Garn
og gjort mig till Vorherres Barn.

Brand.

Ja saa.

Ejnar.

Forskjellige er Stierne;
en gaar i Dalen, en i Lierne.

Brand.

Men siden?

Ejnar.

Siden? Det er sandt;
saa blev jeg Afholdsprædikant;
men dette Væsen stundom er
med Fristelser formeget blandet;
jeg derfor greb til noget andet
og rejser nu som Missionær –

Brand.

Hvorhen?

Ejnar.

Till Halenegerlandet.

Men det var bedst, om af vi brakk;
min Tid er dyr –

Brand.

Du vil ej dvæle?

Se, her er Fest idag.

Ejnar.

Nej Takk;

min Plads er hos de sorte Sjæle.

Farvel!

(vil gaa.)

Brand.

Og intet Mindes Skimmer

dig standser her og byder spørge –?

Ejnar.

Hvorom?

Brand.

Om en, som vilde sørge
ved Svælget mellem nu og sidst –

Ejnar.

Nu aner jeg; du tænker vist
paa dette unge Fruentimmer,
som holdt mig under Lystens Nett,
før jeg hlev ren i Troens Tvætt.
Ja, hvordan staar det till med hende?

Brand.

Hun blev min Hustru Aaret efter.

Ejnar.

Det er uvæsentligt; jeg hefter
ej min Oppmærksomhed ved sligt;
det *vigtige* jeg kun vil kjende.

Brand.

Vort Samliv blev velsignet rigt
med Sorg og Glæde; Barnet døde –

Ejnar.

Det er uvæsentligt.

Brand.

Aa ja;
Det var jo mere Laan end Gave,
og engang dages jo et Møde.

Men siden gik hun selv herfra;
derinde grønnes begges Grave.

Ejnar.

Det er uvæsentligt –

Brand.

Det med?

Ejnar.

Om sligt jeg kræver ej Besked;
jeg vide vil *hvordan* hun døde.

Brand.

Med Haabet om en Morgenrøde,
med Hjertets hele rige Skatt,
med Viljen stærk till sidste Natt;
med Takk for alt, hvad Livet gav
og Livet tog, hun gik i Grav.

Ejnar.

Alt saadant er kun Tant og Skrømt;
nævn, hvordan hendes Tro saa ud.

Brand.

Uryggelig.

Ejnar.

Paa hvem?

Brand.

Paa Gud!

Ejnar.

Ak, kun paa ham, saa er hun dømt.

Brand.

Hvad siger du?

Ejnar.

Fordømt, desværre.

Brand (*rolig*).

Gaa, Slyngel!

Ejnar.

Helveds Overherre

faar ogsaa dig i sine Klør; –

saa fuldt som hun, du evigt dør.

Brand.

Du, Usling, dømme tør till Pølen!

Nys laa du selv i Syndesølen –

Ejnar.

Ved mig der klæber ingen Plett;

jeg skyllet er i Troens Tvætt;

afgneden er hver Søleskvætt

paa Hellighedens Vaskebrett;

jeg rensed har min Adams-Ble

ved Hjælp af Vakheds Banketræ;

jeg som en Messesærk ser ud

ved Brug af Bønnens Sæbelud.

Brand.

Tvi!

Ejnar.

Tvi igjen. Her lugter Svovl,
og jeg ser Glimt af Djævlens Horn.
Jeg er et Himlens Hvedekorn, –
du Avnen er paa Dommens Skovl.
(*gaar.*)

Brand (*ser en Stund efter ham; med engang lyser hans Øjne opp og han udbryder*):

Det var Manden, som jeg trængte!
Nu er alle Lænker sprængte;
eget Flag skal om mig bølge,
selv om ikke *en* vil følge!

Fogden (*kommer ilsomt*).

Kjære Pastor, skynd Dem bare!
Kirkeprocessionens Skare
er i Orden till at fare –

Brand.

Lad den komme.

Fogden.

Uden Dem!
Husk Dem om og skynd Dem hjem!
Folket vil ej vente længer;
hele Menigheden trænger,

lig et Elvebrudd om Vaaren,
stimlende till Præstegaarden,
raaber, de vil Presten se.
Hør kun; atter Raab paa Presten;
Skynd Dem; thi jeg frygter næsten
de skal inhumant sig te!

Brand.

Aldrig jeg mit Aasyn dølge
vil i eders Flok og Følge;
her jeg bliver.

Fogden.

Er De gal?

Brand.

Eders Vej er mig for smal.

Fogden.

Den blir smalere jo længer
Menigheden frem sig trænger.
Se, der stormer de minsandten!
Provst og Prester, Embedsmænd,
trænges ud paa Grøftkanten –;
kom dog, kom dog, kjære Ven;
brug Indflydelseskrabasken!
Ha, for sent; de bryder Hegnet;
Processionen gaar i Vasken!

*(Mængden strømmer ind og bryder sig i vild Uorden Vej gjennem Festtoget fremover
till Kirken).*

Enkelte Stemmer.

Prest!

Andre (*peger opp mod Kirketrappen, hvor Brand staar, og raaber*):

Se der!

Atter Andre.

Giv Aabningstegnet!

Provsten (*klemt i Trængselen*).

Foged, hold dem inden Grænsen!

Fogden

Ej min Myndighed de ændser!

Skolemesteren (*till Brand*).

Tal og kast en Lysning ind

i de urofyldte Sind!

Er det stygt, hvad heller stort,

det, som her skal vorde gjort?

Brand.

O, saa gaar der dog en Strømning

over Folkets Lummerstille! –

Mænd, I staar paa Vejens Skille!

Helt I maa det nye ville, –

alle raadne Værkers Rømning, –

før den store Tempelhal

rejses, som den bør og skal!

Embedsmænd.

Presten raser!

Prester.

Han er gal!

Brand.

Ja, jeg var det, da jeg mente
I paa Sætt og Vis dog tjente
ham, som Aand og Sandhed vil!
Og jeg var det, da jeg tænkte,
at jeg ham till eder lænkte,
gjennem Prutnings Leflespil.
Liden var den gamle Kirke,
og jeg slutted fejgt som saa:
dobbelt opp, *det* maa forslaa;
femfold opp, – jo, *det* maa virke!
O, jeg saa ej, at det gjaldt
enten *intet* eller *alt*.
Paa Akkordens Vej jeg slingred; –
men idag har Herren talt.
Domsbasunen over Huset
har i denne Time skingret, –
og jeg lytted angstomsuset, –
knust, som David stod for Nathan, –
slagen, vejret bort af Skrækk –;
nu er alle Tvivlsmaal væk.
Folk! Akkordens Aand er Satan!

Mængden (*under stigende Gjæring*).

Bort med dem, som har os blindet!
Ned med dem, som stjal vor Marg!

Brand.

Bag jer selv boer Fienden arg,
som har listet paa jer Bindet.
Høket har I med jer Kræfter,
kløvet eder selv itu;
derfor kommer Spredthed efter
med sin hele Hulhedsgru.
Hvad vil I ved Kirken nu?
Stadsen, Stadsen eder lokker, –
Sang af Orgel og af Klokker, –
Lysten till at gennemrissles
af en Højtidstales Ild,
der den læspes, der den hvissles,
der den flommer, tordner, hegler
efter alle Kunstens Regler!

Provsten (*sagte*).

Fogdens Snakk han sigter till!

Fogden (*ligesaa*).

Det er Provstens Væv han snerter!

Brand.

Helligstundens tændte Kjerter,
Ydersiden kun I vil.
Og saa hjem igjen i Sløvhed,
hjem til Slid og Slæb i Døvhed,
Sjælen klædt i Hverdagsbrogen
som jer Kropp, – og Livsensbogen

gjemt og glemt paa Kistebunden
indtill næste Helg er runden!
O, det var ej saa jeg drømte,
da jeg Offerkalken tømte!
Stor jeg vilde Kirken bygge,
saa dens Hvælving kunde skygge,
ej blot over Tro og Lære,
men udover *alt* i Livet,
som af Gud er Livsrett givet, –
over Døgnets Hverdagsdyst,
Kveldens Hvile, Nattens Kummer,
Ungdomsblodets friske Lyst,
alt hvad ringt og rigt et Bryst
lovligt som sit eget rummer.
Elven, som dernede skummer,
Fossen, som i Kløften brummer,
Tonerne fra Stormens Lunger,
Røsterne, hvor Havet runger,
skulde smelte sjælefangen
sammen fuldt med Orgelsangen
og med Kvad fra Folketunger.
Væk med Værket, her er gjort!
Kun i Løgnen er det stort;
alt i Aanden faldefærdigt,
eders usle Vilje værdigt.
I vil alle Spirers Kvæling
gjennem Arbejdets Fordeling;
under Ugens Dage sex
haler I Guds Flag tilldækks,
og det er kun paa den syvende,

at det ses mod Himlen flyvende!

Stemmer fra Mængden.

Før os! der er Storm i Vejret!

Før os, du, saa har vi sejret!

Provsten.

Hør ham ej, han har ej Tro,

som det sømmer sig en Kristen!

Brand.

Nej, der nævnte du just Bristen, –

Bristen for os begge to,

Bristen for det spredte hele!

Troen ejes kun af *Sjæle*;

peg paa *en*, som er en Sjæl!

Peg paa *en*, som ej har kastet

bort sin egen bedste Deel,

der han famled, der han hastede!

Gjennem Lystens Spræll og Sparken,

under Gjøglerpibers Lyd,

sløves I for Livets Fryd;

først, som udbrændt, Sjælekmarken

træder Dansen foran Arken!

Er af Krøbling og af Taabe

Bægret tømt till sidste Draabe, –

hej, *da* er det Tid at haabe,

Tid i Bøn og Bod at raabe.

Først I Præget af jer slider,

lever jer till Tobensdyr, –

saa till Naadens Port I tyr,

søger Gud – som Invalider!
Derfor maa hans Rige ramle.
Hvad skal han med sjælegamle
rundtom sine Fødders Skamle?
Har han ikke sagt det højt, –
kun med Blodets friske Sprøjt
gjennem alle Sjælens Aarer
han dig till sin Arving kaarer!
Kun som Barn du Riget vinder;
did faar ingen ind sig lirke.
Kom da, baade Mænd og Kvinder, –
mød med friske Barnekinder
frem i Livets store Kirke!

Fogden.

Lukk da opp!

Mængden (*skriger som i Angst*).

Nej, ikke denne!

Brand.

Kirken har ej Maal og Ende.
Gulvet er den grønne Jord,
Vidde, Vang, og Hav og Fjord;
Himlen kun kan Hvælvet spænde
over, saa den vorder stor.
Der skal al din Gjerning gøres,
saa det tør i Koret høres;
du med Ugens Værk kan møde,
øver dog ej Helligbrøde.

Den skal dække alt, som Barken
dækker Træets *alt* i Stammen;
Liv og Tro skal smelte sammen.

Den skal Døgnets Gjerning bære
enhedshelt med Lov og Lære.

Der skal Dagens Yrke være
et med Flugt paa Stjernebanen,
Barnets Leg om Julegranen,
Kongedansen foran Arken!

*(der gaar som en Storm gjennem Mængden; nogle viger; de fleste stimler tæt
sammen om Brand.)*

Tusinde Stemmer.

Lys er tændt, hvor før var Mørke; –
et er: Liv – og Gud at dyrke!

Provsten.

Ve, han Hjorden fra os lokker!
Foged, Skriver, Lensmand, Klokker!

Fogden (*dæmpet*).

Skrig dog ikke saa, for Pokker!
Hvem vil stanges med en Stud?
Lad ham først faa raset ud.

Brand (*till Mængden*).

Bort herfra! Her er ej Gud, –
kan ej være mellem slige;
frihedsfagert er hans Rige.
(vrider Kirkedøren ilaas og tager Nøglerne i Haanden.)
Her jeg er ej længer Prest.
Gaven kalder jeg tilbage; –

af min Haand skal ingen tage
Nøglerne till eders Fest!
(kaster dem ud i Elven.)
Vil du ind, du Træl af Muldet, –
kryb igjennem Kjelderhullet;
myg din Rygg er, kryb og bukk;
lad i Mørkets Kvalm dit Sukk
stryge gifttungt langs med Jorden,
lig et magtløst Tæringsgisp!

Fogden *(sagte og lettet).*

Ha, der røg hans Ridderorden!

Provsten *(ligeledes).*

Saa; nu blir han aldrig Bisp!

Brand.

Kom, du unge, – kom, du friske;
lad et Livspust af dig viske
Støvet fra den skumle Krog.
Følg mig paa mit Sejerstog!
Engang maa du vaagne dog;
engang maa du, adelsvorden,
bryde Freden med Akkorden; –
ud af Usseldommens Nød;
ud af hele Halvheds-Røret; –
slaa din Fiende paa Øret;
byd ham Krig paa Liv og Død!

Fogden.

Holdt! Jeg læser Opprørsakten!

Brand.

Læs! Med jer jeg bryder Pagten.

Mængden.

Vis du Vejen! Vi skal følge!
Over Viddens frosne Bølge!
Gjennem Landet vil vi fare,
løse hver en Sjælesnare,
Folket sidder fanget i, –
luttre, løfte, gjøre fri, –
knuse alle Sløvhedsrester,
være Mænd og være Prester,
præge nyt det slidte Stempel,
gjøre Riget till et Tempel!

(Mængden, hvoriblandt Klokkeren og Skolemesteren, stimler sammen om ham. Brand hæves i Vejret paa Mængdens Skuldre).

Mange Stemmer.

Stor er Tiden! Store Syner
gjennem lyse Dage lyner!

(Menneskemassen strømmer oppigjennem Dalen; faa blir tilbage).

Provsten *(till de bortdragende).*

O, forblindede, hvad vil I!
Ser I ej at Satans Spil i
al hans Tale ligger skjult!

Fogden.

Hej! Vend om; I hører till i
Byggdens Farvand, stillt og smult,
Godtfolk, stands, – I gaar tillgrunde! –

Hm, de svarer ej, de Hunde!

Provsten.

Tænk paa eders Hus og Hjem!

Røster fra Mængden.

Større Hus skal voxte frem!

Fogden.

Tænk paa eders Eng og Aker;

tænk paa eders Faar og Kjør!

Røster.

Himlens Dugg gav Mannakager,

da de kaarne hungred før!

Provsten.

Eders Kvinder bag jer skriger!

Røsterne (*langt borte*).

Ej vi kjender, dem, som sviger!

Provsten.

Barnet klager: Faer forlod os!

Hele Skaren

Enten med os eller mod os!

Provsten (*ser en Stund med foldede Hænder og siger fortabt*).

Uden Hjord, med Savnets Byrde,

staar den gamle Sjælehyrde

plyndret ud till bare Skjorten!

Fogden. (*truer efter Brand*),

Hans blir Skammen; hans blir Torten!

Snart, Herr Provst, er Sejren vor!

Provsten (*grædefærdig*).

Sejren? De er fra os dragne –!

Fogden.

Ja, men vi er ikke slagne,

hvis jeg kjender mine Faar!

(*følger efter*).

Provsten.

Hvor monstro dog Fogden gaar?

Efter dem, saa sandt jeg lever!

Ha, sig atter Modet hæver.

Jeg vil ogsaa med deroppe, –

slaa i Flok og gjøre Fanger!

Læg mig Sadlen paa min Ganger; – –

skaff en sikker fjeldvant Hoppe!

(*de gaar.*)

*

(*Ved den øverste Sæter i Byggden. Landskabet bøjner sig i Baggrunden og gaar over i store øde Fjeldvidder. Det er Regnvejrr.*)

Brand, fulgt af **Mægden**, – **Mænd**, **Kvinder** og **Børn**, – kommer opover Bakkerne.

Brand.

Se fremad; did gaar Sejrens Flugt!

I Dybet ligger Byggden lukkt,

og Vejret har fra Fjeld till Fjeld

spændt over den sit Taagetjeld.

Glem Døsen i den skumle Grænd;
flyv frit, flyv højt, I Herrens Mænd!

En Mand.

Vent, vent; min gamle Faer er trætt

En anden.

Jeg fra igaar har intet ædt –

Flere.

Ja, still vor Sult og slukk vor Tørst!

Brand.

Frem, fremad over Fjeldet først!

Skolemesteren.

Hvad Vej?

Brand.

Hver Vej er lige god,
naar kun den Maalet bær imod.
Følg efter her –

En Mand.

Nej, der er bratt;
vi vinder ikke frem før Natt!

Klokkeren.

Iskirken ligger og derborte.

Brand.

Den bratte Vejen er den korte.

En Kvinde.

Mit Barn er sygt!

En anden.

Min Fod er saar.

En tredje.

Hvor finder jeg en Læskningstaar?

Skolemestren.

Mætt Mængden, Prest; – se Modet vakkler.

Mange Stemmer.

Prest, gjør Mirakler! Gjør Mirakler!

Brand.

O, styggt jer Trældom har jer mærket;

I Lønner vil forinden Værket.

Opp, ryst jer Dødningsløvhed af, –

hvis ej, saa gaa igjen i Grav!

Skolemesteren.

Ja, han har Rett; først frem till Striden;

vi ved jo, vi faar Lønner siden!

Brand.

Det faar I, Folk, saa sandt en Gud

ser klarsynt over Verden ud!

Mange Røster.

Han er Profet! Han er Profet!

Flere i Flokken.

Hør, sig os, Prest, – blir Striden hed?

Andre.

Og blir den lang? Og blir den blodig?

En Mand.

Prest, kræves det at være modig?

Skolemesteren (*dæmpet*).

Jeg kan vel være trygg for Livet?

En anden Mand.

Hvad blir *min* Del af Sejrens Løn?

En Kvinde.

Jeg mister da vel ej min Søn?

Klokkeren.

Er Sejren os før Tirsdag givet?

Brand, (*ser sig forvildet om i Flokken*).

Hvad spørges om? Hvad vil I vide?

Klokkeren.

Først om hvorlænge vi skal stride; –

derefter nævn vort Stridsforlis,

og endelig – vor Sejers Pris!

Brand.

Det spørges om?

Skolemesteren.

Ja vel; dernede
vi fik ej rett paa Tingen Rede.

Brand (*opprørt*).

Saa skal I faa det nu!

Mængden (*stimler tættere sammen*).

Tal! Tal!

Brand.

Hvorlænge Striden vare skal?
Den vare skal till Livets Ende,
till I har alle Offre bragt,
og løst jer fra Akkordens Pagt, –
till I har Viljen hel ihænde,
till alle fejge Tvivlsmaal faldt
for Budet: intet eller alt!
Og Stridsforliset? Alle Guder,
hver Halvhedsaand paa Højtidschylden,
hver Jordtrælskjæde, blank og gylden,
al eders Slappheds Sovepuder!
Og Sejersprisen? Villjens Renhed,
i Troen Flugt, i Sjælen Enhed, –
hin Offerlydighed, som gav
med Jubel indtill Død og Grav, –
en Tornekrans om Hvermands Tinding, –

se, det skal vorde eders Vinding!

Mængden (*under rasende Skrig*).

Forraadt, forraadt! Bedraget! Sveget!

Brand.

Jeg har ifra mit Ord ej veget.

Enkelte.

Du Sejr har lovet os ihænde; –

nu vil du den till Offer vende!

Brand.

Jeg Sejr har lovet, – og jeg svær,

den vindes skal igjennem jer.

Men hver, som gaar i første Række,

maa falde for sin fagre Sag;

tør ej han det, saa lad ham strække

sit Vaaben inden Kampens Dag.

I Fjendevold er dømt det Flag,

som værges af en Vilje svag;

hvis du af Offerskrækken lammes, –

dødsmærket er du før du rammes!

Mængden.

Vort eget Fald han kræver frækkt

till Fromme for en ufødt Slægt!

Brand.

Igjennem Offrets Ørkenvidder

gaar Vejen till vort Kanaan.

Till Sejr i Fald! Hver Slægtens Mand
jeg byder opp som Herrens Ridder!

Klokkeren.

Jo, her vi dejligt i det sidder!
I Byggden er vi satt i Ban –

Skolemesteren.

Didned vi aldrig vinde kan.

Klokkeren.

Og fremad, fremad ingen gider!

Nogle.

Slaa ham ihjæl!

Skolemesteren.

Nej, det blev værre;
vi trænger jo en Overherre!

Kvinder (*peger forskrækkede nedover Vejen.*)

Hu, Provsten!

Skolemesteren.

Lad jer blot ej skræmme!

Provsten (*kommer, fulgt af nogle af de tilbageblevne.*)

O, mine Børn! O, mine Faar!
Lytt till den gamle Hyrdes Stemme;

Skolemesteren (*till Mængden.*)

Ej mer vi har i Bygden hjemme;
bedst at vi over Vidden gaar!

Provsten.

O, at I kan saa tungt mig græmme
og slaa mit Bryst saa dybe Saar!

Brand.

Du saared Sjæle Aar for Aar!

Provsten.

Hør ikke paa ham! Han jer mader
Med hule Løfter.

Flere.

Det er sandt!

Provsten.

Men vi er milde; vi forlader,
hvor vi oprigtig Anger fandt.
O, gaa dog i jer selv tillsidst
og se den sorte Helvedlist,
hvormed han Folket om sig flokked!

Mange.

Ja, det er sikkert; han os lokked!

Provsten.

Og tænk jer om; hvad mægter I,
en ringe Flok, i Vraaen baarne?
Er I till noget Storværk kaarne?

Kan I de bundne gjøre fri?
I har jer lille Hverdagsdont;
hvad der gaar over den er ondt.
Kan eders Arm paa Valen nytte?
J værge skal jer lave Hytte.
Hvad vil I mellem Falk og Ørn?
Hvad vil I mellem Ulv og Bjørn?
I blir kun Overmagtens Bytte, –
o, mine Faar, – o, mine Børn!

Mængden.

Ja, ve os, – det er Sandheds Ord!

Klokkeren.

Og dog, da vi fra Byggden foer,
vi lukked bag os Hyttens Dør; –
der er ej Hjemmet nu, som før.

Skolemesteren.

Nej, han har lyst for Folkets Øjne,
har pegt paa Brist og Sot og Løgne;
ej længer Menigheden sover;
det Liv, som fordum var os nok,
blev Uliv for den vaagne Flok.

Provsten.

Ak, tro I mig, det gaar snart over.
Alt kommer i de gamle Folder,
naar blot en Stund i stillt jer holder.
Jeg borger for at Menigheden
skal snart fornemme Fortidsfreden.

Brand.

Vælg, Mænd og Kvinder!

Nogle.

Vi vil hjem!

Andre.

For sent, for sent; langs Vidden frem!

Fogden (*kommer ilsomt*).

O, Lykketræff at jeg jer finder!

Kvinderne.

Aa, kjære, vakkre, vær ej vred!

Fogden.

Ej nu, ej nu; kom bare med!
En bedre Tid for Byggden rinder; –
hvis I fornuftigt laer jer sige,
er alle Mand før Kvelden rige!

Flere.

Hvorledes det?

Fogden.

En Fiskestim
paa Millioner staar i Fjorden!

Mængden.

Hvad siger han!

Fogden.

Gjør alt iorden!

Sky Viddens Uvejr, Sludd og Rim.

Før styred Stimen aldrig hid; –

nu, Venner, for vor Del af Norden

der rinder opp en bedre Tid!

Brand.

Vælg mellem Herrens Raab og hans!

Fogden.

Følg eders egen sunde Sands!

Provsten.

O, her er et Mirakkel hændt;

et Fingerpeg fra Himlen sendt!

Ak, jeg har drømt det jævnt og tidt,

men tænkte det var Mareridt; –

nu ser vi klart hvorhen det sigter –

Brand.

Jer selv I taber, hvis I svigter!

Mange.

En Fiskestim!

Fogden.

Paa Millioner!

Provsten.

Brød, Guld till eders Børn og Koner!

Fogden.

Nu ser I vel det ej er Tid
at spilde eders Kraft i Strid,
især imod en Overmagt,
som gjør Herr Provsten selv forsagt.
Nu har I andre Maal for Øje,
end tomt at hige mod det høje.
Vorherre hytter nok sig selv;
Befæstet er jo Himlens Hvælv.
Bland ej jer opp i andres Trætte,
men skynd jer Havets Skatt at lette;
det er et praktisk Gjøremaal,
som øves uden Blod og Staal;
det bringer eder Velstands-Stoffer,
og kræver ej personligt Offer!

Brand.

Just Offret staar med Lueskrift
som Herrens Krav bag Skyens Rift!

Provsten.

Ak, føler I till Offer Drift,
saa kom kun tryggt till mig en skjøn Dag, –
som for Exempel næste Søndag; –
jeg skal minsandten –

Fogden (*afbrydende*).

Ja, ja, ja!

Klokkeren (*sagte till Provsten*).

Beholder jeg min Post som Klokker?

Skolemesteren (*ligesaa*).

Blir Skolen tagen mig ifra?

Provsten (*dæmpet*).

Ifald I Mængdens Stivsind rækker,

saa vil man vistnok være mild –

Fogden.

Afsted. afsted; ej Tiden spild!

Klokkeren.

Tillbaads, tillbaads, hver, som er klog!

Nogle.

Men Presten –?

Klokkeren.

Presten! Slipp den Gale!

Skolemesteren.

I ser jo her Vorherres Tale,

som i en aaben prentet Bog.

Fogden.

Svig Presten; det er Rett og Pligt;

han daared jer med Tant og Digt –

Flere.

Han løj for os!

Provsten.

Hans Tro er vrang;
og tænk, han har ej laud engang!

Nogle.

Hvad har han?

Fogden.

Daarlig Karakter!

Klokkeren.

Ja, det er sandt, det klart vi ser!

Provsten.

Hans gamle Moer forgjæves ventede;
han nægtede hende Sakramentet!

Fogden.

Han fast tog Livet af sit Barn!

Klokkeren.

Af Konen med!

Kvinder.

Tvi, tvi, det Skarn!

Provsten.

Slett Søn, slett Faer, slett Ægtemand; –
mon værre Kristen gives kan!

Mange Stemmer.

Vor gamle Kirke rev han ned!

Andre.

I Baglaas han den nye vred!

Atter andre.

Han slang os paa en Havsnødsplanke!

Fogden.

Han stjal min Daarekistetanke!

Brand.

Jeg Mærket ser paa Hvermands Pande,

Jeg ser, hvor denne Slægt vil lande.

Hele Flokken (*brølende*).

Hej, hør ham ej! Af Byggden driv

den Helvedbrand med Sten og Kniv!

(Brand drives med Stenkast indover i Ødemarkerne. Forfølgerne vender efterhaanden tilbage).

Provsten.

O, mine Børn! O, mine Faar!

Nu vender I till Hjemmets Arne;

lad Anger eders Øjne klarne,

og I skal se at godt det naar.

Vi ved, Vorherre er saa god;

han kræver ej uskyldigt Blod; –

og vor Regjering er tillige

saa mild, som knappt i noget Rige,

og Øvrigheden, Amtmand, Foged,
vil ikke gjøre jer det broget,
og selv jeg er saa kjærlig, som
vor Tids humane Kristendom, –
jer Overmænd vil allesammen
med eder bo i Fred og Gammen.

Fogden.

Men hvis her findes nogen Brist,
saa maa den ændres, det er visst.
Naar først vi kommer lidt till Ro,
saa vælger vi en Kommission,
som prøve skal i hvilket Mon
der bødes kan paa Lys og Tro.
Den bør bestaa af nogle Prester,
som jeg og Provsten kalder till, –
desuden, dersom saa I vil,
af Klokker og af Skolemester
samt andre Mænd af Folkets Kreds, –
saa I kan slaa jer tryggt tillfreds.

Provsten.

Ja, vi skal lette al jer Byrde,
som I den gamle Sjælehyrde
idag har lettet for hans Angst.
Den Tanke gjøre Hvermand stærk,
at her er hændt et Underværk.
Farvel; god Lykke till jer Fangst!

Klokkeren.

Ak, *det* er Folk med kristen Mildhed!

Skolemesteren.

De gaar sin Gang i bramfri Stillhed.

Kvinder.

De er saa snilde og saa pene!

Andre.

Saa rigtigt folkeligt gemene!

Klokkeren.

De kræver ikke Ulivssaar.

Skolemesteren.

De Folk ved mer end Fadervor!

(Flokken drager nedover.)

Provsten *(till Fogden).*

Ak, dette vil forbedre Tonen.

Nu er i alt et Omslag nær;

thi, Gudskelov, der noget er,

som bærer Navn af Reaktionen.

Fogden.

Mit Værk det var, at alt Spektakel

blev kvalt i selve Fødselstimen.

Provsten.

Ak, mest vi skylder hint Mirakel –

Fogden.

Hvad for Mirakel?

Provsten.

Fiskestimen.

Fogden (*blæser*).

Det var en Løgn naturligvis!

Provsten.

Ja saa? En Løgn?

Fogden.

Jeg gav till Pris

hvad Vrøvl mig først i Munden faldt; –

kan sligt vel lastes, hvor det gjaldt

en vigtig Sag?

Provsten.

Nej, Gudbevares;

I Nødsfald kan det godt forsvares.

Fogden.

Og desforuden, om et Døgn,

naar Folket atter faar sig sundet,

hvad gjør det da, om Sejr blev vundet

i Kraft af Sandhed eller Løgn?

Provsten.

Ven, jeg er ingen Rigorist.

(*ser indover i Ødemarken*).

Men er det ikke Brand, som hist

sig slæber frem?

Fogden.

Jo, ganske visst!

En enlig Kriger paa sit Tog!

Provsten.

Nej, vent; *en* till jeg øjner dog –

langt bag ham!

Fogden.

Hvad; – det er jo Gerd!

Det Følgeskab er Karlen værd.

Provsten (*lystig*).

Naar stillet er hans Offerdrift,

ham sættes bør slig Efterskrift:

her hviler Brand; hans Sejr blev skral;

en Sjæl han vandt, – og hun var gal!

Fogden (*med Fingeren paa Næsen*).

Men naar jeg rett mig tænker om,

det dog mig forekommer, som

lidt inhuman var Folkets Dom.

Provsten (*trækker paa Skuldrene*).

Vox populi vox dei. Kom!

(*de gaar*).

*

(*Inde paa de store Vidder. Uvejret voxer og jager Skyerne tungt over Snesletten; sorte Tinder og Toppe træder hist og her frem og sløres atter af Taagen*).

Brand, (*kommer blodig og forslaaet indover Fjeldet*).

Brand (*standser og ser tilbage*).

Tusind fulgte mig af Byggden;

ikke *en* vandt opp till Højden.

Gjennem alle Hjerter taler

Trangen till en større Tid;

over alle Sjæle daler

Ledingsbud till løftet Strid.

O, men Offret, Offret skræmmer;

Viljen vek og rædd sig gjemmer; –

en jo for dem alle døde, –

Fejghed er ej længer Brøde!

(*synker ned paa en Sten og ser sig sky omkring*).

Jævnt og tidt jeg maatte grue,

Skrækken rissled i mit Haar,

naar jeg gik, som Barnet gaar,

under Hyl og Hundetuden,

i den mørke Gjenfærdsstue.

Men jeg tvang min Hjertebanken,

og jeg trøsted mig med Tanken:

ude skinner Lysets Væld,

Mørket er ej Natt, ej Kveld, –

her er Skodder kun for Ruden

Og jeg tænkte, Dagens Skin,

Sommerlivets klare Lue,

skal igjennem Dørens Bue

vælde fuldt og fagert ind

i den mørke Gjenfærdsstue,

O, hvor bittert jeg bedrog mig.

Begsort Natt imøde slog mig, –

og derude sad forstemte

spredte Mænd langs Fjord og Vik,

holdt paa Minder, aandsforglemte,
gjemte dem, som Kongen gjemte
aarvis paa din Snefrids Lig,
løste Dødninglinets Flig,
lytted over Hjertekulen,
næred sig med Livshaabs-Smulen,
mente, *nu* sprang Blodets røde
Roser ud ifra den døde.
Ikke *en*, som han, sig hæved,
gav till Graven hvad den kræved.
Ikke *en* iblandt dem ved:
Liget drømmes ej tillive,
Liget maa i Muldet ned,
Ligets Hverv kun er at give
Næring till en nylagt Sæd. –
Natt, kun Natt, – og Natt igjen
over Kvinder, Børn og Mænd!
Kunde jeg med Lyn i Haanden
frelse dem fra Straadødsvaanden!
(springer opp).
Sorte Syner ser jeg jage
lig et Helridt gennem Natten.
Tiden staar i Uvejrskofte,
maner med en Livsdaads Krav,
kræver svunget Staal for Stav,
kræver Skeden tom ved Hofte; –
Frænder ser i Strid jeg drage, –
Brødre ser jeg sidde spage,
krøbne under Gjemselhatten.
Og jeg øjner mer endnu, –

Usseldommens hele Gru,
Klynk fra Kvinden, Skrig fra Manden,
Øret stængt for Bøn og Bud, –
ser dem riste sig paa Panden
Navn af Fattigfolk ved Stranden,
Folk med Skillingspræg fra Gud.
Blege lytter de till Braget,
tror at selvgjort Afmagt skjærmer. –
Regnbue over Maivangen,
Flag, hvor er du nu at se?
Hvor er nu de Farver tre,
de, der slog og fnøs fra Stangen
under Storm af Folkesangen
till en Konge og en Sværmer
Splitt og Tunge skar i Flaget?
Tungen brugte du till Pral;
tør ej Dragen vise Tænder,
trænges ingen Splittflagsender; –
Folkeskriget kunde tiet,
Kongesaxen kunde biet;
Flag med Fredens fire Hjørner
strækker till som Nødsignal,
naar en grundstødt Skude tørner!
Værre Tider; værre Syner
gjennem Fremtidsnatten lyner!
Brittens kvalme Stenkulsky
sænker sort sig over Landet,
smudser alt det friske grønne,
kvæler alle Spirer skjøne,
stryger lavt med Giftstoff blandet,

stjæler Sol og Dag fra Egnen,
drysser ned, som Askeregnen
over Oldtids dømte By. –
Da er Slægten vorden stygg; –
gjennem Grubens krumme Gange
lyder Nyn af Drypvandssange;
Puslingflokken, travl og trygg,
frigjør Malmens bundne Fange,
gaar med pukklet Sjæl og Rygg,
glor med Dvergens gridske Øjne
efter Guldets blanke Løgne.
Sjæl ej skriger, Mund ej smiler,
Brødrer Fald ej Hjerter kløver,
eget Fald ej vækker Løver; –
Flokken hamrer, mynter, filer;
rømt er Lysets sidste Tolk;
Slægten vorden er et Folk,
som har glemt, at Viljens Pligter
ender ej hvor Evnen svigter!
Værre Tider; værre Syner
gjennem Fremtidsnatten lyner!
Kløgtens Ulv med Gluff og Glam
truer Lærens Sol paa Jorden;
Nødskrig lyder opp mod Norden,
byder Leding ud langs Fjorden;
Dværgeren hvæser tvær og klam, –
sligt er ikke Sag for *ham*.
Lad de *stærke* Samfund gløde;
lad de *andre* give Møde;
vi har ikke Raad at bløde, –

vi er smaa, vi savner Evne
till et Sandheds Styrkestævne,
kan ej offre Folkehelsen
for vor Brøk af Verdensfrelsen.
Ej for os blev Kalken drukket,
ej for os hugg Tornekransen
i hans Tinding sine Tænder,
ej for os blev Romerlandsen
i den dødes Side stukket,
ej for *vor* Skyld Naglen brænder,
boret gjennem Fod og Hænder.
Vi er smaa, er sidst i Laget,
byder Ledingsbudet Trods!
Ej for os blev Korset taget!
Spanrem-Slaget, Spanrem-Slaget,
Ahasveri Rapp, som ruller
Purpur om den dømtes Skulder,
er Passionens Brøk for os!
(kaster sig ned i Sneen og dækker Ansigtet till: om lidt ser han opp).
Har jeg drømt? Er nu jeg vaagen?
Alt er graat og dulgt i Taagen.
Var det syge Syner kun,
hvad jeg saa til denne Stund?
Er det Billed glemt og tabt,
hvori Mandens Sjæl blev skabt?
Er vort Opphavs Aand besejret –?
(lyttende).
Ha, det gaar som Sang i Vejret!

De usynliges Kor *(suser i Stormen).*

Aldrig, aldrig blir du lig ham,

thi i Kjødet er du skabt;
gjør hans Gjerning eller svig ham,
ligefuldt er du fortabt!

Brand (*gjentager Ordene og siger sagte:*)

Ve mig, ve mig; snart jeg tror det!
Stod han ej i Kirkekoret,
slog med Hannden vredt mod Ordet?
Tog han ikke alt mit Eje,
stængte alle Lysets Veje,
lod mig kjæmpe till det sidste,
lod mig Nederlaget friste!

Koret (*lyder stærkere over ham*).

Orm, du aldrig vorder lig ham, –
Dødens Bæger har du tømt;
følg ham efter eller svig ham,
lige fuldt din Daad er dømt!

Brand (*stille*).

Agnes, Alf, de lyse Dage,
Liv i Fred og Liv i Hvile,
bytted jeg med Kamp og Klage,
rev mit Bryst med Offerpile, –
fældte dog ej Folkets Drage.

Koret (*mildt og lokkende*).

Aldrig, Drømmer, blir du lig ham,
Arv og Odel har du tabt;
alt dit Offer gjør ej rig ham; –
for dit Jordliv er du skabt!

Brand (*brister i sagte Graad*).

Alf og Agnes, kom tilbage;
ensom sidder jeg paa Tinden,
gjennemblæst af Nordenvinden,
bidt af Gjenfærd, klamme, spage –!

(*han ser opp; en dæmrende Plett aabner og vider sig ud i Taagen; en*
Kvindeskikkelse *staar der, lyst klædt, med Kaabe over Skuldrene. Det er Agnes*).

Skikkelsen. (*smiler og breder Armene mod ham*).

Brand, her har du mig igjen!

Brand (*farer forvildet opp*).

Agnes! Agnes! Hvad er dette!

Skikkelsen.

Alt var Feberdrøm, min Ven!
Nu skal Sottens Taager lette!

Brand.

Agnes! Agnes!
(*vil ile hende imøde*).

Skikkelsen (*skriger*).

Kom ej over!

Se dog Sluget mellem os!
Her gaar Fjeldets vilde Foss.
(*mildt*).
Ej du drømmer, ej du sover,
ej du mer med Syner slaas.
Du har været syg, du kjære, –
drukket Vanvids bittre Drikk,

drømt, din Hustru fra dig gik –

Brand.

O, du lever! Lovet være –!

Skikkelsen (*hurtigt*).

Hys, tal heller derom siden!

Følg mig, følg mig; knapp er Tiden.

Brand.

O, men Alf?

Skikkelsen.

Ej heller død.

Brand.

Lever!

Skikkelsen.

Lever sund og rød!

Alle Sorger har du drømt;

al din Kamp var ikkun Skrømt.

Alf er hos din gamle Moer;

hun er frisk og han er stor;

end er Byggdens Kirke till;

den kan rives, hvis du vil; –

Sognets Folk dernede slider

jævnt, som i de gode Tider.

Brand.

Gode?

Skikkelsen.

Ja – da her var Fred.

Brand.

Fred!

Skikkelsen.

O, skynd dig, Brand, kom med!

Brand.

Ak, jeg drømmer!

Skikkelsen.

Nu ej længer.

Men till Røgt og Ly du trænger –

Brand.

Jeg er stærk.

Skikkelsen.

Ak, ej endnu;

bag dig lurder Drømmens Gru.

Atter vil du taaget glide

bort fra min og Barnets Side,

atter vil din Tanke sløves, –

hvis ej Lægemedlet prøves.

Brand.

O, giv hid!

Skikkelsen.

Du selv er Manden.

Du kun kan det, ingen anden.

Brand.

Nævn det da!

Skikkelsen.

Den gamle Læge,
som har læst saa mangen Bog, –
han, som er till Bunden klog,
fundet har din Sygdoms Spor.
Alle Syner, stygge, blege,
mantes frem med *trende Ord*.
Dem maa kjækket du overstrege,
ud af Mindebladet slette,
væk fra Lovens Tavle stryge.
De har voldt at Sotten faldt.
paa dig som en Vildsinds-Byge; –
glem dem, glem dem, vil du tvætte
Sjælen ren for Sot og Syge!

Brand.

Sig dem!

Skikkelsen.

«*Intet eller alt*».

Brand (*viger*).

Er det saa?

Skikkelsen.

Saa visst jeg lever,
og saa visst du engang dør!

Brand.

Ve os begge! Sverdet svæver
draget over os som før!

Skikkelsen.

Brand, vær mild; min Favn er varm;
hold mig med din stærke Arm; –
lad os søge Sol og Sommer –

Brand.

Anden Gang ej Sotten kommer.

Skikkelsen.

Ak, den kommer, Brand, vær trygg.

Brand (*ryster paa Hovedet*).

Den er slynget bag min Rygg.
Ingen vilde Drømmes Gru, –
Livets, Livets kommer nu!

Skikkelsen.

Livets?

Brand.

Følg mig, Agnes!

Skikkelsen.

Staa!

Brand, hvad vil du?

Brand.

Hvad jeg maa:

leve, hvad till nu er *drømt*, –
gjøre *sandt*, hvad end er *Skrømt*.

Skikkelsen.

Ha, umuligt! Husk, hvorhen
Vejen bar dig!

Brand.

Om igjen!

Skikkelsen.

Ræddslens Ridt i Drømmetaagen
vil du ride fri og vaagen?

Brand.

Fri og vaagen.

Skikkelsen.

Slippe Barnet?

Brand.

Slippe Barnet.

Skikkelsen.

Brand!

Brand.

Jeg maa.

Skikkelsen.

Blodig rive mig af Garnet?

Mig med Offersvøber slaa

indtill Døden?

Brand.

Jeg det maa.

Skikkelsen.

Alle Lys i Natten slukke,

Dagens Solskjær udelukke,

aldrig Livets Frugter plukke,

aldrig løftes lindt af Sange?

O, jeg mindes dog saa mange!

Brand.

Jeg det maa. Spild ej din Bøn.

Skikkelsen.

Glemmer du din Offerløn?

Alt dit Løftningshaab bedrog dig;

alle sveg dig, alle slog dig!

Brand.

Ej for egen Løn jeg lider;

Ej for egen Sejr jeg strider.

Skikkelsen.

For et Folk i Grubens Gange!

Brand.

En kan give Lys till mange.

Skikkelsen.

Dømt er jo dets Fremtidsslægter!

Brand.

Stort en enkelts Vilje mægter.

Skikkelsen.

Husk at *en* med Flammeriset

Manden drev af Paradiset!

Porten har han lagt et Slug for;

over *det* du springer ej!

Brand.

Aaben lod han *Længslens* Vej!

Skikkelsen (*forsvinder i et Brag; Taagen vælter sig hvor den stod, og der skrives
hvasst og skjærende, som fra en der flygter*):

Dø! Dig har ej Verden Brug for!

Brand (*staar en Stund som bedøvet*).

Væk det jog i Skoddens Røg,

fløj paa store hvasse Vinger

over Vidden som en Høg.

Kravet var en Lillefinger

for at fange helt min Haand –!

Ha, det var Akkordens Aand!

Gerd (*kommer med en Riffle*).

Saa du Høgen! Saa du Høgen?

Brand.

Ja, du; dennegang jeg saa ham.

Gerd.

Fort, sig Vejen, han er strøgen;

vi vil efter, vi vil naa ham!

Brand.

Intet Vaaben bider paa ham;

stundom tykkes han at fly,

hjerteramt af Dødens Bly, –

men vil Baneslag du slaa ham,

er han bag dig lige kry,

gjækker, lokker dig paany.

Gerd.

Rensdyrskyttens Riffle stjal jeg,

har den ladt med Sølv og Staal;

du kan tro, jeg er saa gal ej,

som de siger!

Brand.

Træff dit Maal!

(*vil gaa*).

Gerd.

Prest, du halter jo paa Foden.

Hvad har voldt det?

Brand.

Folket jog mig.

Gerd (*nærmere*).

Rød, som Blod fra Hjerteroden,
er din Tinding,

Brand.

Folket slog mig.

Gerd.

Før du havde Sang i Røsten, –
nu kun Knirk, som Løv om Høsten!

Brand.

Alt og alle –

Gerd.

Hvad?

Brand.

Bedrog mig.

Gerd (*ser med store Øjne paa ham*).

Haa, – nu kjender jeg dig først!
Jeg har tænkt at du var Presten; –
tvi med ham og hele Resten!
Du er Manden, som er størst.

Brand.

Daarligt mente jeg det næsten.

Gerd.

Lad mig se paa dine Hænder!

Brand.

Mine Hænder?

Gerd.

Naglesaaret!

Blodets Dryp jeg ser i Haaret, –

Biddet efter Tornetanden,

hugget vildt og hvasst i Panden.

Dig har Korsets Træ jo baaret!

Faer har sagt da jeg var liden,

det blev gjort for længe siden,

langt herfra og af en anden; –

nu jeg skjønner han mig daared; –

ja, for *du* er Frelsermanden!

Brand.

Vig ifra mig!

Gerd.

Skal jeg falde

ned og bede for din Fod?

Brand.

Vig!

Gerd.

Du ødte jo det Blod,
som har Magt at frelse alle!

Brand.

O, jeg ved ej Frelsens Fjæl
for min egen arme Sjæl!

Gerd.

Her er Rifflen! Lad dem dræbes –!

Brand (*ryster paa Hovedet*).

Frem mod Faldet skal der stræbes.

Gerd.

Ej af dig; du gaar jo først!
I din Haand er Naglehullet; –
du er udvalgt; du er størst.

Brand.

Jeg er ringest Kryb i Muldet.

Gerd (*ser oppad; Skyerne letter*).

Ved du hvor du staar?

Brand (*stirrer frem for sig*).

Jeg staar

ved det første Trin af Trappen; –
højt er opp og Foden saar.

Gerd (*vildere*).

Svar mig! Ved du hvor du staar?

Brand.

Ja, nu falder Taagekappen.

Gerd.

Ja, den falder; Svartetind
peger helt i Himlen ind!

Brand (*ser opp*).

Svartetind? Iskirken!

Gerd.

Ja!

Kirkegjæst du blev endda!

Brand.

Tusind Mile bort herfra! –
O, hvor inderligt jeg higer
efter Lys og Sol og Mildhed,
efter Fredens Kirkestillhed,
efter Livets Sommerriger!
(*brister i Graad*).
Jesus, jeg har raabt dit Navn;
aldrig tog du mig i Favn;
tæt forbi mig er du gledet,
gammelt Ord paa Tungen lig;
lad mig nu af Frelserklædet,
med den sande Bods-Vin vædet,
fange blot en fattig Flig!

Gerd (*bleg*).

Hvad er det? Du græder, du,
varmt, saa det paa Kinden ryger, –
varmt, saa Bræens Gravlin stryger
dryppende fra Topp og Tinde, –
varmt, saa Isen i mit Minde
løses opp i Graad herinde, –
varmt, saa Messekaaben glider
nedad Jøkelprestens Sider –!
(bævende).
Mand, hvi græd du ej før nu?

Brand *(klar, straalende og ligesom forynget).*

Frostvej bær igjennem Loven, –
siden Sommersol fra oven!
Till idag det gjaldt at blive
Tavlen hvorpaa Gud kan skrive; –
fra idag mit Livsensdigt
skal sig bøje varmt og rigt.
Skorpen brister. Jeg kan græde,
jeg kan knæle, – jeg kan bede!
(synker iknæ).

Gerd. *(skotter oppover og siger sagte og sky:)*

Se, der sidder han, den stygge!
Det er ham, som kaster Skygge,
der han pisker Tindens Sider
med sin brede Vingefjær.
Nu er Frelsens Time nær –
dersom bare Sølvvet bider!
*(kaster Rifflen till Kinden og skyder. Hult Drøn, som af en rullende Torden, Iyder højt
oppe fra Bergvæggen).*

Brand (*farer opp*).

Ha, hvad gjør du!

Gerd.

Ramt han glider!

Jeg har truffet; – se, han falder;

hør, han skriger saa det gjalder!

Mange tusind Fjer af Hammen

fyger ned fra Bergvæggs-Kammen; –

se, hvor han blir stor og hvid –!

Hej, han ruller ende hid!

Brand (*synker sammen*)

Ja, hver Slægtens Søn tilldøde

dømmes maa for Slægtens Brøde!

Gerd.

Tifold større Himmeltelt

spændtes ud, da han blev fældt!

Se, han tumler; se han ruller –

aa, jeg vil ej længer grue;

han er hvid jo, som en Due –!

(skriger i Ræddsel).

Hu, det stygge, stygge Bulder!

(kaster sig ned i Sneen).

Brand (*krymper sig under den styrkende Skred og siger oppad:*)

Svar mig Gud, i Dødens Slug; –

gjælder ej et Frelsens Fnug

Mandeviljens quantum satis –?!

(Skreden begraver ham; hele Dalen fyldes).

En Røst (*raaber gjennom Tordenbragene*).

Han er deus caritatis!

(*Teppet falder*).

Henrik Ibsens *Brand* er lastet ned gratis fra bokselskap.no